

ÖNSÖZ

"Bitkilerin Anlamsal Boyutu: Farklı fonksiyonlardaki Bina ve Mekanlarla Anılabilen Bitkiler Üzerine Bir Araştırma" adlı bu çalışma K.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak yapılmıştır.

Çalışmamda tez danışmanlığımı üstlenen ve desteğini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmalarım süresince beni yönlendiren ve yapıcı eleştirileriyle bu aşamaya gelmemde katkıları bulunan Prof. Dr. Şengül Ö. GÜR, Prof. Dr. Kutsal ÖZTÜRK, Doç. Dr. Sonay ÇEVİK ve Yrd. Doç Dr. Hamiyet ÖZEN'e, uygulama çalışmasında elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmelerinin yapılmasında değerli fikirlerinden yararlandığım Doç Dr. Hakkı YAVUZ'a, grafik çizimlerimde ve hesaplamalarda yardımlarından yararlandığım arkadaşım Arş. Gör. Volkan AKSU'ya, çalışmamda katkısı bulunan herkese ve özellikle bu zorlu dönemde benden her türlü desteği esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Trabzon, Ocak 1997

ARZU KALIN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ.....	VII
TABLO LİSTESİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş ve Soruna İlişkin Kapsamlı Bir Tanımlama.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Bir İşaretler Sistemi Olarak Yapılanmış Çevre.....	6
1.3.1. Çevresiyle Haberleşme Görevini Üstlenen Elemanlar Olarak Göstergeler.....	7
1.3.2. Gösterge (İşaret) Kuramları.....	10
1.3.2.1. Göstergebilimsel Kavramlar.....	10
1.3.2.2. Üç Ögeli Gösterge Kuramı.....	12
1.3.2.2.1. Charles Sanders Peirce Modeli.....	12
1.3.2.2.2. Max Bense Modeli.....	14
1.3.2.2.3. Ogden-Richards Modeli.....	16
1.3.2.3. İki Ögeli Gösterge Kuramı.....	17
1.3.2.3.1. Ferdinand de Saussure Modeli.....	17
1.3.2.3.2. Louis Hjelmslev Modeli.....	18
1.3.2.3.3. Roland Barthes Modeli.....	19
1.3.2.3.4. Roman Jakobson Modeli.....	21
1.3.3. Bir Gösterge Olarak Bitki.....	23
1.3.3.1. Kavram Olarak Bitkilerin İfade Ettiği Anlamlar.....	28
1.3.3.2. Bitki Mekan Özdeşleşmesi.....	40
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	45
2.1. Uygulama.....	45
2.1.1. Varsayımın Belirlenmesi.....	45
2.1.2. Yöntemin Seçimi.....	46
2.1.3. Çalışma Alanının Tanımlanması.....	47
2.1.3.1. Belgeler ve Görüşmeler.....	47
2.1.3.2. Sınama.....	48
2.1.4. Verileri Elde Edilmesi.....	48
2.1.5. Soruşturmanın Kurulması.....	48

2.1.6. Deneklerin Seçimi.....	49
2.1.7. Soruşturmanın Uygulanış Biçimi.....	49
2.1.8. Veri Çözümlenmeleri.....	49
3. BULGULAR.....	52
3.1. Bina ve Mekanlara İlişkin Bulgular.....	52
3.2. Bitkilere İlişkin Bulgular.....	66
3.3. Bitki-Mekan Özdeşleşmelerine İlişkin Bulgular.....	75
4. İRDELEME VE DEĞERLENDİRMELER.....	76
3.1. Bina ve Mekanlara İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler.....	77
3.2. Bitkilere İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler.....	86
3.3. Bitki-Mekan Özdeşleşmelerine İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler.....	98
5. SONUÇLAR.....	103
6. ÖNERİLER.....	106
7. KAYNAKLAR.....	108
8. EKLER.....	114
9. ÖZGEÇMİŞ.....	118

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, anlaşılabilir, açık ve benimsenebilir yaşama çevreleri oluşturmada bitkilerin kullanılabilirliğinin araştırılması, farklı fonksiyonlardaki bina yada mekanların kimliklerini ön plana çıkararak bitkisel tasarımlar için uygun anlatımsal değer taşıyan bitkilerin belirlenmesidir.

Çalışmanın ilk bölümünde kuramsal kısmı oluşturan Göstergebilim'e ilişkin bilgiler verilmiş; ünlü kuramcılar ve kuramları tanıtılmıştır.

Literatür taraması sonucu kuram kapsamında bir anlam boyutuna sahip bitki, mekan ve bitki/mekan özdeşmeleri saptanmıştır. Bu saptamalar sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilen uygulama çalışması sonucunda bitkilerin ve mekanların insanlar tarafından belirli kavramlarla tanımlandığı belirlenmiştir. Ayrıca yine uygulama çalışmasının bir sonucu olarak bazı bitkilerin bazı mekanlarla birlikte anılabileceği; o bitkilerin, o mekanları çağrıştırdığı saptanmıştır. Bu saptamaların düşük düzeylerde gerçekleşmiş olması insanlara ait edinilmiş kültürel birikimlerdeki farklılaşmalardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada saptanan bitki/mekan özdeşmelerinin farklı kültürel birikimlerde farklı anlamlara gelebileceği kesindir. Bu sebeple çalışmada çok genel ve kesin değerlendirmeler belirlemeden saptanan bitki-mekan özdeşmelerinin, bina ya da mekanların anlamını ortaya çıkarabilecek çeşitli bitkisel düzenleme dizgelerinden bir tanesi olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bitki, Mekan, Bitki-Mekan Özdeşleşmesi, Gösterge.

SUMMARY

Symbolic Value of Plants: A Research on Evocative Plants of Building And Places in Different Function

The aim of this study is to obtain the role of plants for constructing understandable, clear and acceptable environments and to find out the plants that have the suitable descriptive value for planting designs which show the identity of buildings and places in different functions.

In the first chapter as the theoretical part of the study, informations about semiotic and sign theory, the famous people who had studied on sign theory and their theories are given.

As a result of this part, in a sense of the theoretical search, the plants and places that can be define with different concepts and evocative plants for special building and spaces are found. After the application study that is made through these informations, it is determined that people define plants, buildings and places with certain concepts. Also as a result of the application it became certain that some plants can have evocative value for reminding people some buildings or places. The reason of the low degree found for plant-place cross tabulation can be define as a result of the variation in cultural formation and values of people which means that in different cultural formations same plants can evocate different building and places and also it is true for the opposite position. Because of this uncertainty in aesthetic preferences of people, as a general result of this study it is suggested that the plants found in this study evocative for certain places can be use as useful one that can show the meaning of certain buildings and places among various planting design variations.

Key words: Plant, Place, Plant/Place Evocation, Sign.

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Tasarım Sürecinde Kimlerin Sözü Geçiyor.....	3
Şekil 2. Dizim ve Dizge.....	10
Şekil 3. Charles Sanders Peirce Gösterge Modeli.....	12
Şekil 4. Peirce'in Gösterge Türleri ve Tasarım Çeşitleri.....	14
Şekil 5. Max Bense'in Gösterge Modeli.....	15
Şekil 6. Ogden Richards'ın Gösterge Modeli.....	17
Şekil 7. Ferdinand de Saussure'un Gösterge Modeli.....	18
Şekil 8. Göstergenin İşleyişi ve İletişimi Oluşturan Etmenler.....	21
Şekil 9. Bir Çocuğun Ağaç Resmini Yorumlaması.....	23
Şekil 10. Logaritmik Sarmal.....	24
Şekil 11. Le Modular.....	25
Şekil 12. Üç Ögeli ve İki Ögeli Gösterge Kuramlarına Göre Anlamlama.....	27
Şekil 13. Gösterge ve Bitki Göstergesinin Yorumlanması.....	28
Şekil 14. Bronzdan Yapılmış 14 Dalı Bir Hint Hayat Ağacı Heykeli.....	30
Şekil 15. 12. yy. Mısır Resmi.....	30
Şekil 16. Yggdrasil, İskandinav Kültüründeki Hayat Ağacı.....	31
Şekil 17. Özgürlük Ağacı.....	32
Şekil 18. İsa'nın Çarmıha Gerilişi.....	33
Şekil 19. Zofanny'nin Drumond Ailesi Portresi.....	33
Şekil 20. Bir Memleketin Simgesel Portresi.....	34
Şekil 21. Modern Ressamların İnsan Yüzünü Yorumlayışı.....	35
Şekil 22. Servilerle Bezenmiş Bir Mezar Taşı.....	36
Şekil 23. Ölüm Adası.....	36
Şekil 24. 6. yy. Yunan Vazosundaki Tanrı Asması.....	37
Şekil 25. San Pedro de la Nave Kilisesindeki Bir Sütun Başlığında Bulunan Asma Sembolü.....	37
Şekil 26. 13. yy. Kore Şişesindeki Söğüt Ağacı Sembolü.....	38
Şekil 27. Ev Eşyalarında Kullanılan Motifler.....	39
Şekil 28. Mimarlıktaki Analojilere Örnekler.....	41
Şekil 29. Bomarza'daki Bir Piknik Biriminin Girişi.....	43
Şekil 30. Samoens Kasabası Meydanındaki İhlamur Ağacı.....	44
Şekil 31. Konut Örneği.....	77
Şekil 32. Toplukonut Örneği.....	77

Şekil 33. Geleneksel Konut Örneği.....	78
Şekil 34. Saray Örneği.....	78
Şekil 35. Hastane Örneği.....	79
Şekil 36. Üniversite Örneği.....	79
Şekil 37. Kütüphane Örneği.....	80
Şekil 38. Hükümet Konağı Örneği.....	80
Şekil 39. İş Merkezi Örneği.....	81
Şekil 40. Alışveriş Merkezi Örneği.....	81
Şekil 41. Kültür Merkezi Örneği.....	82
Şekil 42. Tatil Köyü Örneği.....	82
Şekil 43. Mezarlık Örneği.....	83
Şekil 44. Cami ve Türbe Örneği.....	83
Şekil 45. Cadde Örneği.....	84
Şekil 46. Meydan Örneği.....	84
Şekil 47. Park Örneği.....	85
Şekil 48. Oturma Alanı Örneği.....	85
Şekil 49. Sedir Örneği.....	86
Şekil 50. Servi Örneği.....	86
Şekil 51. Söğüt Örneği.....	87
Şekil 52. Kavak Örneği.....	87
Şekil 53. Çınar Örneği.....	88
Şekil 54. Palmiye Örneği.....	88
Şekil 55. Akçağaç Örneği.....	89
Şekil 56. Akasya Örneği.....	89
Şekil 57. Gülibrişim Örneği.....	90
Şekil 58. Erguvan Örneği.....	90
Şekil 59. Kiraz Örneği.....	91
Şekil 60. Limon Örneği.....	91
Şekil 61. Orman Gülü Örneği.....	92
Şekil 62. Sarı Salkım Örneği.....	92
Şekil 63. Leylak Örneği.....	93
Şekil 64. Mor Salkım Örneği.....	93
Şekil 65. İspirya Örneği.....	94
Şekil 66. Ortanca Örneği.....	94
Şekil 67. Gül Örneği.....	95

Şekil 68. Karanfil Örneği.....	95
Şekil 69. Zambak Örneği.....	96
Şekil 70. Lale Örneği.....	96
Şekil 71. Sardunya Örneği.....	97
Şekil 72. Begonvil Örneği.....	97

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Nesnenin Açılımı.....	8
Tablo 2. Yağmurluk Örneği.....	9
Tablo 3. Eğretileme Örneği.....	11
Tablo 4. Göstergenin On İlişki Düzeyi.....	15
Tablo 5. Mimarlık Göstergesinin Bağlıları.....	16
Tablo 6. Louis Hjelmslev'in Gösterge Modeli.....	18
Tablo 7. Roland Barthes'in Dilin Düzenlem, Yananlam ve Üstdili Kapsayan Karma Modeli.....	19
Tablo 8. Yananlamın Oluşumuna bir Örnek "Rıhtım".....	19
Tablo 9. Mitin Doğası.....	20
Tablo 10. Kraliçe Viktorya Dönemi İskoçya Miti.....	20
Tablo 11. Mimari Eğretileme Örneği.....	22
Tablo 12. Üç Ögeli Gösterge Kuramı Arasındaki Benzerlikler.....	26
Tablo 13. Üç Ögeli ve İki Ögeli Gösterge Kuramlarının Benzer Kavramları.....	26
Tablo 14. Roland Barthes'in Gösterge Modeli.....	28
Tablo 15. Bir Gösterge Olarak Bitki Örnekleme: Söğüt.....	29
Tablo 16. Konut ve Toplukonut Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	52
Tablo 17. Konut ve Toplukonut için Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	52
Tablo 18. Konut ve Toplukonut Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	53
Tablo 19. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	53
Tablo 20. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk İçin Tanımlanan Değişkenler.....	54
Tablo 21. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	54
Tablo 22. Hastane Faktör Analizi Değerleri.....	55
Tablo 23. Hastane İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	55
Tablo 24. Hastane Aritmetik Ortalama Dağılımı.....	56
Tablo 25. Üniversite ve Kütüphane Faktör Analizi Değerleri.....	56
Tablo 26. Üniversite ve Kütüphane İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	57
Tablo 27. Üniversite ve Kütüphane İçin Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	57
Tablo 28. Hükümet Konağı ve İş Merkezi Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	58

Tablo 29. Hükümet Konağı ve İş Merkezi İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	58
Tablo 30. Hükümet Konağı ve İş Merkezi Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	58
Tablo 31. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	59
Tablo 32. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	59
Tablo 33. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	60
Tablo 34. Tatil Köyü Faktör Analizi Değerleri.....	60
Tablo 35. Tatil Köyü İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	61
Tablo 36. Tatil Köyü Aritmetik Ortalama Dağılımı.....	61
Tablo 37. Mezarlık ve Cami/Türbe Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	62
Tablo 38. Mezarlık ve Cami/Türbe İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	62
Tablo 39. Mezarlık ve Cami/ Türbe Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	63
Tablo 40. Meydan ve Cadde Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	63
Tablo 41. Meydan ve Cadde İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	64
Tablo 42. Meydan ve Cadde Aritmetik Ortalama Dağılımı.....	64
Tablo 43. Park ve Oturma Alanı Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	65
Tablo 44. Park ve Oturma Alanı İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	65
Tablo 45. Park ve Oturma Alanı Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	66
Tablo 46. Boylu Ağaç Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	66
Tablo 47. Boylu Ağaç Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	67
Tablo 48. Sedir, Servi ve Söğüt Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	67
Tablo 49. Kavak, Çınar ve Palmiya Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	68
Tablo 50. Dekoratif Ağaç Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	68
Tablo 51. Dekoratif Ağaç Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	69
Tablo 52. Akçaağaç, Akasya ve Gülibrişim Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	69
Tablo 53. Erguvan, Kiraz ve Limon Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	70
Tablo 54. Çalı Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	70
Tablo 55. Çalı Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	71

Tablo 56. Orman Gülü, Sarı Salkım ve Leylak Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	71
Tablo 57. Mor Salkım, İspirya Ve Ortanca Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	72
Tablo 58. Çiçek Grubu Faktör Analizi Değerleri.....	72
Tablo 59. Çiçek Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.....	73
Tablo 60. Gül, Karanfil ve Zambak Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	73
Tablo 61. Lale, Sardunya ve Begonvil Aritmetik Ortalama Dağılımları.....	74
Tablo 62. Bitki-Mekan Özdeşleşmesine Ait Yanıtların Frekans Dağılımı.....	75
Tablo 63. X^2 Testi Sonucu Belirlenen Bitki ve Mekan Özdeşleşmelerine İlişkin Yüzde Değerleri.....	98
Tablo 64. Mekanlar ve Eşleştirildikleri Bitkilerle Ortaklaştıkları Kavramlar.....	102

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş ve Soruna İlişkin Kapsamlı Bir Tanımlama

İnsanlar, anlamlı ilişkilerin oluşturduğu bir dünyada yaşamlarını sürdürür ve nesnelere kendileri için taşıdıkları önem açısından algırlar. İnsanların gerçeği, yalın halde algılamak yerine önceden yorumlanmış bir gerçek olarak kavraması bu durumun bir gereğidir (1). Çünkü insanlar dünyayı karışık, anlaşılmaz bir yığın olarak görmek istemezler; onu anlamaya ve ona egemen olmaya çalışırlar. Bunu yaparken de her olguya bir neden sonuç ilişkisi bağlamında yaklaşarak, dünyayı birtakım soyutlamalar ve sınıflamalar çerçevesinde anlamlandırmaya çalışırlar (2). Smith ve Medlin (1981), kavramların foksiyonunun dünyadaki nesnelere bir sınıflamasını yapmak ve bu sınıflama içerisindeki bölümler arası ilişkiyi belirlemek olduğunu ifade ediyorlar. Buna göre kavramlar, dünyayla ilişki kurmanın ve onu geçmiş deneyimlere göre düzenlemenin bir yoludur (3). Şüphesiz gerçek dünya, insanlara sınıflamalar, ilişkiler, kavramlar sunmak için yapılmamıştır. Dünyadaki ilişkileri araştıran, ortaya çıkaran, model üreten, anlamaya ve değiştirmeye çalışan; dünyayı zihninde parçalara bölüp sonra bu parçaları bir ilişkiler sistemi içinde düzenlemeye çabalayan insandır. Çevresine, çevresindeki karmaşıklığa düzen getirmeye çalışan, insan zihnidir. Çünkü insan, bulunduğu herhangi bir ortamda düzen kurabildiği ölçüde kendini güvencede hisseder ve rahatlar (2).

Diğer bütün canlı varlıklar gibi insanoğlu, içinde var olduğu ve kaynaklarından yararlandığı çevrenin oluşumuna katkıda bulunur (4); mekanlar kurar. Bir binaya yada insanın doğada anlamlar yükleyerek farklılaştırdığı alanlara karşılık gelen bu mekanlar, insanların birinci dereceden etkinliklerinin sonucu olarak ortaya çıkan "dünya"nın kendisidir (5).

Peter Smith, insan beyninin mantıksal ilişkiler arayan ile yenilik ve bir karmaşıklık düzeyi arayan iki bölümden oluştuğunu belirtir. Ona göre bu bölümlerin etkileşimli çalışması, insan faaliyetlerini etkilemekte ve çevreden beklentilerini yönlendirmektedir. Bu beklentilerin fizyolojik olarak doyurulmaması durumunda ise ruhsal ve bedensel sorunlar ortaya çıkmaktadır (5).

F. Fischer, bir mekanın karşılaması gereken psikolojik konfor değerlerinden biri olarak fazla büyük mekanlardaki kaybolma hissinden söz ederken anlamlandırmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (6).

Aynı konu üzerinde çalışan çevre-davranış araştırmacıları Canter (1977) ve Rapoport (1982), mekanların karşılaması gereken önemli iki grup psikolojik ve sosyal fonksiyon tanımlamıştır (7):

1) Mekan formları kullanıcıların ve gözlemcilerin davranışlarını doyuracak açık beklentileri taşımalıdır. Herhangi bir objeye ait açık olarak okunan bir içerik, insanların

olaylara daha az kararsızlıkla ve daha çabuk tepki göstermesine ve davranışlarını kontrol etmesine olanak sağlar. Bu sebeple fiziksel formlar insanları, kimi ve neyi beklmeleri gerektiği konusunda bilgilendirecek sembolik elemanlar içermelidir.

2) İnsanların paylaştıkları bir şema geliştirmeye yarayan semboller, aynı zamanda grup kimlikleri, statüleri ve kullanıcıların değerleriyle de iletişim kurar.

İnsanlar dünyadaki nesnelere görür, algılar ve bu algılamaları sonucu benimser veya benimsemez. Prof. Sven Hesselgren (1969) çevredeki objelerin herbirinin duygusal yük taşıdığını, diğer bir deyişle, biçimsel ve simgesel bir anlama sahip olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, bir bütün olarak veya belli bir özelliği ile algılanan bir nesne bireyde oluşturduğu duygularla özdeşleşmekte ve onun duygusal ve bilişsel belleğini harekete geçirmektedir. Kısaca onu bir anlamda düşünceye yönlterek bir değer (Pozitif veya negatif/beğenme veya beğenmeme/benimseme veya reddetme) oluşturmaktadır (8).

Benzer bir yaklaşımla Hull ve Harvey (1989), insanların mekanlara karşı gösterdikleri tepkilerde iki grup duyguyu bulunduğunu belirtmektedir (9):

- 1) Genel bir "olumluluk" duygusu (kendini iyi, mutlu hissetme vb.),
- 2) "Canlılık" duygusu (ilgi, aktif olma arzusu vb.).

İnsanların çağlarboyu yaygın kullanımlar sonucu ortaya çıkan bir kültürel birikimin ürünü olan simgesel formlara; çevreyi bir anlam sistemi biçiminde algılamaya ihtiyacı vardır. Çünkü insanlar yapay çevrelerini yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda eylemlerini de ona göre örgütlemektedir (8).

Çağın ünlü mimarlarından Leon Krier, dünyayı sarıp sarmalayan modern çevrelerin, milyarlarca insan tarafından hergün kullanılmasına rağmen kendi nostaljisini yaratamadığını ve insanların hala asırlar boyu denenerek, süzülerek varılmış bulunan kentsel formları özlediğini belirtmektedir (10).

Aldo Rossi'ye göre, anısı bellekte saklanan her durumun, her olayın karşılığı olan bir mimari yanıt; her olayı sabitleştiren bir işaret bulunmaktadır. Aynı sesin ve kokunun, renginin ve duygusunun olması gibi mekanın da kendini ifade tarzı vardır; mekan kendi anlamını bileşenleri vasıtasıyla ifade eder (11):

"Bir akıl hastanesini ziyaret edin: acı orada somut birşeydir. Avlularda, odalarda, duvarlarda vardır" (11).

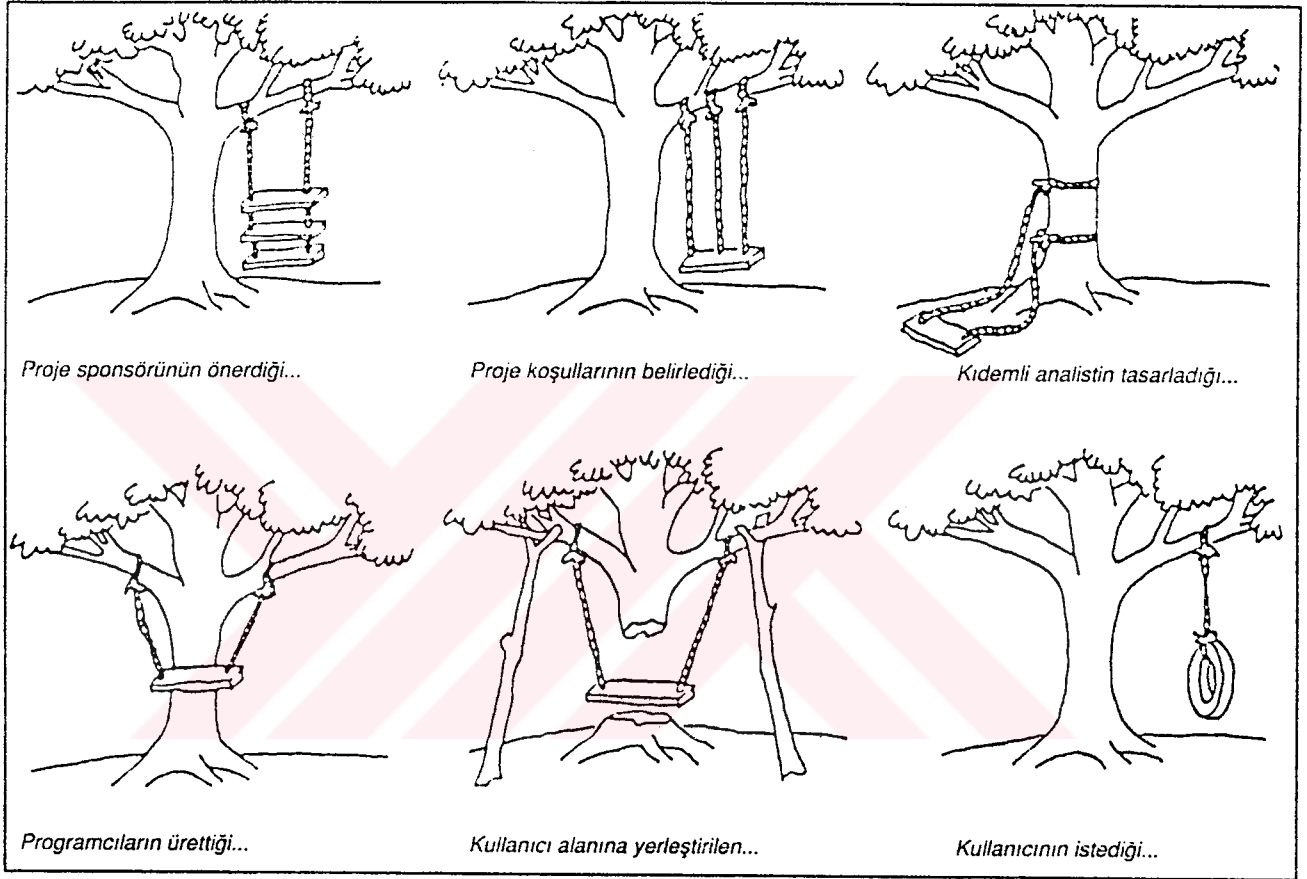
Louis Kahn'a göre ise mimarlık bir yaşamdır. "Bir bina yaptığımızda bir yaşam yaratmış olursunuz. O sizinle konuşur" (8).

İnsanlara yapılanmış çevreyi kullanma olanağı veren şey, yalnızca bazı işlevlerin mümkün olması değil, bireyin bu işlevlerden yararlanabilmesi için, yapılanmış çevredeki nesneyle anlamın arasındaki bağıntıyı bilmesidir (2).

Böyle bir bağıntı kurma ve çevrenin görsel kalitesi konusundaki kararları verme görevini mimar ve diğer çevre tasarımcıları üstlenmektedir. Dolayısıyla tasarımcılar, benimsenebilen mekanlar üretebilmek için kullanıcıların beklentilerini de dikkate almak

zorundadır. Çünkü kullanıcıların estetik ve fonksiyonel değerleri dikkate alınmadan oluşturulan çevrelerde, kimi zaman istenmeyen sonuçların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Richard Serra'nın New York'da bir resmi binanın önündeki kamusal alana yerleştirilen heykelinin aldığı tepkiler, bu duruma güzel bir örnektir (8).

Kullanıcıların mekan oluşumuna katılımının en büyük avantajı, binaların ya da kentsel alanların kullanıcı gereksinmelerini tasarımcıdan daha iyi bilmeleridir (12).

Şekil 1. Tasarım Sürecinde Kimlerin Sözü Geçiyor (12).

Nasar'a göre, mimar olanlar ve olmayanların tercihleri arasındaki farklılıkları gösteren pek çok çalışma yapılmıştır. Devlin ve Nasar (1987), Groat (1982), Groat ve Canter (1979), Hershberger ve Cass (1974), Leff ve Deutsch (1973) ve Purcell (1986) bu çalışmalardan bazılarıdır. Yine Nasar, Michelson 1968'de yaptığı çalışmasında, bu farklılığın mimarların aldıkları mimari eğitim sonucunda halktan farklı değer yargıları geliştirmelerine dayalı olduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Goat ve Canter'ın (1979) Post-Modern binalara verdikleri karşılıklara göre mimarlar ve muhasebecileri karşılaştırdığı çalışmasında ise, mimarların tersine muhasebecilerin iki farklı stili birbirinden ayırt edemediklerini ve muhasebeciler tarafından en çok tercih edilen binaların, mimarlar tarafından en az tatmin edici bulunanlar olduğunu saptamıştır (13).

Yine Lang 1988'deki başka bir çalışmasında binaların, kendi kimliklerini ortaya koyabilecekleri bir üslup içinde olmalarının, kullanıcılar tarafından daha fazla tercih edildiğini ifade etmektedir (8).

Bu sebeple, Nasar'ın da belirttiği gibi mimarlar, eğer halkın sembolik anlamlara sahip stil tercihleri konusunda bilgi sahibi olurlarsa, kullanıcıların arzularıyla buluşan daha başarılı tasarımlar oluşturabilirler (13).

Buraya kadar yapılan açıklamalar değerlendirildiğinde; insanların benimsedikleri, kimlik sahibi çevrelerin özellikleri belirlenmektedir. Buna göre;

1)Yapılanmış çevre bir anlam sistemine sahip olmalıdır.

2)Bu anlam sistemi, kullanıcı ile onu oluşturan tasarımcının kültürel ortak bilgi birikiminin bir ürünü olmalıdır (14).

Yapılanmış çevrenin simgesel anlamlarıyla (bir anlam sistemi doğrultusunda) tanımlanması, tek bir faktör olmakla beraber, insanların bir topluma veya bir yere ait olma duygusu kazanması açısından önemli bir faktör olarak bilinmektedir. Tasarımcıların, bu anlamların neler olabileceği konusunda birtakım normlara dayalı bilgilerle biçimsel tavırlar alması gerekmektedir (8). Çünkü insan yapısı çevrenin sembolik değeri, daima toplum tarafından yaşanarak, gelenekle ve belirli sosyal eylemleri belirli mekanlara yakıştıran zihinsel bir faaliyetle kazanılır (10).

Yaşadıkları çevrenin gün geçtikçe anlamsal değerini yitirmesi, kimliğini koruyamaması ve toplum tarafından tanımlanabilir olmaktan uzaklaşması, insanları kaosa sürüklemektedir. Mekanın anlam boyutunu en iyi biçimde ifade edebilen binaların, çevreleriyle birlikte algılandıklarında anlamı kuvvetlendirici yardımcı unsur olarak uygun bitkisel düzenlemelere sahip olduğu açıktır. Bu sebeple kimliksiz bir yapılaşma yanında, kimliği etkileyen irdelenmemiş, araştırılmamış bir bitkisel tercihin çevrede kullanılması sorunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Şu bir gerçektir ki insanlar, çevrenin fiziksel karakterinin bilincinde oldukları ölçüde o çevreden tatmin olma duygularını giderir. Hangi türden olursa olsun herhangi bir mekandan haz duyulması, onun kavranmasıyla doğru orantılıdır. Bu bağlamda kişi, bir mekanı ne kadar çok anlamışsa, ondan elde edeceği haz ve onu benimseme oranı da o kadar yüksek olacaktır. Bu bilince yeterince sahip olmayan toplumlarda ise simgeler, amaçlı olarak değişmekte ve bu değişim toplumun kimliksiz bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır (8). Bu nedenle mekanların imgelenebilirliği, "yaşanılabilir mekan" (15) ların tanımlanması bakımından önemlidir.

İnsanın çevresine düzen getirmek ve yaşanılabilir mekanlar yaratmak tasarımcının görevidir (15). Görsel çevrenin özellikleri ve insan duyguları/davranışları (etki/tepki)

arasındaki ilişkinin saptanması ve bilinmesi iyi çevrelerin oluşturulabilmesi için gereklidir. Çünkü kullanıcının eylemlerine ve görsel tercihlerine uygun çevresel konumların (setting) düzenlenmesi, yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunur (8). Mimar ve tasarımcıların görevi, yaşam kalitesi yüksek, özgün bir karaktere sahip, toplum tarafından kolay anlaşılabilir ve benimsenebilir mekanlar yaratmaktır. Bu sebeple tasarımcıların oluşturacakları mekanların, bir sembol sistemi bağlamında algılanması önemlidir.

Birey (tasarımcı) ve toplum (kullanıcı) arasındaki ilişkiyi güçlendiren tatmin edici kültürel bütünlük, bilinen sembol sistemlerinin varlığına dayanmaktadır. Nasar'a göre bu sembol sistemlerini yansıtan bir çevrenin bazı mekansal görünüşleri, belirli bir zamanda, belirli bir toplum için kazanılmış değerlere ve anlamlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (8). Kaplan, Kaplan ve Wendt'in 1972 ve Ulrich'in 1983'de yaptığı çalışmalarda, bitkilerin bulunduğu doğal yerleşmelerin, bitkilerin bulunmadığı kentsel yerleşmelere göre daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Herzog'un 1989, Peterson'un 1967 ve Thayer ve Atwood'un 1978'de gerçekleştirdiği çalışmalar ise, bitkilendirmeye sahip olan kentsel mekanların, olmayanlara göre daha fazla tercih edildiğini göstermiştir. Ayrıca bitkiler üzerine yapılan benzer çalışmalarda bitkilendirilmiş mekanlar; güvenilir, hoş, temiz ve içinde yaşanılacak mekanlar olarak tanımlanmış ve tercih edilmiştir. Bu durumu Jakobson (1951): "Doğanın kuvvetli bir sembolü olan bitkilendirme, bir mekanın daha kırsal ve pastoral görünmesini sağladığı için, bitkilendirmeye sahip mekanlar bitkisizlere oranla daha fazla tercih edilmektedir" şeklinde açıklamaktadır (11).

Simgesel anlama sahip her obje gibi bitkilere de, toplumun gelenek, görenek ve yaşayış biçimi doğrultusunda birtakım anlamlar yüklediği ve bu anlamların, bitkilerin bazı mekanlardaki özellikli kullanımı sonucu oluştuğu bir gerçektir.

Gerek fiziksel özellikleri, gerekse toplumun geçmişten günümüze getirdiği anlam yüklemeleri ile pek çok kavramı ifade edebilen bitkilerin, mekanların anlamını kuvvetlendirici unsurlar olarak göz önüne alınabileceği açıkça görülmektedir. Bu düşünceden dayanak olarak tez çalışması kapsamında;

- bu tür anlam yüklemeleriyle çeşitli mekan ya da yapılar için bir gösterge durumuna gelmiş bitkilerin varlığı,
- bir bitkinin bir mekanı çağrıştırmaya olayının nasıl gerçekleştiği,
- herhangi bir mekanı çağrıştıran bitkilerin, mekanları tanımlayıcı etkin birer gösterge olarak kullanılıp kullanılmayacağı araştırılacaktır.

1.3. Bir İşaretler Sistemi Olarak Yapılanmış Çevre

Roland Barthes, insanların yaşamlarının tüm evrelerinde çevrelerindeki nesne ve olaylara bir okuma etkinliğiyle yaklaştığını belirtir. O'na göre; insanın yaşamı boyunca etkileşim içinde olduğu tüm nesnelerin "kullanım" işlevlerinin yanı sıra bir de "iletişim" işlevleri vardır (16).

Tıpkı nesnelere gibi, nesnelere oluşan mekanlar ve bu mekanlardaki etkinliklerin de birer iletişim işlevi vardır. Dolayısıyla bir mekan, Barthes'ın da belirttiği gibi, kullanım işlevinin yanı sıra ne işe yaradığını karşısındakine anlatma, onunla iletişim kurma işlevine de sahiptir.

Sandalla'nın belirlemesine göre; Becker 1977, Cooper 1974, Csikszentmihalyi ve Rochberg-Halton 1981, Fussell 1983, Goffman 1951, Rapoport 1959 ve Rochberg-Halton 1984 yıllarında gerçekleştirdikleri araştırmalarında, konutlarda ve ev ortamlarında kişisel ve sosyal sembolizmi tanımlamışlardır. Bu tanımlamalar doğrultusunda konut ve bileşenleri, pek çok olguyu (sosyal sınıf, kişilik özellikleri, estetik seçimler vb.) sembolik olarak ifade eden nesnelere kabul edilmişlerdir (17). Belirli bir tarihsel dönem içinde yapılan bir bina, o dönemin tüm düşünme, duyma, hissetme ve yaşama biçimlerini göstermektedir. Dolayısıyla kendine özgü bir karakter taşıyan bir bina, Burnham'ın da belirttiği gibi, aynı zamanda "bildirişim" işlevine de sahiptir.

Yapılanmış çevrenin işaretlerden oluşan bir anlam sistemi; bir dil kapsamında algılandığı Barthes tarafından "belirli bir okuma etkinliğiyle çevreye yaklaşma" olarak tanımlanmıştır. Bu noktada Barthes bu savını daha da ileriye götürmüş; "bütün bu "okumalar" yaşamımızda öylesine önemlidir, toplumsal, ahlaksal, ideolojik açıdan öylesine değerler içerir ki, zorunlu olarak sistematik bir düşünce tarafından üstlenilmeye çalışılması gerekir" sözleriyle insan yaşamında önemli bir yer tutan bu anlam sistemini oluşturup değerlendirebilecek bilim dalı olarak göstergebilimi tanımlamıştır (16).

Çevrenin anlamı kapsamında görsel ve anlamsal birlik, bir düzen yaratmak için birbirleriyle uyum içinde bulunmalıdır. Çevresel düzenlemeler için birlik ile çeşitliliğin dengeli birlikteliği sayesinde uyumun elde edilmesi (Bergil, 1988), mutlak başarının sağlanmasında en önemli etmendir. Yapılan araştırmalar günümüzde çoğunlukla çevrenin daha karmaşık (düzen ile kaos arasındaki) değerlerinin insanlar tarafından tercih edildiğini göstermektedir (8). Düzen ile karmaşıklık arasındaki bu değerlerin kaynağı kozmos/kaos ikilisidir. İnsanoğlundan milyarlarca ışık yılı önce var olan kozmos, "uyum", "ahenk" anlamına gelmektedir ve bu uyumun içinde kaos, "uyumsuzluk", da bulunur. Bu ikili bir bütün olarak içi içe var olmaktadır. İnsanoğlu, evrenin bir parçası olduğu için kozmos ile kaosu hayatının tüm evrelerinde içi içe yaşamaktadır (18). Bu sebeple, formun karmaşıklık ve basitlik arasında bir değer taşıması insanın istekleri, algılamaları ve duyguları arasındaki ilişkiyi güçlendirecektir (8).

Başyapıt olarak algılanan toplumda genel kabul görmüş eserlerin, Venturi'nin de tasarımlarında izlediği "hem öyle-hem böyle" (both and) türünden bir mantıkla kolayca uzlaşıverdiğini görmek şaşırtıcıdır (19).

Demek ki toplumun genel kabulünü görebilecek bir çevresel tasarımın amacı;

- bir yanda duyguları uyaracak, canlılık kazandıracak, farklılık/çeşitlilik,
- diğer tarafta ise bunların dozunu dengeleyecek, uyarıcı, disipline sokacak benzerlik/birlik olguları yaratmaktır (8).

Judith Blau "Mimarlıkta Bir Anlam Çatısı" adlı araştırmasında mimarlar, tasarımcılar ve eleştirmenler tarafından, geçerli mimarlığı temsil ettiğine inanılan otuzaltı görüş üzerinde yaptığı araştırmada en çok kabul gören görüşler şu aşağıdaki gibidir (20):

- 1) İyi binalar çevreleriyle ilişki kurmalıdır.
- 2) Kullanıcıların kültürel değerleri, mekansal ihtiyaçları ve estetik tercihlerine daha fazla değer verilmelidir.
- 3) Mimarlığın amacı binalara, kentlere "insan ölçeğini" getirmektir.
- 4) Her dönemin, kendine ait duygularını ve amaçlarını yansıtan özellikleri vardır. Bu olgu mimari yapıya yansımalıdır.
- 5) İyi bir tasarım dinamik olmalı ve heyecan yaratmalı, aynı zamanda üzüntü ve sevinç kaynağı da olabilmelidir şeklinde saptanmıştır.

En çok tercih edilen sonuçlar incelendiğinde; iyi tasarlanmış çevrelerin iletişim işlevine sahip, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veren, "insan ölçeğine" sahip ve en önemlisi kendi duyguları ve amaçlarını yansıtan mekanlar olarak tanımlandığı görülmektedir (20).

Bütün bu açıklamaların ışığında yapılanmış çevrelerin çok anlamlı yapısının, bir işaretler sistemi olarak algılanması ve çözümlenmesinin kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu (14) sonucuna varılmaktadır.

1.3.1. Çevresiyle Haberleşme Görevini Üstlenen Elemanlar Olarak Göstergeler

Nesnelere, bir insan tarafından üretildikleri ve tüketildikleri anda; yani imal edildikleri, belli kural ve ölçülere uyduruldukları anda anlam yüklemesi yapılmış olur (16). Anlam, belirli bireyler ona katkıda bulunmadığı sürece nesnede mevcut değildir. G. H. Mead'ın yaptığı daha kapsamlı bir tanımlamaya göre: "Anlam, nesnelerin bireylerle olan ilişkisinde nesnelere aittir". Bu nedenle anlam, ne bir nesnede ne de belirli bir bireyde bulunur; sosyal ilişkidir (14).

Nesnelerin bireylerle olan ilişkisi sonucu oluşan anlam yüklemesi, nesneyi göstergeye dönüştürür. Bu dönüşüm, nesnenin açılımı incelendiğinde daha iyi anlaşılır:

Tablo 1. Nesnenin Açılımı (16).

1. Adım: Nesne bir kullanımdır. (Yararlı ve işlevsel)
telefon telefon etmek portakal beslenmek
2. Adım: Gerçekte işlev her zaman bir anlam taşır.
telefon bir etkinlik biçimi portakal vitaminli meyve suyu
3. Adım: Nesneyi, göstergeden işleve götürecek bir tür geri dönüşüm vardır. Nesne, onu bir gösterge olarak okuduğumuzda bile işlevsel gibi görünür.

Nesne	İşlev	Anlam
Yağmurluk	Yağmurdan korunma	Bir atmosfer durumu göstergesi

Bir gösterge, kendisinden başka birşeye gönderme yapan, duyularla kavranabilen fiziksel bir şeydir ve varlığı, kullanıcıların onu bir gösterge olarak kabul etmelerine bağlıdır (21).

Roland Barthes, bir toplumun bulunduğu her yerde her kullanımın, kendisinin göstergesi haline dönüşeceğini ifade eder (16). Bu ifadeye göre nesnelere, belirli kullanımlar sonucu toplum tarafından kabul görmekte ve kullanımlarının birer göstergesi haline dönüşmektedir. Fatma Erkman, nesnenin kullanım sonucu nasıl bir göstergeye dönüştüğünü aşağıdaki örnekle açıklamaktadır (2):

İlkel çağda yaşayan ve mağaranın ne demek olduğunu bilmeyen bir taş devri adamının, deneyim sonucu "mağara" kavramını öğrenmesi birtakım aşamalar sonucu gerçekleşecektir;

1.Aşama: Kötü hava şartlarından korunmak için ilkel insan, ya hayvanların davranışlarını izleyerek ya da içgüdüsel bir uyarıyla mağaraya sığınır.

2.Aşama: Mağaranın içini ve dışını gözlemleyerek zihninde bir "mağara fikri" oluşturur.

3.Aşama: İlkel insan, artık her yağmurda sığınılacak yer olarak mağarayı anımsayacaktır.

4.Aşama: Başka mağaralar gördükçe artık ilk mağara imgesi (gerçek mekan) yerini mağara fikrine (kavram) bırakacaktır.

5.Aşama: Mağara kavramını öğrenen ilkel insan, karşısına çıkan herhangi bir mağarayı, kullanmasa bile tanıyacaktır. Çünkü soyut örnek artık şifrelenmiştir.

6.Aşama: Sonuç olarak mağara, çizimsel göstergelerle öteki insanlara iletiildiğinde, mimari şifre (görsel bir şifre) üretilmiş olur ve "mağara ilkesi" bildirişimsel ilişkilerin konusu, nesnesi durumuna gelir.

Kullanımın göstergeye dönüşmesine ilişkin "yağmurluk" örneği Tablo 2'de verilmektedir:

Tablo 2. "Yağmurluk" Örneği.

Yağmurluk	KEŞFEDİLDİĞİ İLK ANDAKİ KULLANIM →	Yağmurdan korunma (işlevsel)
Yağmurluk	YAYGIN KULLANIM SONUCU →	Yağmurdan korunma (hala işlevsel) Kötü hava durumunu belirtmesi (gösterge)

Böylece kullanımlar, kendilerinin göstergeleri haline dönüşürken göstergeler de yalnızca göstermez, kendi anlamlarını yaratırlar. Bu durum kültürel evrim süreci kapsamında, özgün olarak boş göstergelerin "doldurulması" ya da "tamamlanması" şeklinde anlaşılabilir (5).

Bir düşün töreninde verilen "Evet" cevabı, bir şeyi kabul etmenin yanı sıra; "Evlenmek istiyorum", "Evliliğin getireceği tüm sorumlulukları bu insanla paylaşmayı kabul ediyorum", "Hayatımı bu insanla geçirmek, onun hayat arkadaşı olmak istiyorum" gibi pek çok şekilde doldurulabilir (22).

Göstergelerin doldurulması, göstergelyi üreten ve kullananlar arasında, anlamın ifadesine ilişkin ortak bir bilgi birikiminin paylaşılmasına dayanır. Bu sebeple göstergelere atfedilen anlam, evrensel olmaktan çok etkili olabilmek için kültürel bir bağlama ihtiyaç duyan bir özellik gösterir. Eğer beyazın cenaze merasimlerindeki kederi ifade ettiği ve bu sebeple gelinlerin beyaz yerine kırmızı gelinlik giydiği bir kültürden (Çin) geliniyorsa, beyaz giymiş bir gelin görüntüsü kişide, evlilik törenleri yerine cenaze merasimlerinin hatırasını çağrıştıracaktır (14).

Bir başka tanıma göre gösterge, uyandırdığı belleksel imgenin kafamızda başka bir uyarıcının imgesine bağlandığı bir uyarıcıdır. Göstergenin işlevi bir iletişim doğrultusunda bu ikinci imgeyi çağrıştırmaktır (23).

Aynı durumu Nietzsche, kendi anlatımıyla şu şekilde ifade etmektedir: "Birşeyin adı, benliği ve görünümünün tümü benimsendiği ve nesilden nesile taşındığı haliyle kendini aşamalı olarak o şeye enjekte eder, kendini o şeyle özümser, sonuç olarak maddenin kendisi haline gelir, dönüştürülür (23). Yani bir sözcük ve o sözcüğün ifade ettiği kavram nesnenin yerini alır. İşte bir sözcük ve bir kavramdan oluşan bu bütün, bir göstergedir.

1.3.2. Gösterge (İşaret) Kuramları

1.3.2.1. Göstergebilimsel Kavramlar

Göstergebilim, iletişimi anlamın oluşturulması olarak ele alan bir bilim dalıdır ve anlamı oluşturan ve ileten elemanlar olarak göstergelerle ilgilenir (21). Göstergebilimle ilgili çeşitli kuramlarda geçen bazı kavramlar şunlardır:

° **Dizi (Dizge, Paradigma)**: Dizi ilişkisi birbirinin yerine geçebilecek göstergeler arasında oluşan ilişkidir. Bir dizinin kapsamı verilen tanıma bağlıdır (2).

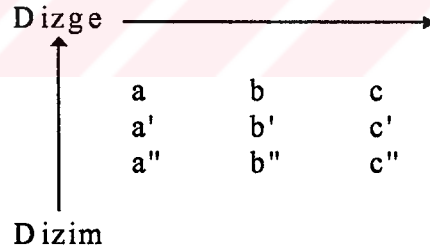
Örneğin giysi dediğinde; bedenın aynı noktasında, aynı anda bulunamayacak olan ve değişimi giyimsel bir anlam değişmesine yol açan parçalar, ek parçalar ya da ayrıntılar öbeğini anlaşılır: Takke/bere/şapka .

Mimarlıkta ise; bir yapıdaki öğelerden birinin üslup bakımından gösterdiği çeşitlilik dizgesel bir ilişkiye sahiptir: değişik dam, balkon, giriş vb. biçimleri (16).

° **Dizim**: Çeşitli dizilerdeki birimlerin seçilip anlamlı bir bütün oluşturmaları için, başka dizilerin birimleriyle ilişki kurmaları gerekir. Birbirleriyle ilişkiye girecek anlamlı bir bütün oluşturan birimlerin kurduğu yapıya dizim denir (2).

Giysi ve mimarlık örneklerine göre dizim;

- Aynı kıyafette değişik öğelerin yanyana bulunması: etek, bluz, ceket,
- Yapının bütünü içinde ayrıntıların birbirine bağlanması, dizimsel bir ilişki içerir (16).

Şekil 2. Dizge ve Dizim (16).

° **Gösterme Süreci (Semiosis)**: C. W. Morris'in tanımına göre gösterme süreci, bir şeyin/kişinin (a) üçüncü bir şey aracılığıyla (c), o anda doğrudan etkili olmayan başka bir şeyin (b) farkına varmasını sağlamaktır.

Morris, tanımladığı bu süreci şu örnekle açıklamaktadır: Belli bir türdeki düdük sesini (c) duyan kişi (a), bu düdük sesinin (c) yaklaşmakta olan bir trene (b) ait olduğunu anlar. Yani düdük sesi, onu duyan kişi tarafından yorumlanır (2).

Aynı kavrama verilen diğer bir isim ise "anamlama"dır. Anamlama, gösteren ile gösterileni birleştiren ve ürünü gösterge olan bir edim olarak tanımlanmaktadır (16).

° **Düzgüleştirme**: Düzgüleştirme, gösteren ile gösterilen arasındaki bağıntıyı bilen ve gösterenin kullanımında buna uyan kullanıcılar arasındaki bir sözleşmedir (23).

Aynı kavram, "uzlaşım" olarak da tanımlanmaktadır. Uzlaşım, bir göstergenin uygun kullanılışına ya da ona verilen yanıtla ilişkin kullanıcılar arasındaki bir anlaşmadır(21).

° **Denkleşim (homologie)**: Bir dizgede, anlatım ve içerik biçimlerinin, birden çok dizge için ise göstergesel yapılar arasındaki yapısal bağıntının birbirlerine denk düşmesidir (23).

° **Benzeşim (analogie)**: İki nesne, olgu ya da dizge arasındaki doğal ve tözsel benzerliktir. Gerek göstergebilim, gerek mantık, gerekse dilbilim açısından, karşılaştırılan nesnelere arasında gerçekte var olmayan ama varmış gibi düşünülen benzerliği anlatır (23).

° **Eğretileme (metaphor)**: Bilinmeyen birşeyi, bilinen bir şey açısından ifade etme; bilinmeyenlerin "anlam"ını bilinenlerin "araçları" aracılığıyla ortaya koymaktır.

Tablo 3. Eğretileme örneği (15).

Sözlük anlamı: Eğretilemesel:	Gemi suyun içinde Gemi suyu	↑ hareket etti yarıp geçti doğrayıp geçti kesip geçti parçalayıp geçti ayırıp geçti	
paradigmasal seçim			
Burada yapılan eğretilemesel yerdeğiştirme:			
Anlam:	Gemi	suda	hareket etti (bilinmeyen anlamı)
Araç:	Saban demiri	toprağı	yarıp geçti (bilinen şeyin aracı)
→	"Yarıp geçme"nin, hareket etme fiiliyle eğretilemesel yer değiştirmesi		
.....→	Araçın diğer özellikleri, çağrışımsal olarak yer değiştirdiğinde yapılan bağlantılı yer değiştirmeler:		
	Saban demirinin güçlülüğü, ağırlığı→	Geminin özellikleri
	Toprağın özellikleri→	Suyun özellikleri

1.3.2.2. Üç Öğeli Gösterge Kuramı

1.3.2.2.1. Charles Sanders Peirce Modeli

Ünlü felsefeci ve mantıkçı Charles Sanders Peirce, "göstergebilim" (semiotic) terimini ilk kullanan araştırmacıdır. Peirce, mantıkla göstergebilimin hemen hemen aynı şey olduğunu, ikisinin de soyutlama ve simgeleme edimlerini incelediğini savunmuştur (2).

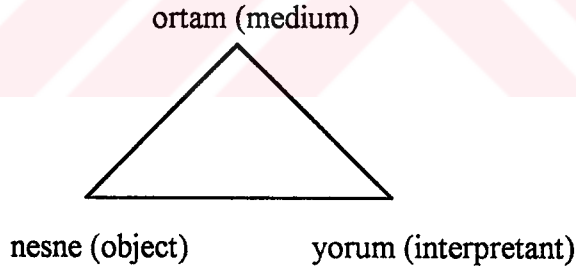
Peirce'ın üç öğeli gösterge kuramı, göstergeyi bir ilişki ögesi olarak görür. Charles Morris, "gösterge" kavramına Peirce'ın modelini uygulamış ve göstergenin üç öğeli ilişkisini tanımlamıştır (24):

1) Göstergenin tek öğeli ilişkisi; yalnız kendi içinde, kendi biçimsel yapısı ile gerçekleştiği ortam arasındaki ilişki: *DİZİMSEL DÜZEY/BOYUT*.

2) Göstergenin iki öğeli ilişkisi; kendisi ve temsil ettiği ya da yerine geçtiği nesne arasındaki ilişki: *ANLAMSAL DÜZEY/BOYUT*.

3) Göstergenin üç öğeli ilişkisi; kendisi, temsil ettiği ya da yerine geçtiği nesne ile kullanıcı/yorum arasındaki ilişki: *YARARSAL DÜZEY/BOYUT*.

Peirce'ın gösterge anlayışına göre gösterge; kendinden başka bir şeye (nesneye) göndermede bulunur ve birisi tarafından anlaşılır: yani kullanıcının (yorumlayıcının) zihninde bir etkiye sahiptir (21).

Şekil 3. Charles Sanders Peirce'ın Gösterge Modeli (24)

Modele göre, belirli bir gösterge dizgesi içinde bulunan göstergenin, her zaman algılanabilir biçimde olması için, belirli bir ortamda gerçekleşmesi gerekir. Bu, göstergenin dizimsel düzeyidir. Göstergenin anlamsal düzeyi kapsamında göstergeler; anlattıkları belirli biçimlerin kavramsal karşılıklarını oluşturmalı, bir içeriği temsil etmeli, belirli bir işlevi karşılamalı; yani kısaca, algılanan görüntüsünün biçiminin ötesinde bir anlam taşımalıdır. Göstergeler bir bildirişim süreci kapsamında ele alındığında; göstergeyi üreten (gönderici), alıcı ve gösterge arasındaki ilişki ise göstergenin yararsal düzeyidir (24).

Peirce, her bir gösterge ve nesnesi ya da göndermede bulunduğu şey arasındaki farklı bir ilişkiyi ortaya koyan üç gösterge kategorisi üretti (21):

1) **Görüntüsel Gösterge (icon)**: Görüntüsel gösterge, nesnesiyle bir benzerlik taşır (21). Bu sebeple nedenlidir. İletişim amacıyla üretilmiştir. Daha açık bir tanımlamayla görüntüsel gösterge, gönderim nesnesini çağrıştırmak için benzerlik alanında yeterli ipuçları taşıyan göstergedir (2): Fotoğraf, harita, erkek-kadın tuvaletlerini simgeleyen göstergeler (21).

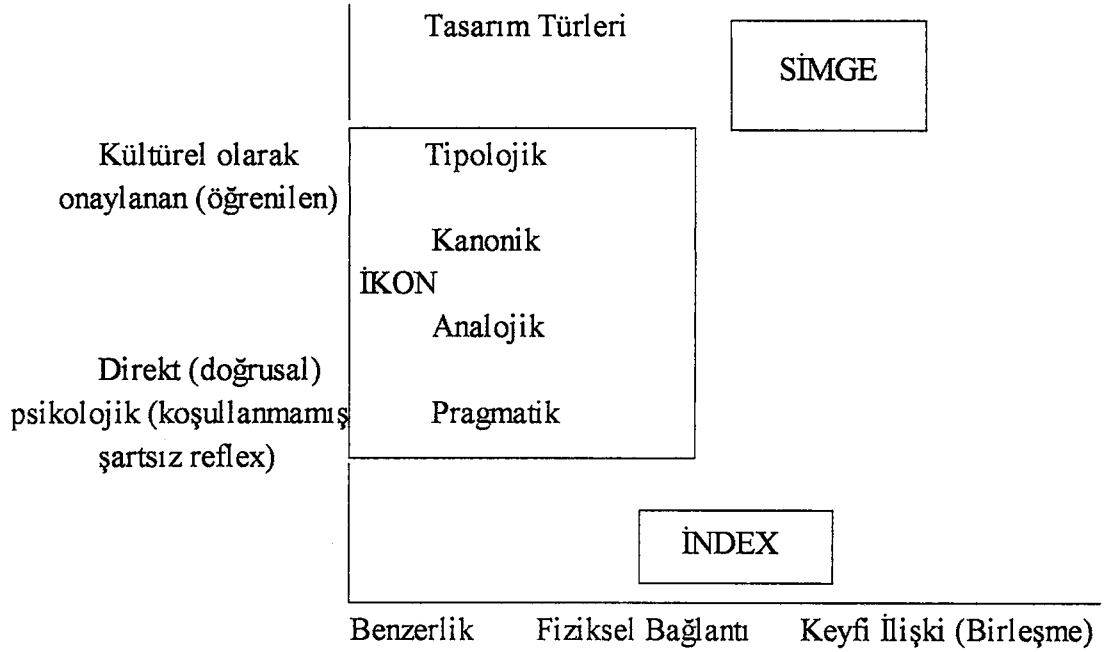
2) **Belirtisel Gösterge (index)**: Gösterge ile nesnesi arasında doğrudan, varoluşsal bir bağlantı vardır; bunlar gerçekte birbirlerine bağlıdır. Ateşin göstergesi duman, soğuk algınlığının göstergesi hapsirme, birer belirtisel göstergedir (21).

3) **Simge (symbol)**: Gösterge ile nesnesi arasında ne bağlantı, ne de benzerlik vardır. Simge yerine geçtiği nesneyi bir anlaşma, uzlaşma sonucu nitelendirir (21). Bu bağlamda simgeler iletişim nedeniyle üretilir ve kullanılırlar (2).

Bu üç gösterge kategorisinin nesne ile olan ilişkileri incelenmiş ve tanımlanmıştır:

- Görüntüsel Gösterge, görüntü benzerliğine dayandığından "nesnenin özelliği ile üst üste çakışır".
- Belirtisel Gösterge, nesneyle nedenli ve işlevsel bir ilişki kurar. Bu sebeple "karşılıklı bağlantı" özelliği gösterir.
- Simge, "nesneden bağımsız ve nitel özellikte"dir (24).

Broadbent, kendisinin tanımladığı tasarım tipleri ve Peirce'in göstergelerini birleştirerek oluşturduğu modelde mimari göstergeyi, kanonik ve analogik tasarımlar sonucu oluşan bir görüntüsel (ikonik) gösterge olarak tanımlıyor (25).

Anlatım ve İçerik Arasındaki İlişki

Şekil 4. Peirce'in Gösterge Türleri ve Tasarım Çeşitleri (25).

1.3.2.2.2. Max Bense Modeli

Max Bense, Charles Sanders Peirce'in kuramındaki ortam, nesne ve yorum ilişkilerini kendi içinde dallandırarak dokuz alt ilişki sınıfı tanımlamıştır (24):

1) Göstergenin ortam ilişkisi:

a) Quali-Nitel ilişki: Göstergenin öz, biçim, renk ve diğer duyumsal olarak algılanan nitelikleri.

b) Sin-Tekil ilişki: Göstergenin öğeleri arasındaki ilişki (yapı malzemesi-biçim arasındaki ilişki gibi).

c) Legi-Kural ilişkisi: Göstergenin daha genel bir dizge içinde tipik biçimsel özellikleri (yapı fiziğinin gereği olan bir biçimlenme).

2) Göstergenin nesne ilişkisi:

a) İkon-Görüntüsel benzerlik ilişkisi.

b) İndeks-Nedenli işlevsel ilişki.

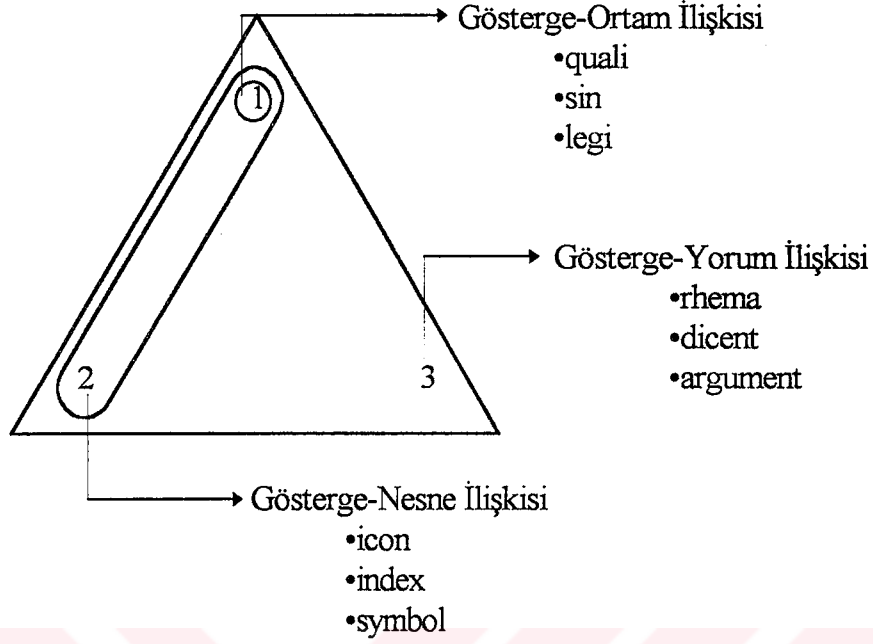
c) Simge-Bağımsız biçim ilişkisi.

3) Göstergenin yorum ilişkisi:

a) Rhema-Açık yorum ilişkisi.

b) Dicent-Kapalı yorum ilişkisi.

c) Argument-Bir üst dizge içinde kurallı yorum ilişkisi.

Şekil 5. Max Bense'in Gösterge Modeli (24).

Tablo 4. Göstergenin On İlişki Düzeyi (24).

Ortam İlişkisi	Nesne İlişkisi	Yorum İlişkisi
Tekil	Benzer	Açık Yorum Göstergesi
Tekil	Benzer	Kapalı Yorum Göstergesi
Tekil	Nedenli	Kapalı Yorum Göstergesi } Mimari Gösterge
Yasa Koyucu	Nedenli	Kapalı Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Benzer	Açık Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Nedenli	Açık Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Nedenli	Kapalı Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Simgesel	Açık Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Simgesel	Kapalı Yorum Göstergesi
Yasa Koyucu	Simgesel	Kurallı Yorum Göstergesi } Simge

Martin Krampen, Max Bense'in ilişki sınıflarını yorumlayarak mimarlık alanının bazı özelliklerini tanımlamıştır (26):

Tablo 5. Mimarlık Göstergesinin Bağlıları (26).

Mimarlık Göstergesinin Bağlıları			
Ortamına/alanına bağlı olarak (fiziksel gerçekleşme)	öge (nitel gösterge)	öğelerarası ilişki (tekil gösterge)	genel düzen (kural/yasal gösterge)
Nesnesine bağlı olarak (program)	yapı tipi (görüntü)	işlevsel tip (belirti)	biçimsel tip (simge)
Değerine bağlı olarak (yorum)	ekonomik değer (açık yorum)	kullanım değeri (kapalı yorum)	düşünbilimsel değer (kurallı yorum)

Krampen'in bu değerlendirmesi incelendiğinde, Max Bense'in ilişki düzeylerinin kombinasyonlarının bir ürünü olarak mimari gösterge ve simge tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre mimari gösterge (tekil-nedenli-kapalı yorum) (24) ise;

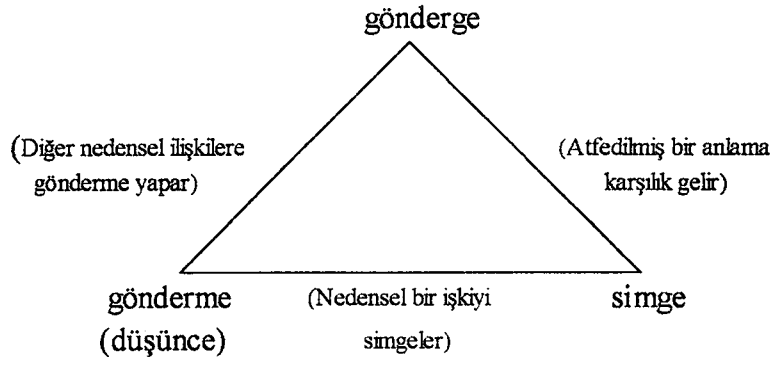
- Öğelerinin birbiriyle olan ilişkisi doğrultusunda algılanan,
- Belirli bir işleve hizmet etmek için biçimlendirildiğinden nedeni,
- Kullanım değeri bakımından işlevini kullanıcıya aktarmak durumunda olduğundan, kapalı bir yoruma sahiptir.

Aynı şekilde simge (yasa koyucu-simgesel-kurallı yorum) (24);

- Öğelerinin belli yapısal kurallar ölçüsünde bir araya gelmesi gereken,
- Nesnesi ile göstergesi arasındaki ilişki nedenlilik veya benzerliğe değil de, uzlaşmaya dayanan,
- Bu toplumsal uzlaşma doğrultusunda bir üst dil kapsamında, yananlamsal içeriklerle çözümlenebilecek kurallı yoruma sahiptir.

1.3.2.2.3. Ogden-Richards Modeli

Ogden ve Richards, Peirce'in modeline benzeyen modellerinde göstergeyi, göstergenin gönderme yaptığı şeyi ve kullanıcılarını bir üçgenin üç köşesi olarak tanımlarlar. Bu modelde, her köşe diğerleri ile yakından ilişkilidir ve ancak diğerleriyle ilişkileri açısından anlaşılabilir (21).

Şekil 6. Ogden-Richards'ın Gösterge Modeli (21).

Bu bağlamda gönderge ile gönderme ve böylece simge ile gönderme doğrudan bağıntılıdır. Ancak simge ile gönderge arasındaki bağlantı dolaylıdır ya da atfedilmiştir (21).

Üç ögeli gösterge kuramının kurucusu olan Charles Sanders Peirce felsefeci olmasından kaynaklanan bir görüş açısıyla, deneyimler ve insanları saran dünyayı anlama sorunuyla ilgilendi. Peirce'nin gösterge kuramının temelinde ise göstergeler, insanlar ve nesnelere arasındaki yapısal ilişkide inşa edildiği düşünülen anlam yatmaktadır (21).

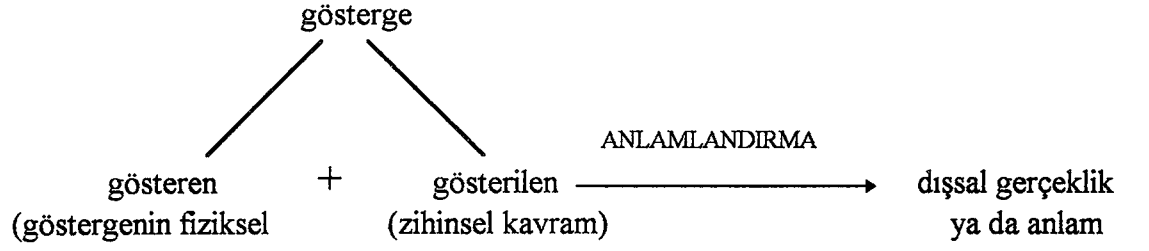
1.3.2.3. İki Ögeli Gösterge Kuramı

1.3.2.3.1. Ferdinand de Saussure Modeli

Çağdaş dilbilimin öncülerinden sayılan Ferdinand de Saussure göstergenin, kendi fiziksel biçiminden ve çağrıştırdığı zihinsel kavramdan oluştuğunu ve bu kavramın, dış dünyanın bir kavranışı olduğunu söyler. Bu bağlamda gösterge gerçeklikle, ancak onu kullanan insanların kavramları aracılığıyla ilişkilendirir (21).

Daha basit bir tanımlamayla Saussure'a göre gösterge, "gösteren" ve "gösterilen" bileşenlerinden oluşan bir bütündür. Bu bütünün ögeleri arasında doğrudan ve karşılıklı bir çağrışım ilişkisi vardır (24). Gösteren, göstergenin algıladığımız imgesidir; kağıt üzerindeki işaretlerdir, havadaki seslerdir. Gösterilen ise, göstergenin göndermede bulunduğu zihinsel kavramdır. Saussure bu zihinsel kavramın, aynı kültürü paylaşan üyelerin tümü için ortak olduğunu da ifade etmektedir (21).

Saussure'un modeli iletişim çalışmaları araştırmacısı John Fiske tarafından görselleştirilmiştir (21):

Şekil 7. Ferdinand de Saussure'un Gösterge Modeli (J. Fiske) (21).

Fakat Saussure, gösterenin dışsal gerçeklik ya da anlamla olan ilişkisiyle daha az ilgilenmiş; daha çok gösteren ve gösterilenden oluşan gösterge bütünü üzerinde çalışmalar yapmıştır (24).

1.3.2.3.2. Louis Hjelmslev Modeli

Saussure'un, işareti iki katlı bir varlık olarak tanımladığı görüşüyle birleşen diğer bir gösterge modeli ise, Louis Hjelmslev'in gösterge modelidir. Bu modelde Hjelmslev göstergeyi, gösteren/gösterilene benzer iki düzlem olan anlatım/içeriğe böler (27).

Tablo 6. Louis Hjelmslev'in Gösterge Modeli (27).

Yananlamsal Seviye	Anlatım		İçerik
Düzanlamsal Seviye	Anlatım	İçerik	

Hjelmslev, her anlamlama dizgesinin, bir anlatım düzlemi (A) ile bir içerik düzlemini (İ) kapsadığını ve anlamlamanın, bu iki düzlem arasındaki bağıntıya (B) eşit olduğunu belirtir (16).

Roland Barthes, Hjelmslev'in görüşlerine paralel olarak dilin düzanlam ve üstdili kapsayan bir modelini geliştirmiştir. Modele göre dil, düzanlam düzeyinde bir üstdil olur ve bu üstdil de bir yanamlamsal oluş içinde kavranır (16):

Tablo 7. Roland Barthes'ın Dilin Düzanlam, Yananlam ve Üstdili Kapsayan Karma Modeli (16).

3 Yananlam	Gösteren: Sözbilim		Gösterilen: Düşünyayı
2 Düzanlam Üstdil	Gösteren	Gösterilen	
1 Gerçek Dizge	Gösteren	Gösterilen	

1.3.2.3.3. Roland Barthes Modeli

Saussure' un gösterge kuramı, sadece gösteren ile gösterilen üzerinde durdu. Oysa onun takipçisi olan Roland Barthes, gösterge/okur arasındaki ilişkiyi de açıklayan daha geniş kapsamlı bir model oluşturmuştur. Anlamlandırmanın iki düzeyine dayanan bu modele göre (21);

- I. Anlam Düzeyi:

Düzanlam: Bu düzey, gösteregenin göstereni ve gösterilene arasındaki ilişkiyi ve gösteregenin dışsal gerçeklikteki göndergesiyle ilişkisini betimler. Saussure'un üzerinde çalıştığı düzey olan düzanlam, gösteregenin herkes tarafından bilinen, aşikar anlamına gönderme yapar.

Sözgelimi mimarlıkta bir binanın işlevi "düzanlam"ı ifade etmektedir; yani bu, görsel iletişimde bir gösteregeyi görür görmez akla gelen ilk anlamdır (28).

Barthes, ikinci anlam düzeyinin üç yolla oluşturulabileceğini söyler (21):

- II. Anlam Düzeyi

1.Yol:Yananlam: Yananlam, gösteregenin, kullanıcıların duygularıyla ya da heyecanlarıyla ve kültürel değerleriyle buluştuğunda meydana gelen etkileşimi betimlemektedir (21). F. Erkman, yananlamın oluşumunu, "Sessiz Gemi" şiirindeki "rıhtım" gösteregesini modellendirerek açıklamaya çalışmaktadır (2):

Tablo 8. Yananlamın Oluşumuna İlişkin Bir Örnek: "RIHTIM" (2).

/r/ı/h/t/v/m/ (işitim imgesi)	/RIHTIM/ (deniz ile karanın kesiştigi yer)	
RIHTIM (iki zat şeyin kesiştigi yer)		RIHTIM ' (hayat ile ölümün kesiştigi yer)

Düzanlam düzeyinde;

- /r/ı/h/t/ı/m/ işitim imgesi ile,

- "deniz ile karanın kesiştiği yer" olarak /RIHTIM/ kavramından oluşan RIHTIM göstergesi, yananlam düzeyinde;

- gösterileni, "iki zıt şeyin kesiştiği yer" olan bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu boş gösteren, şiir üstdili kapsamında doldurulmuş ve gösterileni "hayat ile ölümün kesiştiği yer" olan bir gösterge haline gelmiştir. Böylece birinci göstergenin gösteren ve gösterileni, ikinci göstergenin göstereni konumuna geçerek, yananlamı oluşturmuşlardır.

2. Yol: Mitler: Mitin sözlük anlamı, bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümünün açıklanmasını ya da anlaşılmasını sağlayan bir öyküdür. Barthes' a göre ise mit, birşeyin üzerinde düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamının kültürel yoludur. Barthes miti, birbiriyle ilişkili kavramlar olarak düşünür (21). Bu bağlamda göstergelerin, bir dizgeden ötekine kaymaları sonucu oluşan durumları şematik olarak ifade ederken, aynı zamanda, mitlerin yananlamlarla dolu olduğuna da dikkat çeker (2):

Tablo 9. Mitin Doğası (R. Barthes) (29).

Gösteren	Gösterilen
Gösterge	Kavram (Gösterilen)
Form (Gösteren)	
MIT (Gösterge veya işaret)	

Tablo 10. Kraliçe Viktorya Dönemi İskoçya Miti (30).

Gösteren İngiltere Kraliçesi	Gösterilen Kraliçe büyüktür Halkı ona bağlıdır.
Gösterge Sadık İskoçya' da Krallık	Gösterilen: (Kavram) Kraliçenin hükmetmesi ve hükmettiklerini de kendine mal etmesi
Gösterenler: (Form) Sadık İskoçya' da Krallık Kraliçe Viktorya' nın fiziksel hakimiyeti Kraliçe sancağı / İskoç eteği	
Gösterge: MIT Sakin, sadık İskoçya' da Kraliçe Viktorya ve Krallık ailesinin görünür doğrallıktaki imajları	

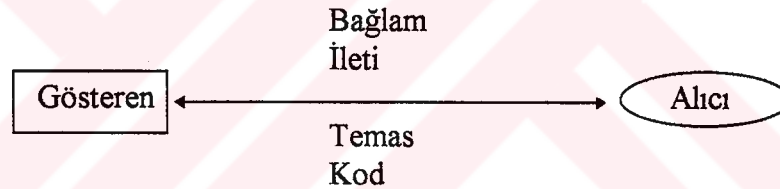
3. Yol: Simgeler: Barthes, ikinci anlam düzeyini oluşturan son yolu, simgesel olarak tanımlamaktadır. Buna göre bir nesne, uzlaşım ve kullanım aracılığıyla başka birşeyin yerine geçmesini mümkün kılan bir anlam kazandığında, simge haline gelmektedir. Barthes' ın simgelere ilişkin düşünceleri, yananlam ve mitlere göre daha az sistemli bir biçimde geliştiğinden daha az doyurucudurlar (21).

1.3.2.3.4. Roman Jakobson Modeli

Diğer göstergebilimciler gibi iletinin kendisinden başka birşeyi nitelediğini belirten Praglı dilbilimci Roman Jakobson, bu duruma "bağlam" adını verir. O'na göre "bağlam", diğer iki köşesinde gönderen ve alıcı olan bir üçgenin üçüncü köşesinde yer almaktadır. Jakobson bu bilinen modele iki etmen daha ekler (21):

- 1) Temas: Gönderen ile alıcı arasındaki fiziksel ve psikolojik bağlantılar.
- 2) Kod: İçinde iletinin yapılandığı ortak anlam sistemi.

Bütün bu bilgiler ışığında Jakobson göstergeleri, birer iletişim nesnesi olarak tanımlamaktadır. Jakobson göstergenin işleyişini; dolayısıyla iletişimi oluşturan etmenleri ve bu etmenlerin iletişim işlevlerini şu şekilde tanımlar (21):

Şekil 8. Göstergenin İşleyişi ve İletişimi Oluşturan Etmenler (21).

Jakobson, iletilerin göndergesel işlevlerini iki temel yolla yerine getirdiklerini belirtir (21):

1) Eğretileme (Metaphor): Dizimsel bağlantılar düzleminde aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birinin, ötekini yerine kullanılması sonucu oluşan mecaz değiştirmece türüdür (31).

Doğayı analiz ederek mimarlığa adapte etme çabasında olan Graves, mimari eğretileninin (metafor) nasıl oluştuğunu açıklayan örneği Tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 11. Mimari Eğretileme Örneği (32).

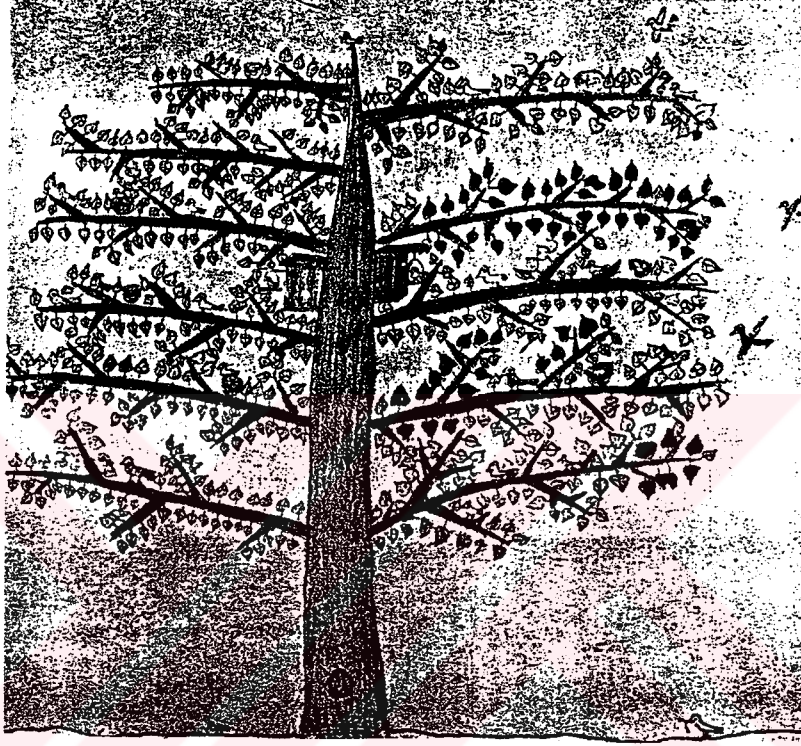
<ul style="list-style-type: none"> • Göstergeleşim kapsamında ağacı (gösteren) bir destek, payanda (gösterilen) olarak görürüz:
$\frac{\blacksquare}{\text{destek}} = \frac{\text{gösteren}}{\text{gösterilen}}$
<ul style="list-style-type: none"> • Gösterilen konumundaki desteğe, form verilmesiyle bir gösterge değişimi oluşur. Bu değişimi sağlamak için elde bulunan farklı materyallerden (ağaç, taş, beton vb.) oluşan dizinin (paradigma) içerisinden, bir materyali biçimlendirerek kolon yaratılır. Kolon yeni konumu gereği, bilinen desteğin (ağaç) yerine geçmiştir:
$\frac{\square}{\blacksquare} \text{ kolon}$ $\blacksquare \text{ ağaç}$
<ul style="list-style-type: none"> • Kolon, bilinen desteğin (ağaç) yerine geçmiştir (mimari eğretileme):
$\frac{\square}{\blacksquare} \times \frac{\blacksquare}{\text{destek}} = \frac{\square}{\text{destek}}$
<ul style="list-style-type: none"> • Böylece eski ve yeni göstergeler birbirlerine bağlanır ve ağaç gizli bir gösteren haline gelir (Lacan, 1966).

2) Düzdeğişmece (Metanomy): Dışsal bir benzetme yapmaksızın sonucun neden, içerenin içerilen, bütünün bölüm, genelin özel, somut adın soyut kavram vb. yerine kullanılması yoluyla oluşan sapmaca türüdür. Düzdeğişmece, birbirleriyle şöyle ya da böyle bağlantısı bulunan iki kavramdan birinin doğrudan doğruya ötekini yerine kullanılması yoluyla elde edilir: Bütün şişeyi içti (23) .Bu örnekte şişe, içki yerine düzdeğişmeceli olarak kullanılmaktadır.

Lévi Strauss'a göre; tüm toplumlar kendileri için önemli olan soyutlamaları anlamlı hale getirmek için, somut deneyimler içinde eğretilemesel olarak cisimleştirmeler yapmak suretiyle bir "soyutlama mantığı" oluştururlar. Bu süreç, eğretileme yoluyla soyut kavramların yapılarının somut kavramların yapılarıyla değiştirilerek anlamlı hale getirilmesi şeklinde oluşur. Ayrıca Strauss, yaygın bir kültürel pratik olduğunu ifade ettiği bu doğallaştırma sürecine benzer şekilde her dizisel (paradigmatik) değişimin, soyuttan somuta doğru giden bir eğretilemeli yer değiştirme olduğunu da belirtmektedir (21).

Doğadaki gözlemlerinin bir sonucu olarak bir ağaç resminin nasıl çizileceğini yorumlayan bir çocuk, bu soyutlamayı aşama aşama gerçekleştirip ağaç resmini oluşturacaktır (33):

- Dikey bir gövde üzerinde dallar belirli açılarla bir bir çıkar.
- Dallların üzerindeki yapraklar da belirli açılara göre çıkar.
- Dikey gövde dallara bir taban olarak hizmet verir.
- Dalllar da yapraklara bir taban olarak hizmet verir.

Şekil 9. Bir Çocuğun Ağaç Resmini Yorumlaması (33).

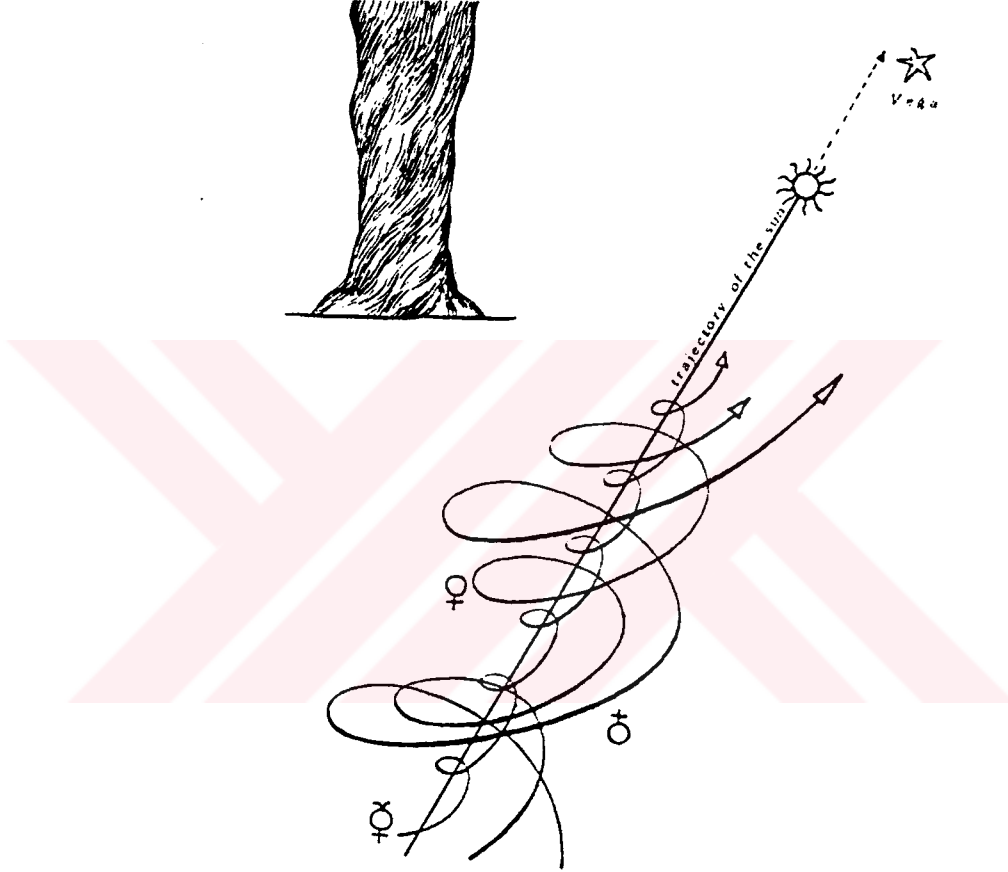
1.3.3. Bir Gösterge Olarak Bitki

İnsanlar, karmaşık çevreye düzen getirme ihtiyacı duyar ve ancak bu düzenin sağlanması doğrultusunda, buldukları çevrede kendilerini rahat hissederler. Çevreye düzen getirme ihtiyacı;

- doğal çevreyi, soyutlamalar yaparak anlamlandırma (nesnelere ilişkin kavramlar oluşturma),
- insan yapısı çevrede ise, doğanın varoluşsal düzenini anımsatan anlamlı düzenler oluşturma, çabası şeklinde insan yaşantısına yansımaktadır.

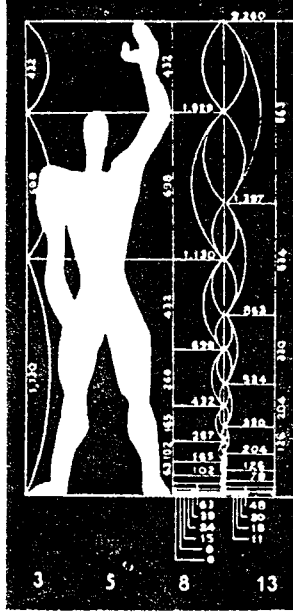
İnsan yapısı çevrede, düzen oluşturabilmek için en çok kullanılan yaklaşımlardan birisi doğadan esinlenmedir; bu bağlamda tasarımcı, evrensel doğal oluşlarla matematik düzen

arasında bir bağ kurma çabasına girer. W. Hoffer doğanın logaritmik sarmalının, en vazgeçilmez, en güvenilir olan; her defasında çeşitlilik yaratan, en ufak bir tekdüzelik riski olmaksızın amaca yönelik mükemmel bir denge hissi uyandıran bir "ölçüm değneği" olarak kullanılabileceğini belirtmektedir (Bergil, 1988). Ayçiçeğindeki 21/34'lük, çam kozalağındaki 5/8 ve 8/13'lük düzenler ve sarmalın diziliş oranları çok sık başvurulan düzen sistemleridir (8).

Şekil 10. Logaritmik Sarmal (34).

Mimarlıkta kullanılan en önemli oran çalışmalarından biri, Le Corbusier'in altın kesim kuralına göre oluşturduğu ve "Le Modular" olarak adlandırdığı oran çalışmasıdır. Bu ölçü sisteminde, insanın boyu 183 cm olarak alınmıştır. Yukarı uzatılmış kol yüksekliği 226 cm'dir. İnsan figürünün altın kesim kuralına göre bölünmesiyle 113 cm ölçüsü elde edilir. Bu ölçü hem göbek deliği hizasına, hem de uzatılmış kol yüksekliğinin yarısına eşittir. Figürün sağında, figürün yüksekliği ve uzatılmış kol yüksekliğinin altın kesim kuralına bölünmesiyle elde edilen iki dizi ölçüm yer almaktadır (15).

Şekil 11. Le Modulor (15).

Doğanın mükemmeliyetçi yapısı insanları, ondan esinlendikleri çeşitli oran ve düzenleri kurdukları çevrelerde uygulamaya yöneltmiştir. Altın orandan, modüler düzene kadar pek çok oran, düzeninin kaynağını doğanın kendisinden almaktadır (15).

Le Corbusier, büyük sanat yapıtlarının, her zaman doğayla uyum halinde olduğu görüşünü ileri sürer. Corbusier doğayla uyum halinde olan bu sanat eserlerinin başarısının nereden kaynaklandığı sorusuna, "doğanın yönlendirmesinin matematiksel olması" yorumunu getirmektedir. O'na göre; mekan içindeki biçim örgütlenmelerinde oran sistemleri gereklidir ve bu oran sistemlerinin kaynağı, doğa olmalıdır (8).

Yapılan çeşitli araştırmalar, "doğanın kuvvetli bir sembolü olan bitkilendirmenin", çevresel tercihlerle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Kaplan, Kaplan ve Wendt'in 1972 ve Ulrich'in 1983 yıllarında yaptıkları çalışmalar sonucu, çevresel tercihler çerçevesinde bitkilendirmenin bulunduğu doğal yerleşmelerin, bitkilerin bulunmadığı kentsel yerleşmelere göre daha fazla tercih edildiği saptanmıştır. Bu durumun sebebi ise kültürel çalışmalar doğrultusunda, bitkilendirmenin kültürel ve bireysel deneyimlerimizin bir ürünü olduğu şeklinde açıklanmakta, bitkilendirmenin insanlara;

- gençliğin eğlenceli zamanlarını (ağaçlara tırmanma, kaleler inşa etme, kamp gezileri),
- kır hayatının kültürel değerli manzaralarını (bağımsızlık, doğayla uyum),

hatırlatabileceği öne sürülmektedir (16).

Çevresel tercihlerin insanlara doğayı, hatırlatır kaynaklardan seçilmesi yadsınılmayacak bir durumdur. Gestalt okulu, bu durumu farklı bir yaklaşımla şu şekilde açıklamaktadır (8):

"Belirli insan duruş biçimleri ve davranışları ile bazı cansız nesnelere, doğal ve içsel olarak, bazı süreç ve durumlarla paralellik gösterir. Çünkü bu canlı ve cansız biçimler, bu duygusal durumlarla aynı strükture sahiptir. Sözelimi bir söğüt ağacı, dallarının döküklüğü ve kendini bırakmışlığı açısından, yapısı gereği, insana üzüntü duygusu verir" (8).

Bu görüş, göstergebilim kapsamında incelendiğinde insanların nesnelere, onlarda uyandırdıkları hisler (pozitif veya negatif) doğrultusunda birtakım anlamlar yüklediği sonucuna varılır.

Göstergebilim konusunda tanımlanan bütün modellerin temelinde çıkış noktasını bu anlam yüklemesi; "bir nesne olan gösteren ile ona atfedilen bir kavram olan gösterilen" oluşturmaktadır. Bu bağlamda, incelenen gösterge kuramlarının birbirlerine çok yakın olduğu ve bu kuramların benzer yönleri şu şekilde ifade edilebilir:

- Üç öğeli gösterge kuramları ile iki öğeli gösterge kuramları arasındaki benzerlikler Tablo 12'de verilmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi, farklı adlandırmalara sahip olsalar bile bu kavramlar benzer olguları temsil etmektedir.

Tablo 12. Üç Öğeli Gösterge Kuramları Arasındaki Benzerlikler (21).

C. S Peirce	Max Bense	Ogden- Richards
gösterge	ortam	simge
nesne	nesne	gönderge
yorumlayıcı	yorum	gönderme

- Üç öğeli ve iki öğeli olarak tanımlanan iki kuram grubu incelendiğinde, kullanılan kavramlar ve yapılan tanımlamaların birbirleriyle benzerlik gösterdiği görülecektir. Tablo 13'de, bu iki kuram grubunu temsilen kurucuları olan C. S. Peirce ve Ferdinand de Saussure karşılaştırılarak, iki kuramın benzer kavramları verilmektedir.

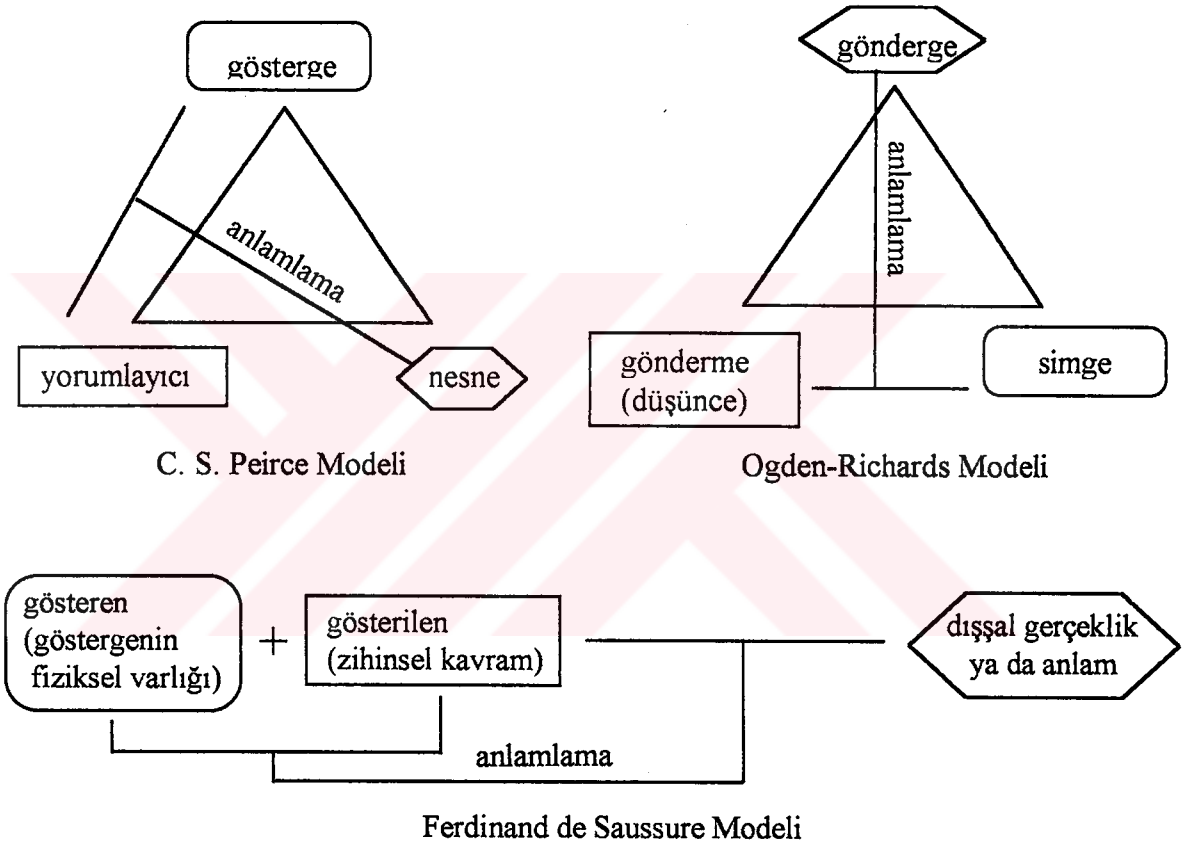
Tablo 13. Üç Öğeli ve İki Öğeli Gösterge Kuramlarının Benzer Kavramları(21).

III Öğeli Gösterge Kuramı (C. S. Peirce)	II Öğeli Gösterge Kuramı (Ferdinand de Saussure)
gösterge	gösteren
yorumlayıcı	gösterilen
nesne	dışsal gerçeklik ya da anlam

• Saussure, gösteren (gösterenin fiziksel varlığı) ile gösterilenin (zihinsel kavram), dışsal gerçeklik ya da anlam ile olan ilişkisini "anlamlandırma" olarak tanımlamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus gösterge olgusunun, nesnenin kendisi (saf obje) değil, algılama sonucu oluşan boş (bir zihinsel kavram atfedilmemiş) imajı olduğudur. Üç öğeli gösterge kuramına göre anlamlandırma;

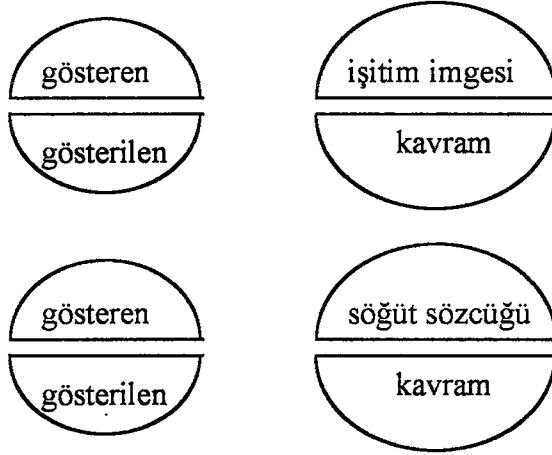
a) Peirce'in iki öğesi olan gösterge ve yorumlayıcısının, nesne ile ilişkisi,

b) Ogden-Richards'ın gönderme (düşünce) ile simgesinin, gönderge ilişkisi olarak tanımlanabilir (21):

Şekil 12. Üç Öğeli ve İki Öğeli Gösterge Kuramlarına Göre Anamlama (21).

İncelemeler ışığında tüm bu kuramların, temelde gösteren ve gösterilenden oluşan bir gösterge bütünü ifade ettiği sonucuna varılmaktadır. Bu doğrultuda tez çalışması kuramsal temelini oluşturacak göstergebilimsel yaklaşım, Saussure'un tanımladığı kuramsal yaklaşım olarak belirlenmektedir;

Şekil 13. Gösterge ve Bitki Göstergesi Yorumlaması.

2.1.1. Kavram Olarak Bitkilerin İfade Ettiği Anlamlar

Gösterge, Saussure'un kuramına göre gösteren ve gösterilen parçalarından oluşan bir bütün olmakla birlikte bu kuram, insanların neden göstergeleri farklı yorumladıklarını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum Saussure'un, anlamlamadan çok sadece göstergenin kendisiyle ilgilenmesinden kaynaklanmaktadır.

Saussure'un takipçilerinden Roland Barthes, gösterge/okur arasındaki ilişkiyi de açıklayan daha geniş kapsamlı bir model oluşturarak çok anlamlılığın tanımlamasını yapmaktadır.

Tablo 14. Roland Barthes'ın Gösterge Modeli (29).

Düzanlam	Gösteren	Gösterilen
Yananlam	Gösterge Gösteren	Gösterilen

Sonuç olarak bitkiler de tüm diğer göstergeler gibi, bu modele uygulandıklarında;

a) düzanlam seviyesinde,

- nasıl bir varlık olduklarını (hangi tür bitki, familya özellikleri vb.) tanımlayan birinci düzey gösterilenlerin yanı sıra,

b) yananlam seviyesinde,

- insanların bitkilerle iletişiminden ve onları kullanımlarından doğan,

• belirli kültür ve toplumlara göre değişiklik gösteren bir ikinci düzey gösterilene de sahiptirler. Tablo 15'de bu tanımlamalar doğrultusunda "söğüt" örneği yorumlanmıştır.

Tablo 15. Bir Gösterge Olarak Bitki Örnekleme: Söğüt.

Düzanlam	1. gösteren /s/ö/ğ/ü/t/	2. gösterilen Söğüt (kavram)
Yananlam	Söğüt Göstergesi I. Gösteren	II. Gösterilen Hüzün, Matem

Normal şartlar altında söğüt ağacının hüznü çağrıştırmasını gerektiren birşey yoktur. Doğadan esinlenen insanoğlu, hüzne ilişkin duygularını ve bu duyguların yarattığı fiziksel durumları (insan hüznü olduğu zaman boynu bükük durur), bitkinin fiziksel yapısıyla (sarkık dalları) özdeşleştirmektedir. Başlangıçta nedenli gözükken bu benzeşim, zamanla toplumun kullanımı doğrultusunda oluşan bir sözleşme uyarınca çağrıştırılır olmuştur. Böylece sözleşme, gösterge ile nesne arasındaki ilişkinin nedensizleşmesini (düzgüleşmesini) sağlamış ve söğüt göstergesi hüznün, matem gibi duyguları çağrıştıran yananlamsal bir oluşuma dönüşmüştür.

Kuramsal incelemeler çerçevesinde, her nesne gibi bitkilerin de ikinci düzey gösterilenlere sahip olabileceği sonucuna varılmaktadır. Daha basit bir ifadeyle herhangi bir bitki, bireylerin veya toplumların onunla ilgili birikimi doğrultusunda bir kavram çağrıştırmaktadır.

Bitkilerin herhangi bir kavramı ifade eden bir gösterge olarak seçilmesi, onların fiziksel tabiatlarıyla insan aklının metamorfik yaratıcı kapasitesine dayanmaktadır. Bu sebeple bitkilerin "etkileyici" olarak nitelendirilmesi, onların botanik özellikleri ile bir birikim sonucu oluşmuş geleneksel özelliklerinin bir bileşimidir. Başka bir deyişle bitkilerin sembolik dili, simgeselliğe sahip uzun dönemli birtakım düşüncelerin yanı sıra, gelişime açık yeni tanımlamaları gerçekleştirebilecek kapasiteye sahip bir bütünü içermektedir (35).

Konu bu bağlamda ele alındığında bitkilerin geçmişten günümüze pek çok inanışta önemli rol oynadığı görülür.

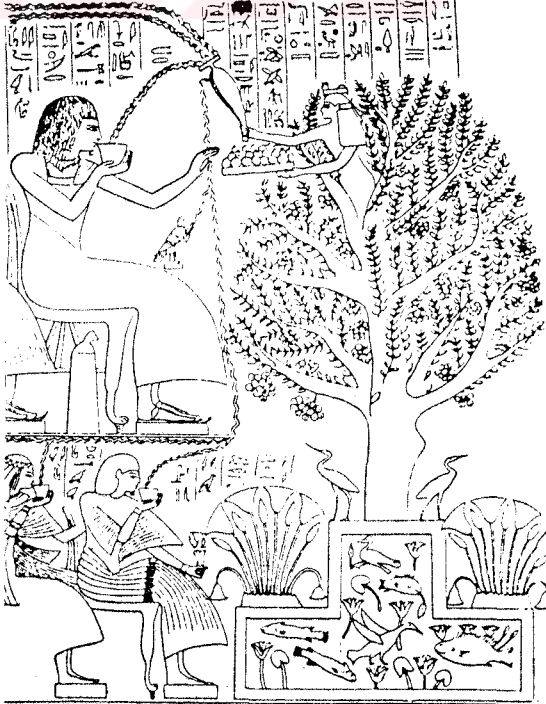
1.Bitkilere ilişkin en eski inanışlardan biri, "Hayat Ağacı" kavramıdır. Bu inanışa göre Hayat Ağacı, kökleri alt cennette, gövdesi gerçek dünyada bulunan bir ağaçtır. Hayat Ağacı yeniden doğuşu, yeni nesillerin oluşumunu simgeler; gelişmemiş düzeyden mükemmeliyete erişimi temsil eder (36). Hayat Ağacının gövdesi, hayatın kaynağı ve diğer boyut ve gerçekliklerle ilişki sağlayan bölümdür. Musevilik, Hıristiyanlık, Şamanizm, Budizm gibi pek çok inanışa göre Hayat Ağacı, iki farklı dünyayı (cennet ile gerçek dünya) bağlayan bir merdiveni ifade etmektedir (35).

Hayatın ve dayanıklılığın kaynağı olarak betimlenen 7 dallı Huş ağacı heykeli, bir Hayat Ağacı olarak tasvir edilmektedir. Şamanizm inanışına göre bu 7 dal gezegenleri ve cennetin kademelerini temsil eder (36).

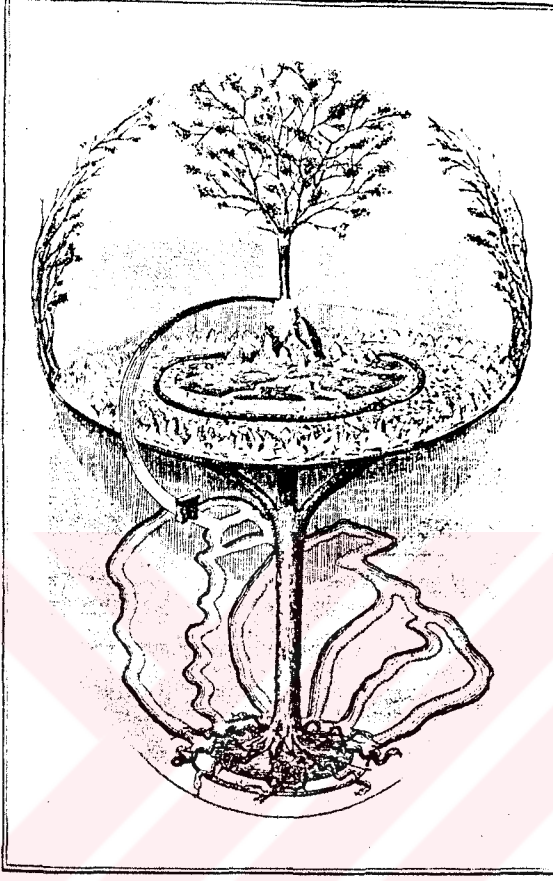
Şekil 14. Bronzdan Yapılmış 14 Dallı Bir Hint Hayat Ağacı Heykeli (36).

Hayat Ağacına ilişkin bir başka örnekte ise, ana tanrıça, hayat ağacının dallarından aldığı yiyecek ve içecekleri diğer tanrıçalara ve gerçek dünyadaki insanlara dağıtırken betimlenmiştir (36).

Şekil 15. 12. yy. Mısır Resmi (36).

Farklı dünyaları birleştirdiğine inanılan Hayat Ağacı, İskandinav kültüründe, alt dünyadan insanların dünyasına ve oradan tanrılar gerçekliğine uzanan ve bu üç olguyu birleştiren bir dünya ağacı olarak betimlenmektedir (36).

Şekil 16. *Yggdrasil*, İskandinav Kültüründeki Hayat Ağacı (36).

2.Ağaçlara ilişkin çeşitli inanışlarda geçen ikinci bir kavram ise, "Bilgi Ağacı" kavramıdır. Bilgi Ağacı, cennette büyüdüğüne inanılan ve üzerinde iyi ve kötü bilgiler bulunan bir ağaçtır. Genellikle bu ağacın meyvası, Adem ile Havva'nın cennetten kovulmalarını sağlayan meyva olarak bilinir. Bu sebeple Bilgi Ağacı, cennetin bulunduğu konumdan insani konuma geçişi; ölümsüzlüğün sona ermesini temsil eder (36).

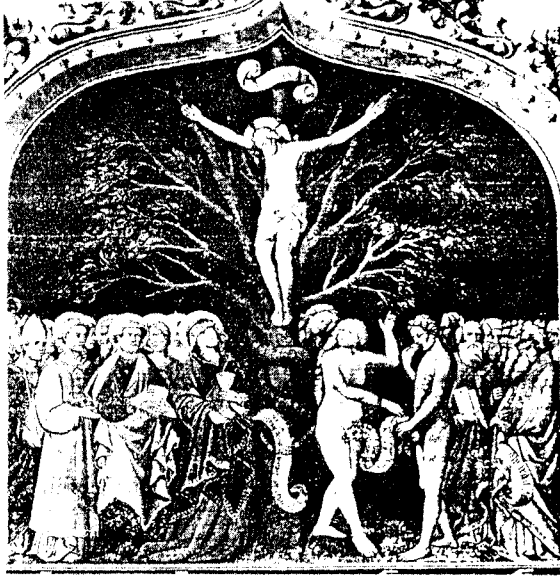
James Gillray'ın 1798 tarihli gravüründe özgürlük ağacı, bir "Politik Bilgi Ağacı" olarak betimlenmiştir. Gravürde; ahmak John Bull'un İngiliz Kraliyet Ağacının faziletli meyvalarını toplarken, hileci Charles James Fox tarafından "Reform" adlı kötü bir elmayla baştan çıkarılması betimlenmiştir (37).

Şekil 17. Özgürlük Ağacı (37).

Hayat Ağacı olarak seçilen ağaçlar, kültürlere göre değişiklikler göstermektedir. İslami inanışta zeytin (aydınlanma ve Allah'a olan inanç), Meksikalılara göre kaktüs, Şamanizm' de huş, Taoizm'de ise şeftali hayat ağacı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca kaynaklarda çam, palmye, meşe, ıhlamur, söğüt ve asma gibi bitkilerin de hayat ağacı olarak kullanıldığına rastlanmaktadır (36).

3.Hayati ve ölümü simgelediğine inanılan ağaç, Hristiyan kültüründe İsa'nın çarmıha gerilmesini de sembolize eder. Sembolik olarak çarmıhın yapıldığı odun, iyi ve kötünün yanyana bulunduğu bilgi ağacının odunudur. Bazen çarmıh, bir ağaç olarak resmedilir (36).

Şekil 18. İsa'nın Çarmıha Gerilişi (36).

Bazı gravürlerde, İsa'nın çarmıha gerilişi Adem ile Havva'nın meyvasını yiyerek cennetten kovuldukları ağaç üzerinde resmedilmiştir (36).

4. Ağaçların nesilden nesile insanoğluyla birlikte, hatta onlardan daha uzun yaşayabilmesi köklü ailelerle uzun ömürlü, heybetli, görkemli ağaçların analogik olarak benzetilmesini sağlamıştır (37).

Şekil 19. Zofanny'nin Drumond Ailesi Portresi (37).

5. Bir tanrının veya kahramanın dökülen kanından bir bitkinin büyümesi insan ile bitki arasındaki mistik birliği, ölümden yeni bir hayatın doğmasını, yaşamın bir formdan başka bir forma geçişini temsil eder (36).

Şekil 20. Bir Memleketin Simgesel Portresi (38).

6.Ağaçların fiziksel özellikleri ile insanların fiziksel özellikleri arasındaki benzerlikler (dayanıklılık, büyüme, ömür) zamanla bitkilerin insanlarla özdeşleştirilmesine neden olmuştur.

Şekil 21. Modern Ressamların İnsan Yüzünü Yorumlayışı (39).

7.Bazı bitkiler, formlarının insanda uyandırdığı duygular doğrultusunda ölümü çağrıştırmaktadır. Ölümü Allah'a yaklaşma sayan İslam kültüründe (40) piramit formu bitkiler, "bir yere ulaşmayı, erişmeyi" ifade ettikleri için ölümü daha fazla çağrıştırmaktadırlar. Bu sebeple piramit formu bitkiler bu kültürde mezarlıklara dikilmiş ve mezartaşı, çeşme, türbe ve camilerin bezenmesinde en önemli motif olarak kullanılmıştır.

Şekil 22. Servilerle Bezenmiş Bir Mezar Taşı (41).

Şekil 23. Ölüm Adası (39).

Bazı ağaçların nesilden nesile, bazen de insanoğlu için erişilemeyecek uzunlukta bir ömür yaşayabilmesi, bu bitkilere "kalıcılık/ölümsüzlük" kavramının yakıştırılmasını sağlamıştır (37). Bu sebeple insanlar bazı kültürlerde, önemli olan sosyal olaylar, aileye

katılan yeni bir fert, aileden ayrılan kişinin hatırasını canlı tutmak gibi kalıcı olması istenen durumlarda bitkiyi bir vurgu elemanı olarak kullanmışlardır (34).

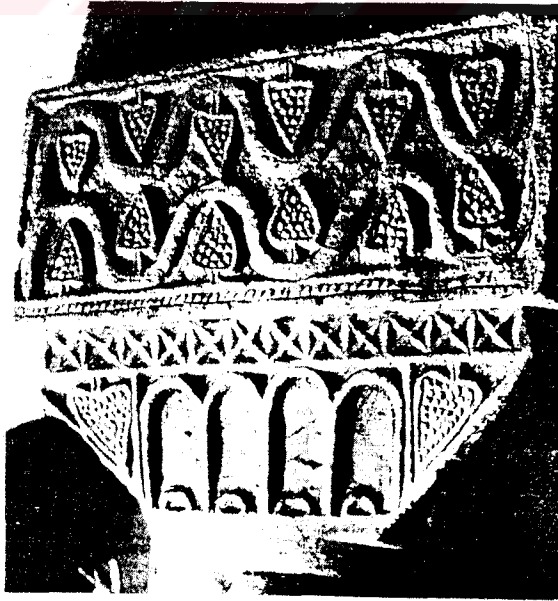
New Jersey Maplewood kentini süsleyen akçaağaç caddesi, her bir ağacın üzerinde I. Dünya Savaşında yurtdışında kaybedilmiş bir oğul isminin yazılı olduğu bir savaş anıtıdır (34).

8. Bazı kültürlerde ağaçlar, altında ilim öğrenilen kutsal yerler olarak geçmektedir. Budizm'de incir ağacı, Buda'nın altında en yüksek düşünce mertebesine eriştiği kutsal bir ağaçtır. Yunan kültüründe ise çınar ağacı, altında akademik tartışmaların yapıldığı bir ağaç olarak geçmektedir (36).

Üzüm/asma, çoğu kültürde bereketi, bolluğu simgeleyen bir bitkidir. Aynı bitki, farklı inanışlarda Hayat Ağacı veya Bilgi Ağacı olarak da kullanılmaktadır (36).

Şekil 24. 6. yy. Yunan Vazosundaki Tanrı Asması (36).

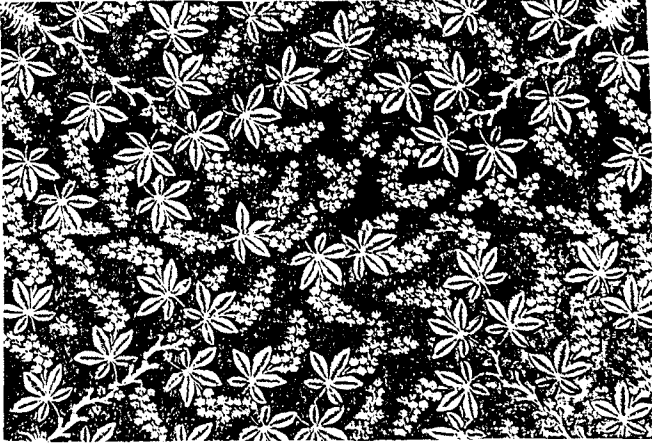
Şekil 25. San Pedro de la Nave Kilisesindeki Bir Sütun Başlığında Bulunan Asma Sembolü (36).

Sögüt ağacı, sarkık dalları nedeniyle kendini bırakmışlığı, zayıflığı, boyun eğmişliği temsil eder. Aynı zamanda hüznü de çağırıştırır. Fakat söğüt ağacı, fırtına sırasında eğilir, bükülür, fırtınaya boyun eğmiş gibi gözükür; yine de ayakta kalır. Bu sebeple "zayıflıktaki kuvveti" de temsil eder (36).

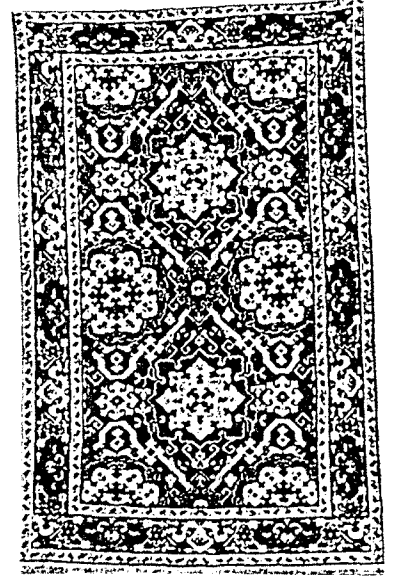

Şekil 26. 11-13. yy Kore Şişesindeki Sögüt Ağacı Sembolü (36).

Doğa ile iç içe olan insanoğlu, doğada bulunan pastoral görünümü içerisinde bitkileri "görmekli", "dekoratif", "güzel", "zarif", "hoş" ve "canlı" olarak algılamış ve bu anlamları günlük hayatına, yoğun kullandığı ev eşyalarında bu motifleri stilize ederek aktarmıştır. Bu sebeple yazma, bohça, yorgan yüzü, seccade, halı gibi yoğun kullanılan ev eşyalarında ağaç, yaprak, dal ve çiçek motifleriyle sıkça karşılaşılır. En fazla kullanılan motifler sümbül, karanfil, gül, gelincik, lale ve süsen çiçekleri; at kestanesi, nar ağacı gibi dekoratif ağaçların çiçekli dal veya genel görünümünü gösteren desenler; elma, kiraz gibi meyveler ve servi, hurma ağacı motifleridir (42, 43, 44).

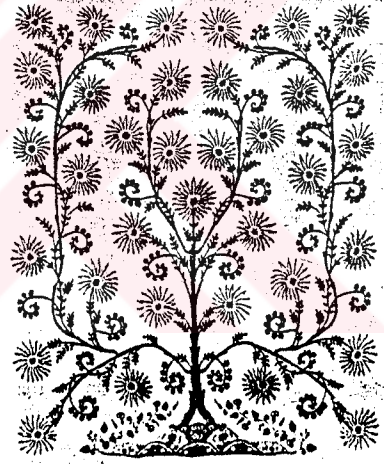
a

b

c

ç

d

e

Şekil 27. Ev Eşyalarında Kullanılan Motifler (a, b, c, ç, d, e) (42, 43, 44).

2.1.2. Bitki Mekan Özdeşleşmesi

Bir gösterge bütünüde, gösteren ile gösterilen arasındaki bağıntıyı bilen ve buna uyan kullanıcılar arasında bir sözleşme vardır. Gösterge, bu sözleşme doğrultusunda tanınır. Buna "düzgüleşme" denir. Sayısal çoğunluğa dayanan sözleşme, belli bir topluluk içinde göstergeyi bilen ve benimseyenlerin sayısı ile doğru orantılıdır. Sözleşme genişleyip kesinleştikçe, gösterge de o ölçüde düzgüleşir. Sözleşme başlangıçta nedenlidir, fakat düzgüleştikçe nedenlilik azalır. Bu durumu P. Guiraud, sözleşmedeki nedenliliği ikiye ayırarak açıklar (23):

1. Denkleşimsel nedenlilik; anlatım, içerik biçimlerinin yapısal olarak birbirine denk düşmesi.

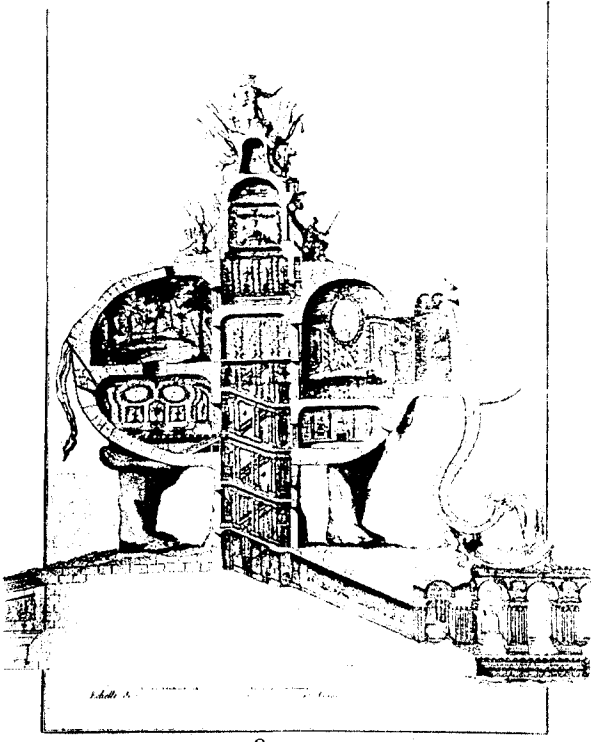
2. Benzeşimsel nedenlilik; iki olgu arasındaki benzerlik.

Göstergebilimde denkleşim ve benzeşim çok önemli yer tutan iki olgudur. Denkleşimde farklı gösterenler veya gösterilenler düzlemindeki elemanlar, birbirlerine denk düştikleri zaman dizisel olarak yer değiştirebilmekte, bir gösterge dizgesinde denk konuma sahip gösteren veya gösterilenlerden biri diğerinin yerine kullanılabilir. Bu sebeple, göstergeler çok anlamlı dizgesel bir yapıya sahiptir ve farklı toplum, koşul ve hatta bireylere göre farklı anlamlara sahip olabilirler.

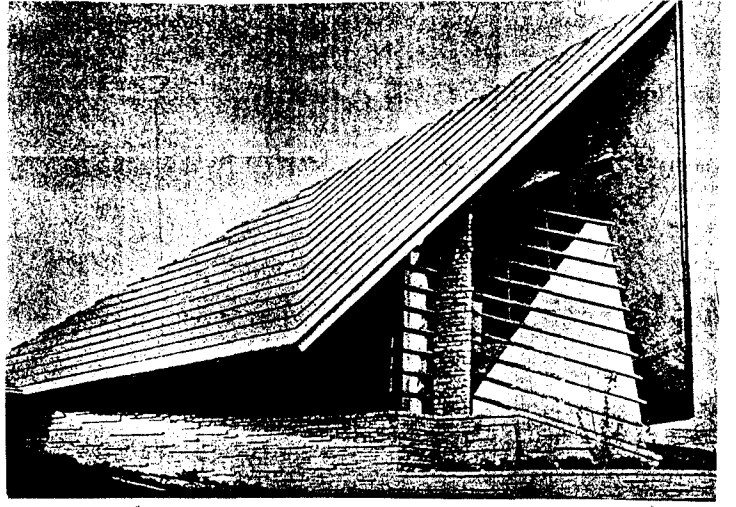
Çünkü her nesne gibi gösterenin anlamı da, ona ait olarak oluşturulan söylemdir ve hiçbir zaman herhangi bir toplumun bütünü için geçerli tek bir anlamın sözkonusu olduğu düşünülmemelidir. En kollektif anlamlarda bile toplumsal katmanlara bağlı olarak farklı söylemler oluşur. Birer birlik ve toplumsal bütünleşme simgesi olan kubbe veya merkezi plan, bir hükümdar tarafından kendi egemenliğini pekiştirme bağlamında; kıtlık ekonomisinin duyarlı dengesinde yaşayan halk tarafından ise, tanrısal güce boyun eğme bağlamında yorumlanmıştır (45).

Lalande, simgenin "benzeşimsel bir denklik" gereği bir nesneyi betimlediğini ifade eder. Bu sebeple simge, ikonografik (resimgeleyici) niteliktedir (23). Aynı görüşü paylaşan Preziosi, mimari işlevleri ikonizm-sembolizm bağlamında incelemiştir. Bu bağlamda ardışık tipolojik çözümlenmelerle incelediği mimarlığın, sistematik ve çok işlevli bir göstergeler hiyerarşisine dayandığını belirtir (31).

Bu bağlamda mimarlıkta analogiler önemli bir yer tutar. Çünkü doğadan görsel analogiyle üretilmiş formlar, ikonik göstergelerdir. Le Corbusier'in crab-shell çatısı, Madison Wisconsin'deki Wright'ın dua eden insan eline benzeyen kilise çatısı, Venturi'nin ördek şeklindeki lokantası ikonik göstergelere örneklerdir (46). Gotik kilise planları ile "haç işareti" arasındaki benzerlik, el parmaklarının açık durumundan esinlenen plan kurgusu ve ayak izlerini yansıtan yerleşim planı simgesel analogilere örnektir (8).

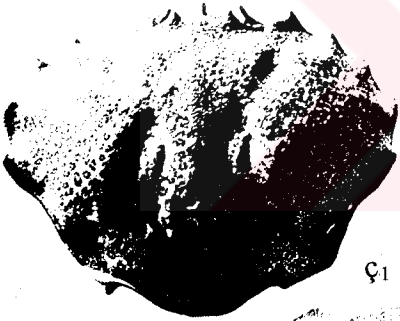
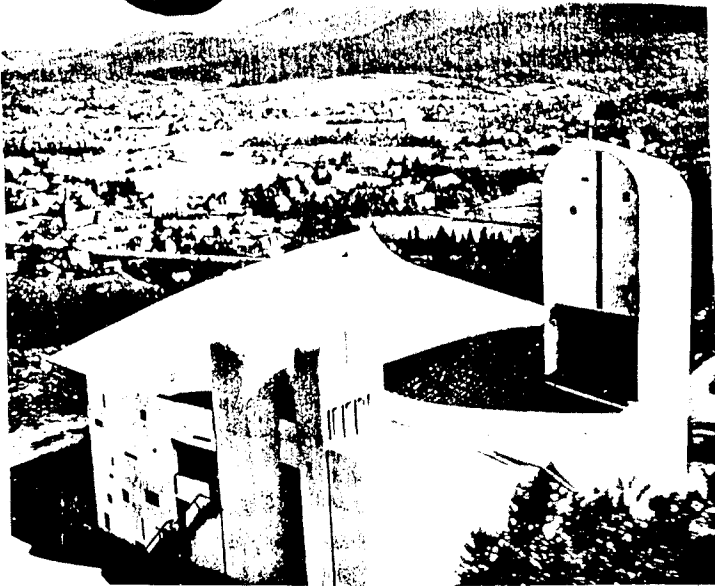
a

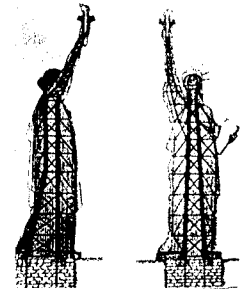
b

b₁

c

ç₁

ç

d

Şekil 28. Mimarlıktaki Analogilere Örnekler (a, b, b₁, c, ç, ç₁, d)(47, 25)

Denkleşimsel dizgelerin özelliği; ölçümler, gözlemlerle tanımlanabilen bir dizgenin özelliklerinden yararlanarak, tanımlanamayan bir dizgeyi açıklamaktır. P. Guiraud'un bu tanımlaması incelendiğinde, Lévi Strauss'un soyutlama mantığına olan benzerliği görülecektir. Her iki yaklaşımda da iki dizge arasında benzerlikten yola çıkılarak bir denklik kurulmaya çalışılmaktadır.

P. Guiraud, denkleşimsel düzgüler arasında mimarlığı da saymaktadır. O'na göre mimarlık, anlamları birbiri üzerine gelebilecek ve birbirleri yerine geçebilecek bir düzgu oluşturmaktadır (23).

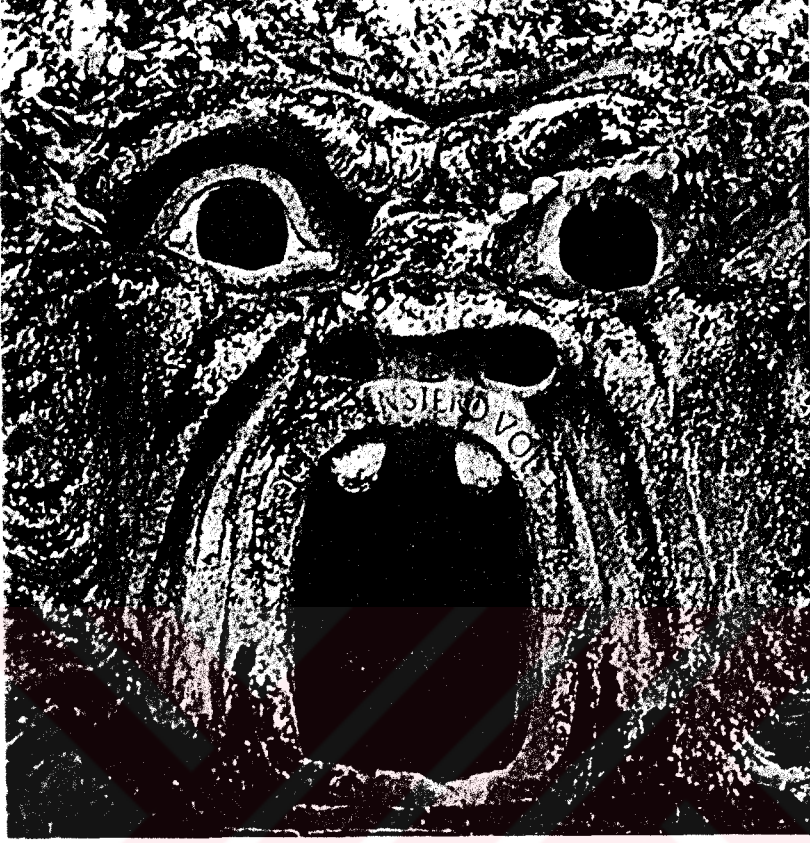
Mimarlığın, anlam konusunda tavrını belirleyen ayırım, onun büyük bir kitlenin değerlendirmesine açık olmasıdır. Ve mimarlığın bu özelliği, onun anlam konusunda oldukça kısıtlı bir alanda hareket etmesine veya bu alanın dışına çıktığında yadsınmasına neden olmaktadır. Pallido'nun belirttiği gibi: "Kuşkusuz değişiklik ve yeni buluşlar, herkesin beğenisini kazanır. Ama bu arada sanatın ve usun buyruğuna karşı gelmemeli. Bunun için görüyoruz ki, eskiler zengin buluşlarına karşın, hiç bir zaman herkes için geçerli olan kurallardan uzaklaşmamışlardır..." (48).

Analojilerin oluşumunda en önemli etmen form ve onun anlamıdır. Çoğu kültürde yaygın olarak kullanılan formların evrensel kabul edilebilecek anlamları vardır. Buna göre daire, bütünlüğü; kare, denge ve durulmayı; üçgen, hedef ve amaçları (ulaşılacak en üst nokta); çarpı ilişkiler ve iletişimi; spiral ise, büyümeyi ifade etmektedir (49).

Mekansal analogilerde olduğu gibi bitkisel analogilerde de form ve onun anlamı ön plandadır. Piramit forma sahip servi ağacının mezarlıklarda kullanılması erişilecek uç noktayı belirtmektedir.

Servi, formun anlamının yanında ölünün çözülmesi sonucu oluşan kötü kokuları absorbe ettiği için mezarlıklarda kullanılmaktadır (50). Servinin, gerek fonksiyonel gerekse anlamsal olarak mezarlıklardaki bu kullanımı zamanla servinin mezarlığın anlamını belirten bir göstergeye dönüşmesine neden olmuştur.

İtalya Bomarza'da bir piknik biriminin girişi biçimindeki yorumlanan kireçtaşı kapı heykeli, doğanın düşmanca ve saldırgan güçlerini insanlarda çağrıştırmaktadır. Böylece, piknik biriminin doğala yakın, el değmemiş bir mekan olduğu anlatılmak istenmektedir (51).

Şekil 29. Bomarza'da Bir Piknik Biriminin Girişi (52).

Boylu ağaçları zor şartlar altında hayatta kalabilmeleri, uzun ömürlülükleri ve heybetli gövdeleri nedeniyle, özgürlüğü ifade etmek için dikilmeleri pek çok kültürde gelenek haline gelmiştir. Fransız Alpleri'ndeki Samoens kasabası meydanına, kent 1438 yılında özgürlüğüne kavuştuğu zaman bir ıhlamur ağacı dikilmiştir. Özgürlük haritası, demir bir muhafazaya kilitlenerek bu ağacın kökleri arasına gömülmüştür ve hala orada bulunmaktadır. Meydanın diğer ucunda ise, 1789 Fransız İhtilali'ni müjdeleyen bir başka ıhlamur ağacı bulunmaktadır (34).

Şekil 30. Samoens Kasabası Meydanındaki İhlamur Ağacı (34).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Uygulama

2.1.1. Varsayımın Belirlenmesi

Göstergebilim araştırmacıları herhangi bir nesneyi, gösteren ve gösterilenden oluşan bir bütün olarak tanımlamaktadır (Saussure, Hjelmslev, Barthes..). Gösteren ve gösterilenden oluşan gösterge bütünü, ayrıca düzanlam ve yananlam düzeyinde de incelenmektedir. Ve düzanlam düzeyinde işlevin tanımlayıcısı olan gösterge, yananlam düzeyinde kültürel bir birikim sonucu o nesneye ilişkin deneyimlerin betimleyicisi olmaktadır.

Bir mekanın kullanıcılar tarafından tanımlanmasına ilişkin Henschen ve Henschen'in 1970, Henschen ve Creaser'in 1976 yıllarında yaptığı çalışmalarda, benzer ilgi ve değerlere sahip insanların, benzer bina cephe görünüşlerini beğendikleri saptanmıştır (55). Bu durum göstermektedir ki; belirli bir kültürel birikimin sonucu oluşan benzer ilgi ve değerler, sembolik düşünce doğrultusunda benzer değerlendirmeler sağlamaktadır.

Sembolik düşüncenin temelinde, sonsuz sayıdaki uyarı setine (gösterene) karşılık, sonsuz sayıda çağrışım seti (gösterilen) bulunur. Antropologlar sembolik düşüncenin oluşumunu, "kültürel birlik" olarak adlandırılan bir olgu kapsamında açıklamaktadır. Buna göre (54):

1.İnsanoğlunun yakınlık veya benzerliğe dayanarak ilişkilendirmeler kurma ve bunu, bir geri besleme sürecinde kullanma yeteneği vardır.

2.Sonlu sayıdaki bu ilişkilendirmeler, edinilmiş kültürün bir parçası olarak öğrenilirler.

3.Kişiler, kültürel birikimleri doğrultusunda uygun uyarıcıyla karşılaştıklarında, o uyarıcının çağrıştırdığı ilişkilendirmeleri seçmeyi öğrenirler.

Diğer bir deyişle, bireysel ilişkilendirmelerin sınırlandırılmış ve paylaşılmış bölümleri, kültürel birliği oluşturmaktadır. Bir göstergeyle karşılaşıldığında, hangi gösteren ve hangi gösterilenin seçileceğine kültürel grubun kendisi tarafından karar verilmekte ve bu, grupta bulunan bireyler tarafından öğrenilmektedir (54).

Gösterge kuramına göre bitki, her nesne gibi kendine ait bir gösteren ve gösterilenden oluşan bir gösterge bütünüdür. Belli bir kültür çevresi içinde tüm toplumun üzerinde anlaşma sağladığı ve gündelik iletişimde bir göstergeyi görür görmez akla gelen ilk anlam olan düzanlam (45) düzeyinde bitki, "ne olduğu ve nasıl tanımlandığını" ifade etmektedir. Düzanlamın yanında varlığını sürdüren ve daha soyut nitelikteki yananlam (45) seviyesinde ise bitki, "belli duygusal deneyimler sonucu üretilmiş öznel bir kavramı" ifade etmektedir (14).

Ayrıca göstergebilim, şifresi az veya çok toplumsal anlaşmaya dayalı olan düzenlam ve yananlamın dışında, sanatsal amaçların yanı sıra bireysel niteliği ağır basan anlam kullanımının varlığını da yadsımaz. Bu göstergelerin kişisel olarak değerlendirilen yorumu, toplum tarafından onaylanırsa, söz konusu anlam mevcut şifreye katılır; bir yananlam olarak işlem görür. Bu bağlamda göstergebilim, düzenlam/yananlam ilişkisinin yanı sıra şifresi "örtük" ve "açık" göstergelerin arasındaki ilişkiyi de araştırır (45).

G. Broadbent, C. Jencks gibi tanınmış mimarlık tarihçileri ve kuramcıları, kimlik sahibi bir mekanın göstergebilim (bilgi kuramı) kapsamında oluşturulabileceğini savunmaktadır (55). Çünkü yapısalcı etnolojinin de tanımladığı gibi, tüm toplumlarda birtakım kültürel anlamlar, toplumsal bir arka plan kapsamında mevcuttur ve bu toplumsal arka planın, insanın bilincine yansımayan, ancak son derece ussal olan mekanizmalar yardımıyla soyut bir biçime dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkarlar (45); anlama dair toplumsal arka plan (kültürel birikim) edinilir, gösterge üretmede kullanılır ve üretilen gösterge, bu kültürel birikim bağlamında yorumlanır.

Tez çalışması, kuramsal bölümde belirlenen Saussure'un gösteren ve gösterilenden oluşan kuramını geliştirerek yananlam ve düzenlamı da irdeleyen Roland Barthes'ın göstergebilim kuramı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Guiraud'un "denkleşik dizgeleri" ve Jakobson'un "soyutlama mantığı" düşünüldüğünde, bir bitkinin bir mekanı simgelemesi olayı iki farklı dizgenin üst üste çakışması ile açıklanmaktadır (23). Buna göre, mekanın anlamı bitkiye yüklenmekte ve kullanımdan dolayı bitki, zamanla o mekanın göstergesi haline dönüşmektedir (26).

Bu bilgiler ışığında çalışma Roland Barthes'ın kuramı doğrultusunda aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır:

- Bitkiler, insanlarda yananlam düzeyinde bir kavram dizgesini çağırıştır.
- Mekanlar, insanlarda yananlam düzeyinde bir kavram dizgesini çağırıştır.
- Bir bitki ile bir mekan, yananlam düzeyinde aynı ya da benzer kavram dizgelerini çağırıştırıyorlarsa o bitki, o mekanın tanımlanmasına katkıda bulunur ve mekanın ya da binanın tek başına ifade ettiği anlamı daha da güçlendirerek bir üst gösterge durumuna dönüşmesine yardımcı olur.

2.1.2. Yöntemin Seçimi

Çevrenin estetik niteliğinin kullanıcı için önemli olduğu bir gerçektir. Çevreye karşı öznel tepkileri inceleyen Canter (1969), Hershberger (1978), Oostendros ve Berlyne (1978), Russel ve Ward (1981), çalışmaları sonucunda çevreye karşı tepkinin estetik boyut üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirlemiştir. Bu tür çalışmaların değerlendirmesi, çevre ve gözlemci arasındaki etkileşimi ölçmeye yönelik olduğundan, öznel değerlendirme teknikleri çerçevesinde yapılmaktadır. Çevresel niteliği, gözlemcinin değerlendirmesine dayalı

tekniklerle ölçmek, tercihe dayalı yargıları ve karşılaştırmalı değerlendirmeleri içermektedir. Sanoff'a göre, belirli bir çevre karakteristiğine dayalı yargılara karşın, karşılaştırmalı değerlendirmeler, belirli çevreleri bir standart değer seti (kavram veya sıfatlar) bağlamında yargılar. Bu tür değerlendirmelerde çevrenin tanımı, sunuluşu için dolaylı (sözlü tanımlamalar) ve dolaysız (fotografik imajlar, modeller, çizimler) kullanılır (8).

Charles Osgood tarafından insanların belirli kavramlara karşın duygularını, tutumlarını ya da davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen anlamsal farklılaşım yöntemi, Barthes tarafından "Yananamlar" olarak nitelendirilen olguları ölçmekte kullanılır (24).

T. Lee, insan tepkilerinin çeşitlerine göre, geniş kapsamlı bir ölçme yöntem ve teknikleri listesi vermektedir. Estetik hazzın ölçülmesiyle ilgili olan bu listede dikkat, algı ve bilmelerin, sözlü olarak sıfat kontrol listeleri, S.D. (Anlamsal Farklılaşım Ölçeği) gibi ölçme yöntemleriyle değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Birinci, ikinci, üçüncü veya çok iyi, iyi, orta gibi değerlerle ifade edilen sıfat veya kavramları birer sıralama ölçeği olarak tanımlanmaktadır (56). Bu bilgiler doğrultusunda, çalışmanın ölçme yöntemi olarak kavramlardan oluşan bir sıralama ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Kişisel İfade Ölçeği (57) olarak da adlandırılan anlamsal farklılaşım ölçeği sıfat veya kavram çiftlerinden oluşmaktadır. Osgood ve Tanenbaum'un geliştirdiği anlamsal farklılaşım ölçeğinde zihinsel öğelere, kavram çiftleri doğrultusunda -3 ile +3 arasında değerler verilmektedir. Buna göre;

Sıfat çiftleri:

	<u>+3</u>	<u>+2</u>	<u>+1</u>	<u>0</u>	<u>-1</u>	<u>-2</u>	<u>-3</u>	
İyi								Kötü

kurulup, deneklerden; verilen herhangi bir şey karşısında iyi, kötü sıfat çiftinde istenilen bir yere işaret koyularak değerlendirilme yapması istenir (4).

2.1.3. Çalışma Alanının Tanımlanması

2.1.3.1. Belge ve Görüşmeler

Çalışma alanının tanımlanması amacıyla, farklı disiplinlerdeki (sanat tarihi, mitoloji...) literatürler taranarak bitkinin mekanı simgelemesi ile ilgili örnekler toplanmıştır. Literatür taraması sonucu elde edilen örnekler, konunun uzmanları ile yapılan görüşmelerden edinilen bilgiler de eklenmiştir. Daha sonra elde edilen bütün veriler değerlendirilerek, aralarından genel bir anlam ifade edeceğine inanılan bitkiler ve onların simgelediği mekanlar bir ön

kestirme ile belirlenmiştir. Bu belirlemelerin doğruluğunun sınanması amacıyla bir ön anket formu oluşturulmuştur.

2.1.3.2. Sınama

Ön anket, yedişer kişiden oluşan ev hanımı, memur ve uzman olmak üzere 21 kişi üzerinde uygulanmıştır (58).

Sınama sonucunda açık uçlu olan birinci soruya verilen yanıtlar ile literatürden seçilen anlamlardan oluşan ikinci soruya verilen yanıtlara ilişkin bulguların birbirlerini destekledikleri görülmüştür.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, simgesel anlamının geniş kitleler tarafından kabul edildiğine inanılan bitki-mekan örnekleri seçilerek, araştırmanın öznel değerlendirmelere kaçmadan, genel anlamda yapılmasına karar verilmiştir.

2.1.4. Verilerin Elde Edilmesi

Ön anket sonucu saptanan bitki ve mekanlar, gruplara ayrılarak çeşitlendirilmiştir. Yine ön ankette fotoğraf olarak gösterilen bitki ve mekanların yeterli etkiyi sağlayamadıkları görüldüğünden, çalışmada türünün seçkin örneği olarak belirlenen bitki ve mekanların dialarının kullanılmasına karar verilmiştir. Soruşturmada kullanılacak bina, mekan ve bitkiler belirlendikten sonra, bina ve mekanlar işlevlerine göre; yerleşim binaları (konut, toplu konut), tarihi binalar (geleneksel konut, saray/köşk), sağlık binası (hastane), eğitim binaları (üniversite, kütüphane), yönetim binaları (hükümet konağı, iş merkezi), çok amaçlı binalar (alışveriş merkezi, kültür merkezi), turizm binaları (tatil köyü), dini mekanlar (mezarlık, cami/türbe), kentsel dolaşım mekanları (cadde, meydan) ve kentsel açık mekanlar (park, oturma alanı) olmak üzere 10 gruba ayrılmıştır. Aynı şekilde bitkiler, özelliklerine göre (fiziksel, estetik v.b.); boylu ağaçlar (sedir, servi, söğüt, kavak, çınar, palmiye), dekoratif ağaçlar (akçaağaç, akasya, gülibrişim, erguvan, kiraz, limon), çalılar (orman gülü, sarı salkım, leylak, mor salkım, ispirya, ortanca) ve çiçek grubu olmak üzere dört gruba ayrılmıştır.

2.1.5. Soruşturmanın Kurulması

Soruşturmanın kurulması aşamasında, ön anket değerlendirilmeleri sonucu deneklerin bitkileri sıfatlar yerine kavramlarla tanımladığı saptanmıştır. Bu nedenle kullanılacak sıralama ölçeğinin, literatür taraması ve ön anket sonucu saptanan kavramlar arasından, hem mekan ve hem de bitkiyi tanımlayabilen kavram çiftleri oluşturabilecek şekilde seçilmesine dikkat

edilmiştir. Bu bağlamda çeşitli çalışmalarda (58, 59, 60, 61) kullanılan semantik ölçekler değerlendirilerek, kavramlardan oluşan bir sıralama ölçeği belirlenmiştir. Seçilen dialardaki bitki ve mekanların insanlarda oluşturduğu imajı (kavramı) bulmayı amaçlayan bu sıralama ölçeğinin yanı sıra, hangi bitkinin hangi mekan veya mekanlarla özdeşleştiğini saptamaya yarayan bir soru, anket formuna eklenmiştir (Ek 1).

2.1.6. Deneklerin Seçimi

Ön anket sonucu kavramların belirlenmesinden sonra bu soruşturma biçimi, Trabzon kent bütününde gelir dağılımına göre (düşük, orta, yüksek) belirlenen 12 mahallede denenmiştir. Bu deneme sonucunda gerek anketin çok zaman alması, gerekse halkın kavramları sağlıklı değerlendirememesi, böyle bir çalışmanın daha uzun bir vadede yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca anketin halka uygulanması sırasında belli bir aşamadan sonra sağlıklı bilgilerin elde edilemediği görülmüştür. Bu sebeple sıralama ölçeğine dönüştürülen soruşturma formunun, konuyla ilgilenen öğrenci grupları ve uzmanlar arasında, daha küçük bir gruba yapılması kararlaştırılmıştır. Öğrenci grubu olarak mimarlık ve peyzaj mimarlığı öğrencilerinden oluşan yirmişer kişilik iki grup belirlenmiştir. Uzman grup olarak mimarlık ve peyzaj mimarlığı öğretim elemanlarından oluşan on dört kişilik bir grup seçilmiştir.

2.1.7. Soruşturmanın Uygulanış Biçimi

24 bitki ve 18 mekan diasından oluşan soruşturma, deneklere ayrı gruplar halinde özel bir mekanda uygulanmıştır. Yirmişer kişilik gruplar halinde soruşturmaya tabi tutulan deneklere, önce mekan diaları gösterilmiş ve her diadan sonra iki-üç dakikalık bir zaman zarfında bunları, kavramlara göre değerlendirmeleri istenmiştir. Diaların fazlalığı soruşturma zamanını uzatmıştır. Bundan dolayı sağlıklı bilgiler elde edebilmek amacıyla soruşturma, iki aşamada uygulanmıştır. Soruşturmanın ilk aşamasından sonra deneklere yarım saat dinlenme süresi tanınmıştır. Daha sonra deneklerden, soruşturmanın ikinci grubunda bulunan bitki dialarını değerlendirmeleri istenmiştir. Soruşturmanın uygulanış sırasında deneklere, mekan ya da bitkilerin birer temsil olduğu belirtilmiş ve dialardaki mekan ya da bitkiler yerine temsil ettikleri mekan ve bitki kavramlarının değerlendirilmesi istenmiştir. Soruşturma, uzman gruba topluca değil tek tek uygulanmıştır.

2.1.8. Veri Çözümlemeleri

Aynı veya benzer işleve sahip 10 mekan grubu ve benzer özellik ve algısal etkiler gösteren 4 bitki grubuna ayrılacak şekilde düzenlenen veriler bilgisayarda, Statgraf istatistik

paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilere faktör analizi uygulanmış ve bitki ve mekan gruplarını tanımlayan dominant değişkenler (kavram çiftleri) belirlenmiştir.

Bir bireyin ve bu bireylerden oluşan toplumun değişik yönleriyle bir "bütün" halinde tanımlanması ve yorumlanması için, birey üzerinde gözlenen ve ölçülebilen özelliklerin ele alınması esasına dayanan faktör analizi, F ve Q tipi olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır (62):

- F tipi faktör analizi sonucu bir bireye ait pek çok değişken değerlendirilerek tüm değişkenlerin etkilerine sahip yapay faktörler oluşturulmaktadır. Böylece bir bireye ait çok sayıdaki değişken, birkaç ortak faktörle açıklanmakta ve birey o faktörlerle tanımlanmaktadır.

- Q tipi faktör analizinde ise, bireylerden oluşan bir toplumun alt toplumlara (tiplere) ayrılması, kümelendirilmesi sağlanmaktadır. Çok sayıda özelliğin, tip ayrımını gerçekleştirebilecek biçimde kümelendirilebilmeleri için, kaç tip (küme) oluşturulabileceği ve her küme üzerinde hangi özelliklerin etkili olacağına önceden bilinmesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmada F tipi faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonuçları, yorumlamaya ilişkin birtakım esaslar (Bennett-Bowers, 1977; Harman, 1968) dikkate alınarak değerlendirilmiştir (62):

- 1.Kabaca, faktör yükünün 0.30 ve daha büyük olması halinde, değişken ile ortak faktör arasında sinificant (anamlı ve önemli) bir ilişki bulunduğu yargısına varılır.

- 2.İki ve daha çok sayıda anlamlı faktör yükü bulunan faktör, ortak faktör niteliğinde sayılır.

- 3.Bir faktörün bütün yüklerinin pozitif ve anlamlı oluşu, bu faktörün önemli bir simge olarak kabul edilebileceğini gösterir. Yani, bu faktör yardımı ile bütün değişkenler az veya çok duyarlı olarak ölçülebilirler.

- 4.Faktör yükü en büyük olan değişken, bu faktörün ölçüsü olarak görülebilir.

- 5.Bir faktörün adlandırılması, faktör yükü büyük olan bir veya birkaç değişkenin ortak özelliğine göre yapılabilir.

- 6.Faktör yükü, faktör ile değişken arasındaki varyansı ancak kare değeri oranında açıklayabileceği için, $x < 0.7$ halinde, bir kriter olarak kullanılmakta ihtiyatlı davranılmalıdır.

- 7.Bir faktör içerisinde pozitif ve negatif işaretli faktör yüklerinin bulunması, bu faktörün iki kutuplu (bipolar) olabileceğini gösterir. Bu durumda, zıt işaretli değişkenler iki kümeye (tipe) ayrılabilir.

Bu kriterler doğrultusunda faktör analizi değerlendirilirken, özdeğeri 1 ve 1'den büyük olan yapay faktörler bireyi en iyi açıklayan faktörler olarak dikkate alınmıştır.

Faktör analizinde önemli bir diğer nokta ise, değişkenlerin kümelene eğilimini görebilmektir. Bunun için, ortak faktör eksenlerinin bu eğilimi ortaya çıkarabilecek biçimde döndürülmeleri (rotasyona tabi tutulmaları) gerekmektedir. Döndürme sonucu, noktaların yakındaki eksene göre faktör yükleri küçülecek ve anlamlı görülmecektir. Buna karşılık,

uzaktaki eksen için öncekinden daha büyük ve önemli bir faktör yükü gösterecekler ve böylece noktaların kümelenme durumu ortaya çıkarılmış olacaktır (62).

Sonuçlar değerlendirilirken faktör yükünün, faktör ile değişken arasındaki varyansı ancak karesi oranında açıklayabileceği dikkate alınmış ve döndürülen yapay faktörlerle olan korelasyonları 0.7'nin üstünde değere sahip değişkenler, anlamlı olarak değerlendirilmiştir.

Mekan ve bitki gruplarının, faktör analizi sonucu belirlenen değişkenler (kavram çiftleri) dikkate alınarak, aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Deneklerin mekan ve bitkileri, belirlenen dominant kavram çiftlerinden hangisine yakın olarak değerlendirdikleri, aritmetik ortalamaları gösteren tablolarla verilmiştir. Böylece kuramsal bölüm doğrultusunda tanımlanan bitki ve mekan göstergelerinin hangi gösterilenlerle tanımlandığı saptanmıştır.

Bitki-mekan eşleştirmelerine ilişkin veriler, yüzdeleri hesaplanarak frekans dağılımı tablosu şeklinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme doğrultusunda birtakım bitki-mekan özdeşleşmelerinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Son adım olarak bitki ve mekanlara ilişkin deneklerin belirlediği gösterilenlerin (kavramların), bir bitki ile bir mekanın özdeşleştirilmesinde ne derece etkili olduğu, eşleştirilen bitki ve mekanın benzer kavramları çağrıştırdığı için eşleştirildiği konuları değerlendirilerek sonuçlar kısmında yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Bina ve Mekan Grubuna Ait Bulgular

Mekan grupları ve bitki grupları, faktör analizi ile değerlendirilmiş ve faktör analizi sonucu bulunan kavram çiftleri dikkate alınarak, her mekana ait frekans dağılımı değerleri hesaplanmıştır. Buna göre elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

1. Konut ve toplukonut grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 16'daki gibidir.

Tablo 16. Konut ve Toplukonut Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.47583	F ₁	9.96271	41.5	41.5
Kal-Geç	0.38041	F ₂	2.20058	9.2	50.7
Kud-Güç	0.45652	F ₃	1.81807	7.6	58.3
Gör-Sön	0.51855	F ₄	1.26248	5.3	63.5
Dayan	0.44979	F ₅	1.01633	4.2	67.8
Sağ-Has	0.50130	F ₆	.92875	3.9	71.6

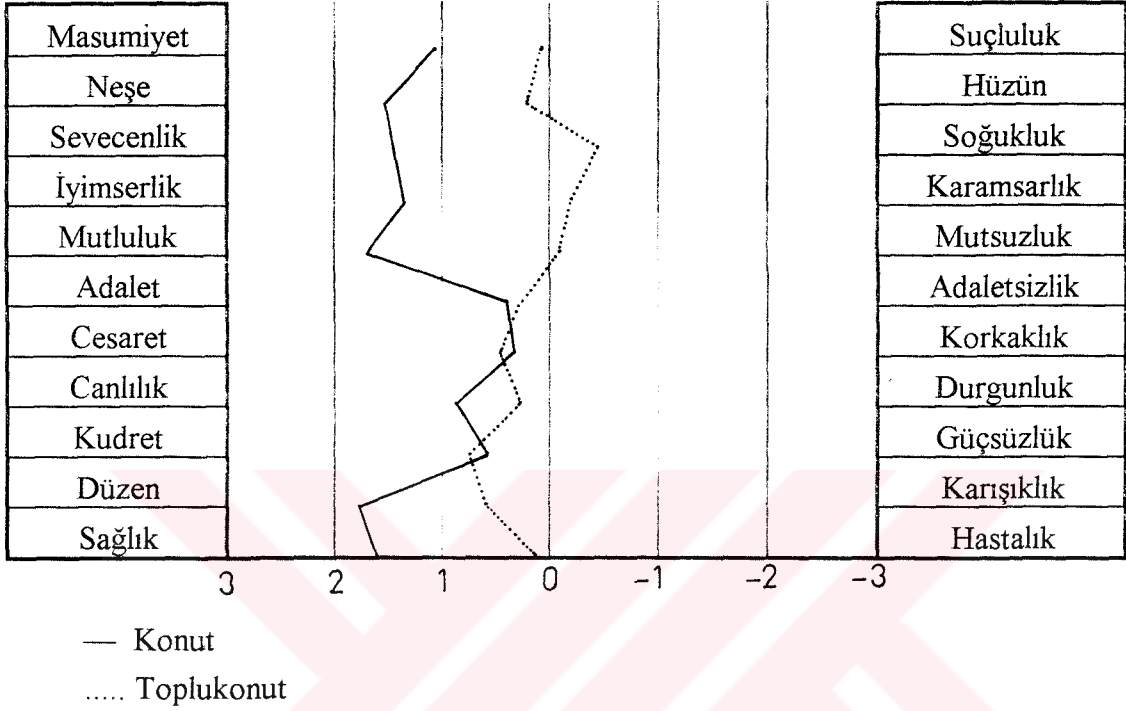
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan 6. faktörün de değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan 6 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 17'deki verilmektedir.

Tablo 17. Konut ve Toplukonut Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Masumiyet Suçluluk	Adalet Adaletsizlik	Canlılık Durgunluk	Kudret Güçsüzlük	Düzen Karışıklık	Sağlık Hastalık
Neşe Hüzün	Cesaret Korkaklık				
Sevecenlik Soğukluk					
İyimserlik Karamsarlık					
Mutluluk Mutsuzluk					

Konut-Topluluk grubu için alınan aritmetik ortalama diagramlarında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 18'de verilmektedir.

Tablo 18. Konut ve Topluluk Aritmetik Ortalama Dağılımları.

2. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk grubu için faktör analizinde oluşan yapı faktörleri ve bunların özdeğerleri Tablo 19'deki gibidir.

Tablo 19. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmış Yüzde
Ha-Öl	0.56362	F ₁	6.90028	28.8	28.8
Kal-Geç	0.58365	F ₂	3.73020	15.5	44.3
Kud-Güç	0.69052	F ₃	1.55345	6.5	50.8
Gör-Sön	0.66367	F ₄	1.50733	6.3	57.0
Dayan-Day	0.67867	F ₅	1.32789	5.5	62.6
Sağ-Has	0.61482	F ₆	1.16611	4.9	67.4
Sıra-Sıra	0.40165	F ₇	1.02875	4.3	71.7

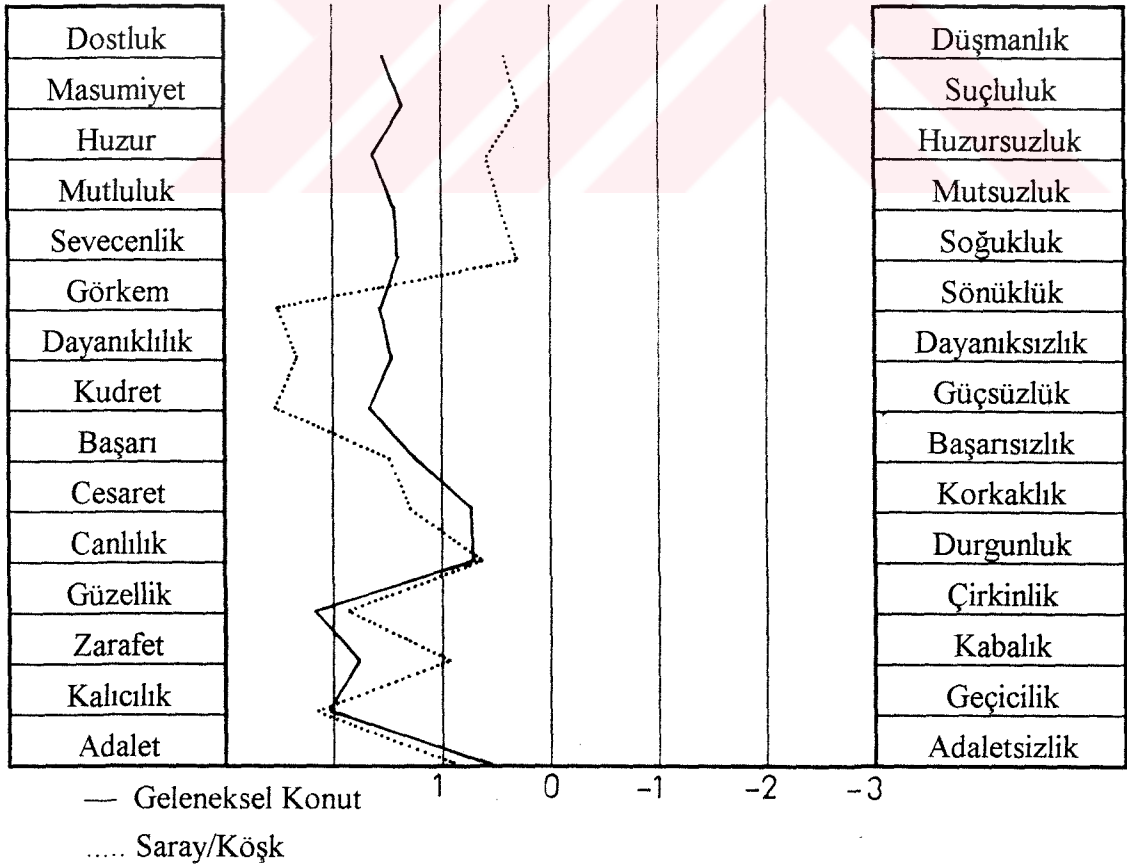
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 7 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 20'de verilmektedir.

Tablo 20. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆	F ₇
Dostluk Düşmanlık	Görkem Sönüklük	Başarı Başarısızlık	Canlılık Durgunluk	Güzellik Çirkinlik	Kalıcılık Geçicilik	Adalet Adaletsizlik
Masumiyet Suçluluk	Dayanıklılık Dayanıksızlık	Cesaret Korkaklık		Zarafet Kabalık		
Huzur Huzursuzluk	Kudret Güçsüzlük					
Mutluluk Mutsuzluk						
Sevecenlik Soğukluk						

Geleneksel Konut-Saray/Köşk grubu için alınan aritmetik ortalama diagramlarında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 21'de verilmektedir.

Tablo 21. Geleneksel Konut ve Saray/Köşk Aritmetik Ortalama Dağılımları.

3. Hastane için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 22'deki gibidir.

Tablo 22. Hastane İçin Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.79279	F ₁	9.12674	38.0	38.0
Kal-Geç	0.80314	F ₂	3.21173	13.4	51.4
Kud-Güç	0.78362	F ₃	1.75567	7.3	58.7
Gör-Sön	0.79092	F ₄	1.33571	5.6	64.3
Dayan-Day	0.90362	F ₅	1.19989	5.0	69.3
Sağ-Has	0.78202	F ₆	1.10087	4.6	73.9

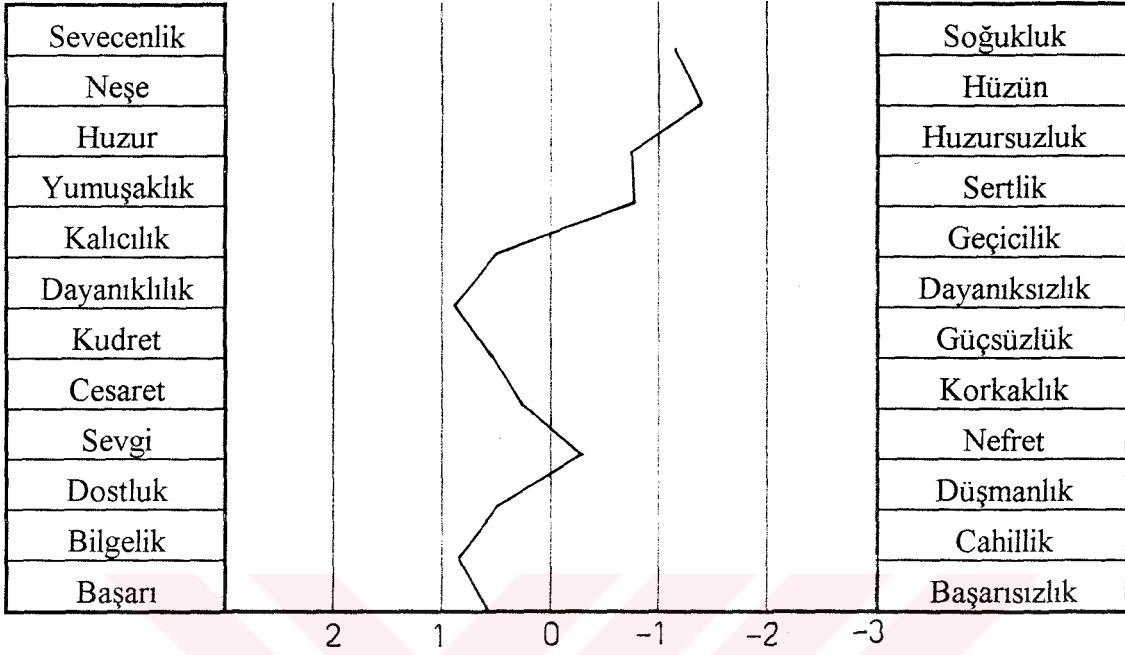
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 6 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 23'de verilmektedir.

Tablo 23. Hastane İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Sevecenlik Soğukluk	Kalıcılık Geçicilik	Cesaret Korkaklık	Sevgi Nefret	Bilgelik Cahillik	Başarı Başarısızlık
Neşe Hüzün	Dayanıklılık Dayanıksızlık		Dostluk Düşmanlık		
Huzur Huzursuzluk	Kudret Güçsüzlük				
Yumuşaklık Sertlik					

Hastane için alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 24'de verilmektedir.

Tablo 24. Hastane Aritmetik Ortalama Dağılımı.

4. Üniversite ve Kütüphane grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 25'deki gibidir.

Tablo 25. Üniversite ve Kütüphane Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.48199	F ₁	8.41413	35.1	35.1
Kal-Geç	0.44206	F ₂	2.12928	8.9	43.9
Kud-Güç	0.59033	F ₃	1.98003	8.3	52.2
Gör-Sön	0.64980	F ₄	1.43664	6.0	58.2
Dayan-Day	0.63367	F ₅	1.26141	5.3	63.4
Sağ-Has	0.49596	F ₆	1.12161	4.7	68.1
Sıra-Sıra	0.39283	F ₇	.92109	3.8	71.9

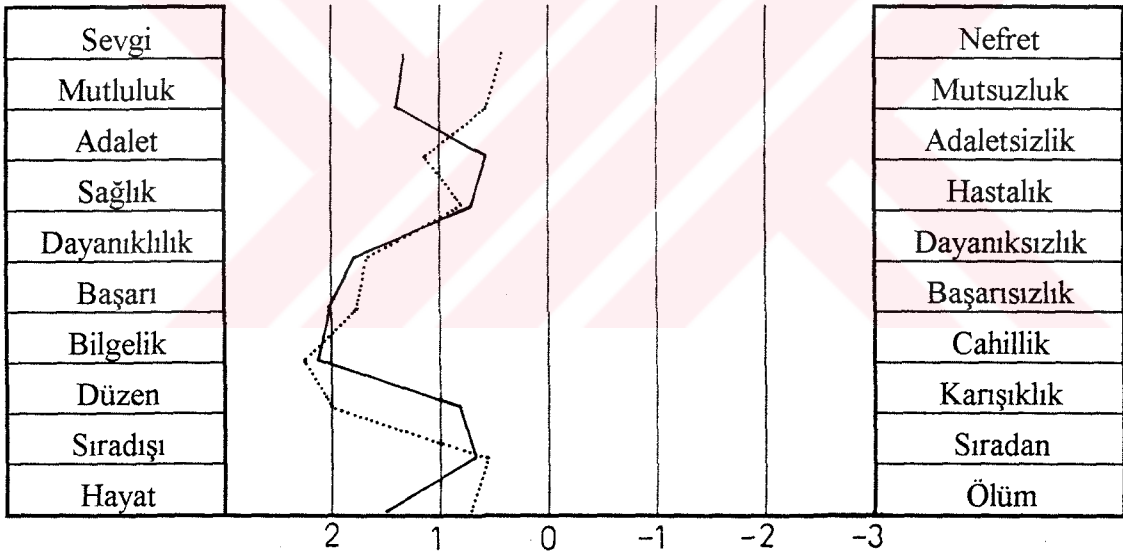
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 7 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 26'da verilmektedir.

Tablo 26. Üniversite ve Kütüphane İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Sevgi Nefret	Adalet Adaletsizlik	Dayanıklılık Dayanıksızlık	Başarı Başarısızlık	Düzen Karışıklık	Sıradışı Sıradan	Hayat Ölüm
Mutluluk Mutsuzluk	Sağlık Hastalık	Kudret Güçsüzlük	Bilgelik Cahillik			
Huzur Huzursuzluk						

Üniversite ve Kütüphane grubu için alınan aritmetik ortalama diagramlarında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 27'de verilmektedir.

Tablo 27. Üniversite ve Kütüphane Aritmetik Ortalama Dağılımları.

— Üniversite
..... Kütüphane

5. Hükümet Konağı ve İş Merkezi grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 28'deki gibidir.

Tablo 28. Hükümet Konağı ve İş Merkezi Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.57274	F ₁	10.30250	42.9	42.9
Kal-Geç	0.66913	F ₂	2.94933	12.3	55.2
Kud-Güç	0.74235	F ₃	1.41135	5.9	61.1
Gör-Sön	0.76520	F ₄	1.00889	4.2	65.3
Dayan-Day	0.71608	F ₅	.94990	4.0	69.3

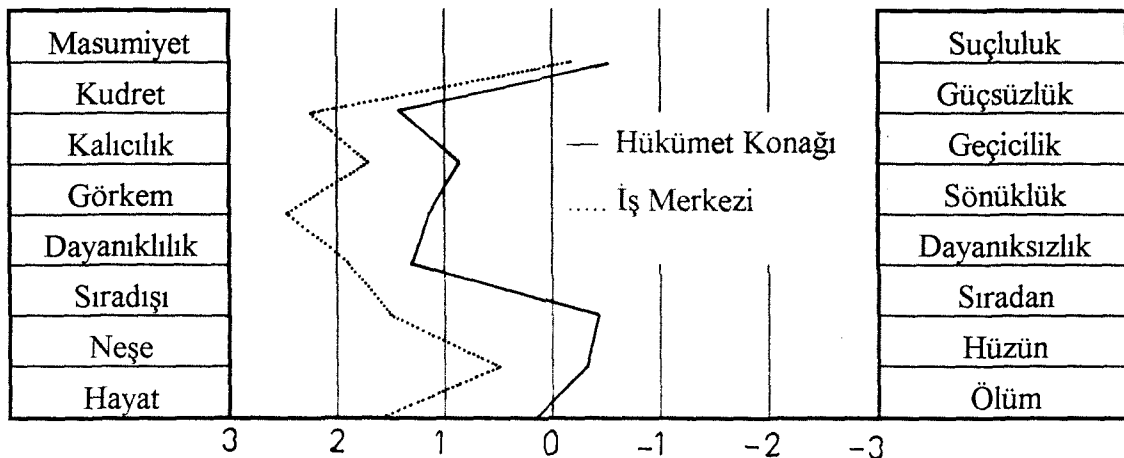
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 29'da verilmektedir.

Tablo 29. Hükümet Konağı ve İş Merkezi İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Masumiyet Suçluluk	Kudret Güçsüzlük	Sıradışı Sıradan	Neşe Hüzün	Hayat Ölüm
	Kalıcılık Geçicilik			
	Görkem Sönüklük			
	Dayanıklılık Dayanıksızlık			

Hükümet Konağı ve İş Merkezi için alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 30'da verilmektedir.

Tablo 30. Hükümet Konağı ve İş Merkezi Aritmetik Ortalama Dağılımları.

6. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 31'deki gibidir.

Tablo 31. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.43216	F ₁	7.47099	31.1	31.1
Kal-Geç	0.64565	F ₂	2.97914	12.4	43.5
Kud-Güç	0.46727	F ₃	2.24707	9.4	52.9
Gör-Sön	0.48058	F ₄	1.47348	6.1	59.0
Dayan-Day	0.61066	F ₅	1.22699	5.1	64.2
Sağ-Has	0.47881	F ₆	1.09650	4.6	68.7

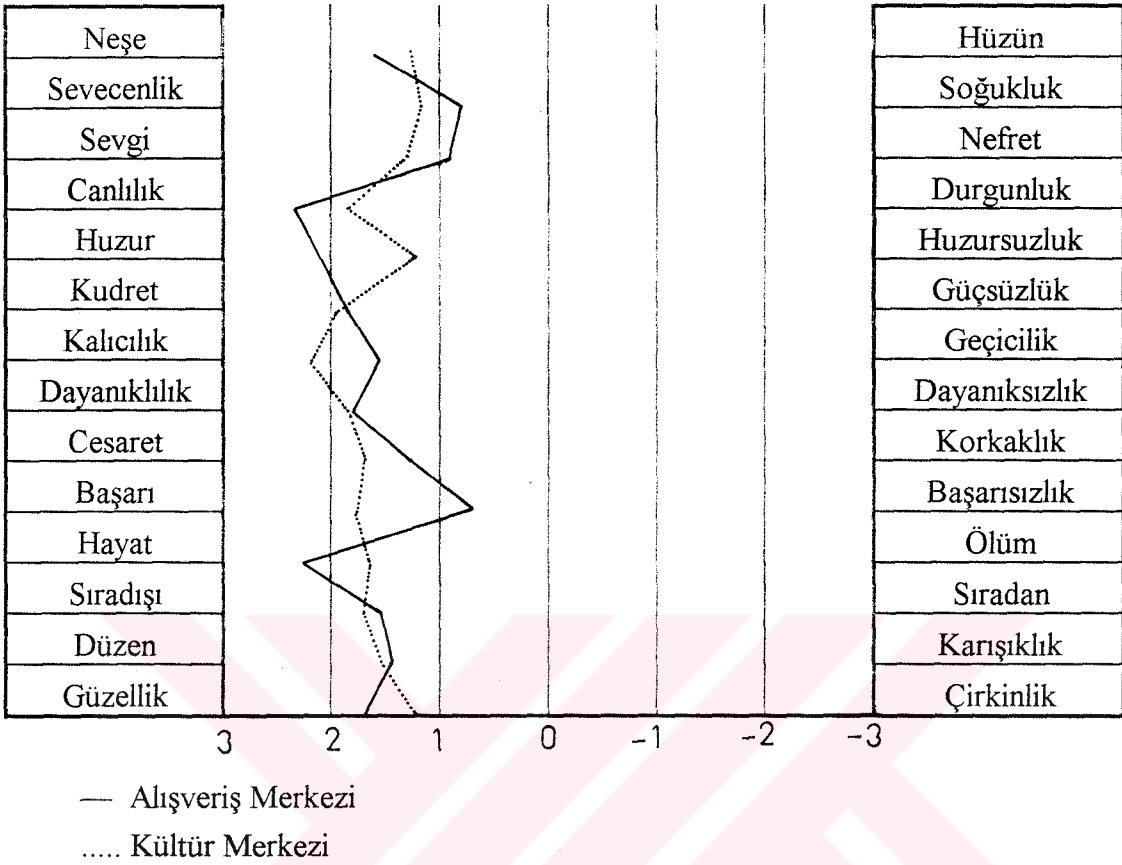
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 6 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 32'de verilmektedir.

Tablo 32. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Neşe Hüzün	Kudret Güçsüzlük	Cesaret Korkaklık	Hayat Ölüm	Sıradışı Sıradan	Düzen Karışıklık
Sevecenlik Soğukluk	Kalıcılık Geçicilik	Başarı Başarısızlık			Güzellik Çirkinlik
Sevgi Nefret	Dayanıklılık Dayanıksızlık				
Canlılık Durgunluk					
Huzur Huzursuzluk					

Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi için alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 33'de verilmektedir.

Tablo 33. Alışveriş Merkezi ve Kültür Merkezi Aritmetik Ortalama Dağılımları.

7. Tatil Köyü için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 34'deki gibidir.

Tablo 34. Tatil Köyü Faktör Analizi Değerleri.

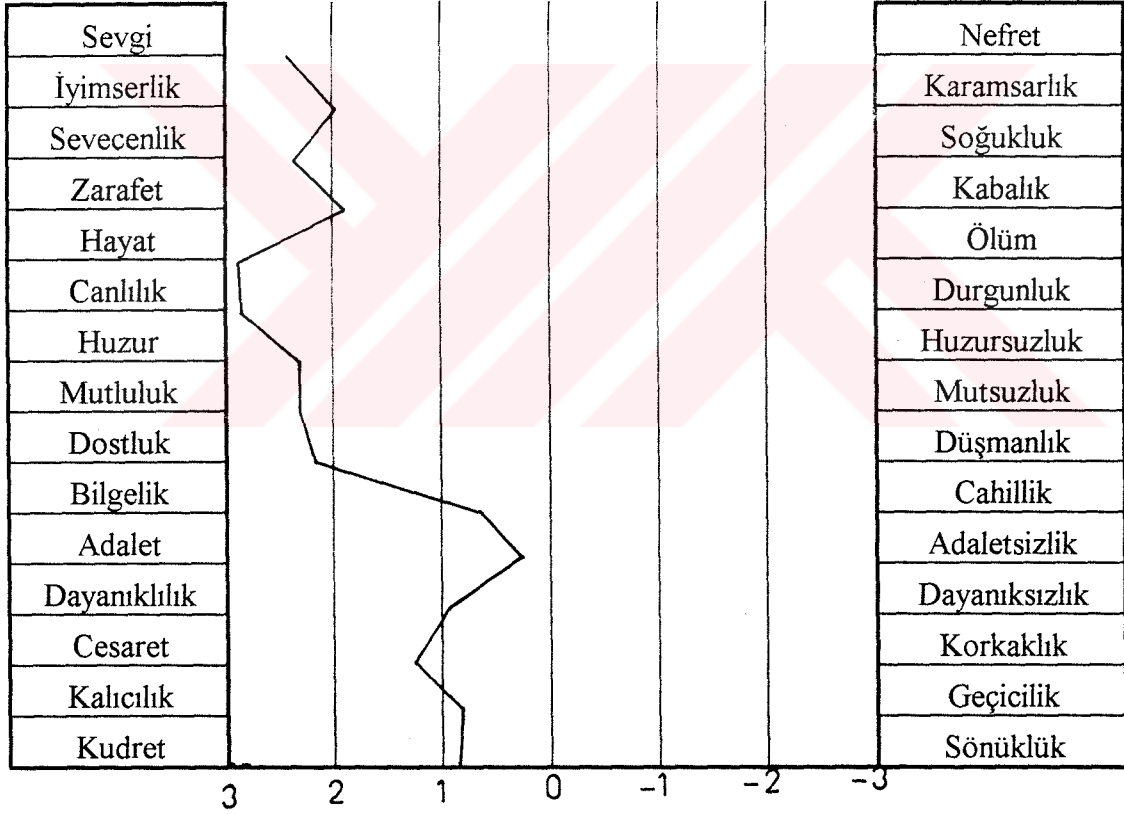
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.70591	F ₁	8.18456	34.1	34.1
Kal-Geç	0.60119	F ₂	3.23636	13.5	47.6
Kud-Güç	0.61836	F ₃	2.24855	9.4	57.0
Gör-Sön	0.69496	F ₄	1.56995	6.5	63.5
Dayan-Day	0.70042	F ₅	1.39450	5.8	69.3
Sağ-Has	0.57797	F ₆	1.15563	4.8	74.1

Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 6 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 35'de verilmektedir.

Tablo 35. Tatil Köyü İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Sevgi Nefret	Hayat Ölüm	Huzur Huzursuzluk	Bilgelik Cahillik	Dayanıklılık Dayanıksızlık	Kalıcılık Geçicilik
İyimserlik Karamsarlık	Canlılık Durgunluk	Mutluluk Mutsuzluk	Adalet Adaletsizlik	Cesaret Korkaklık	Kudret Güçsüzlük
Sevecenlik Soğukluk		Dostluk Düşmanlık			
Zarafet Kabalık					

Tablo 36. Tatil Köyü Aritmetik Ortalama Dağılımı.

8. Mezarlık ve Cami/Türbe grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 37'deki gibidir.

Tablo 37. Mezarlık ve Cami/Türbe Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.59904	F ₁	12.25492	51.1	51.1
Kal-Geç	0.55756	F ₂	2.03039	8.5	59.5
Kud-Güç	0.84748	F ₃	1.41656	5.9	65.4
Gör-Sön	0.82188	F ₄	1.07124	4.5	69.9
Dayan-Day	0.78195	F ₅	.93578	3.9	73.8

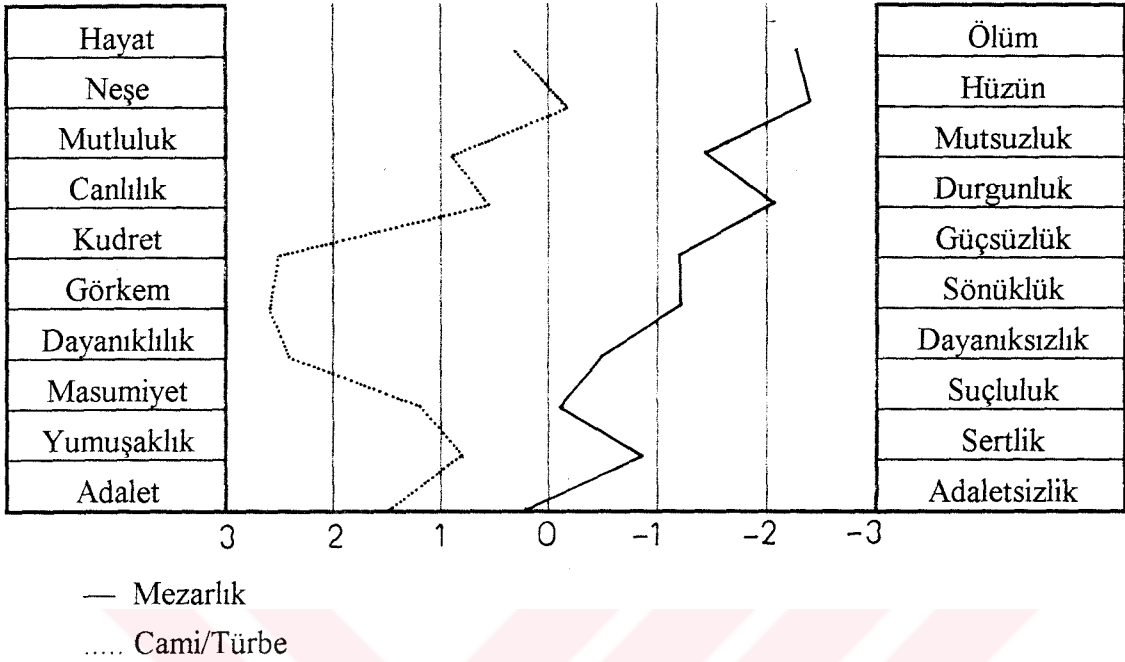
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan 5. faktörün de değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 38'de verilmektedir.

Tablo 38. Mezarlık ve Cami/Türbe İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Hayat Ölüm	Kudret Güçsüzlük	Masumiyet Suçluluk	Yumuşaklık k Sertlik	Adalet Adaletsizlik
Neşe Hüzün	Görkem Sönüklük			
Mutluluk Mutsuzluk	Dayanıklılık Dayanıksızlık			
Canlılık Durgunluk				

Mezarlık ve Cami/Türbe için alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki üç dağılım Tablo 39'da verilmektedir.

Tablo 39. Mezarlık ve Cami/Türbe Aritmetik Ortalama Dağılımları.

9. Meydan ve cadde grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 40'daki gibidir.

Tablo 40. Meydan ve Cadde Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.56554	F ₁	10.50279	43.8	43.8
Kal-Geç	0.46860	F ₂	2.30123	9.6	53.4
Kud-Güç	0.70908	F ₃	1.40506	5.9	59.2
Gör-Sön	0.74077	F ₄	1.32718	5.5	64.7
Dayan-Day	0.56653	F ₅	.98582	4.1	68.8

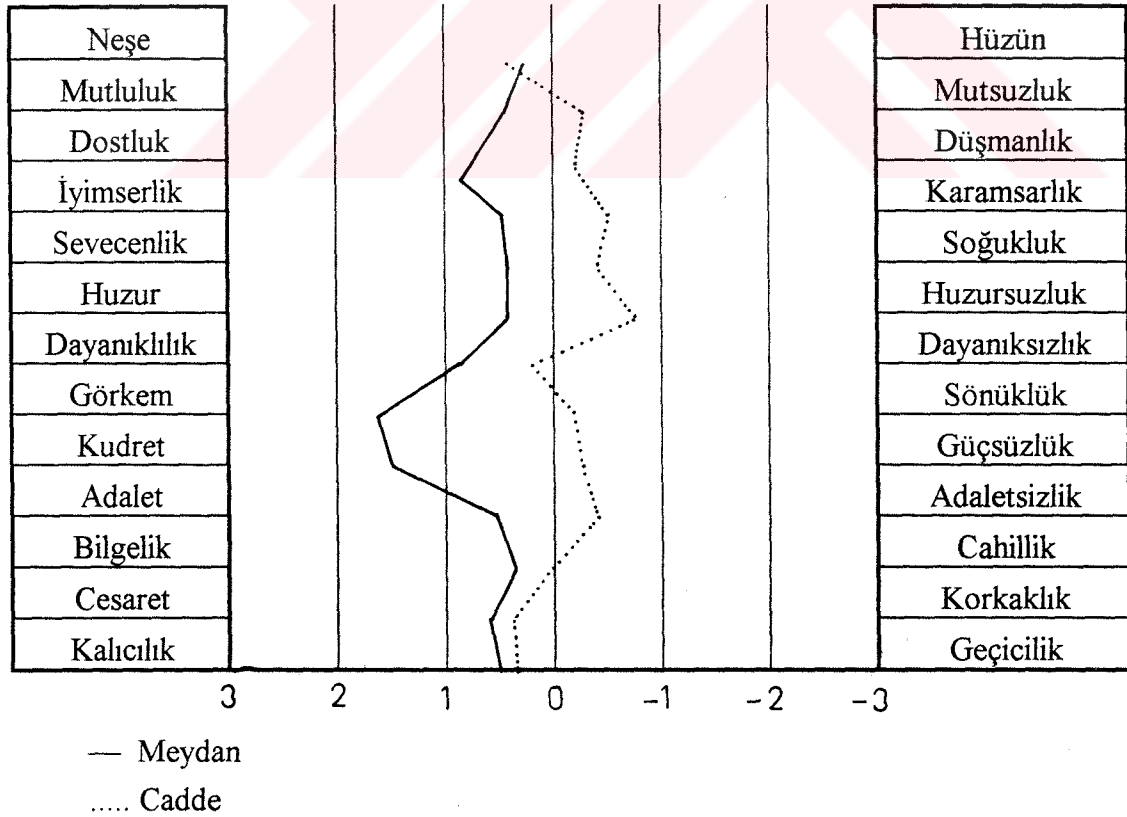
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan 5. faktörün de değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 41'de verilmektedir.

Tablo 41. Meydan ve Cadde İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Neşe Hüzün	Dayanıklılık Dayanısızlık	Adalet Adaletsizlik	Cesaret Korkaklık	Kalıcılık Geçicilik
Mutluluk Mutsuzluk	Görkem Sönüklük	Bilgelik Cahillik		
Dostluk Düşmanlık	Kudret Güçsüzlük			
İyimserlik Karamsarlık				
Sevecenlik Soğukluk				
Huzur Huzursuzluk				

Meydan/Cadde için ayrı ayrı alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 42'de verilmektedir.

Tablo 42. Meydan ve Cadde Aritmetik Ortalama Dağılımları.

10. Park ve Oturma Alanı grubu için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 43'deki gibidir.

Tablo 43. Park ve Oturma Alanı Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.55632	F ₁	10.28569	42.9	42.9
Kal-Geç	0.48362	F ₂	2.14204	8.9	51.8
Kud-Güç	0.67139	F ₃	1.46630	6.1	57.9
Gör-Sön	0.60558	F ₄	1.22437	5.1	63.0
Dayan-Day	0.59254	F ₅	1.15029	4.8	67.8

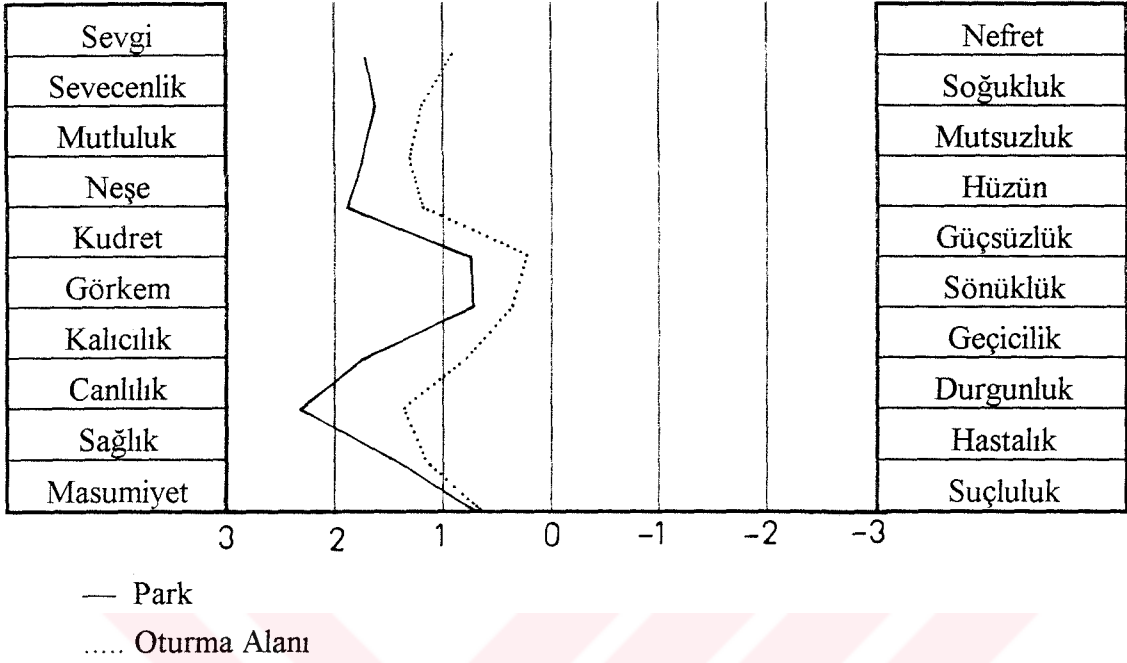
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 44'de verilmektedir.

Tablo 44. Park ve Oturma Alanı İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Sevgi Nefret	Kudret Güçsüzlük	Canlılık Durgunluk	Sağlık Hastalık	Masumiyet Suçluluk
Sevecenlik Soğukluk	Görkem Sönüklük			
Mutluluk Mutsuzluk	Kalıcılık Geçicilik			
Neşe Hüzün				

Park ve Oturma Alanı için alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 45'de verilmektedir.

Tablo 45. Park ve Oturma Alanı Aritmetik Ortalama Dağılımları.

3.2. Bitki Grubuna Ait Bulgular

1. Boylu Ağaç grubu (sedir, servi, söğüt, kavak, çınar, palmye) için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 46'daki gibidir.

Tablo 46. Boylu Ağaç Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.57956	F ₁	9.17922	38.2	38.2
Kal-Geç	0.63646	F ₂	3.07908	12.8	51.1
Kud-Güç	0.77194	F ₃	1.63564	6.8	57.9
Gör-Sön	0.71799	F ₄	1.33273	5.6	63.4
Dayan-Day	0.61536	F ₅	1.03748	4.3	67.8

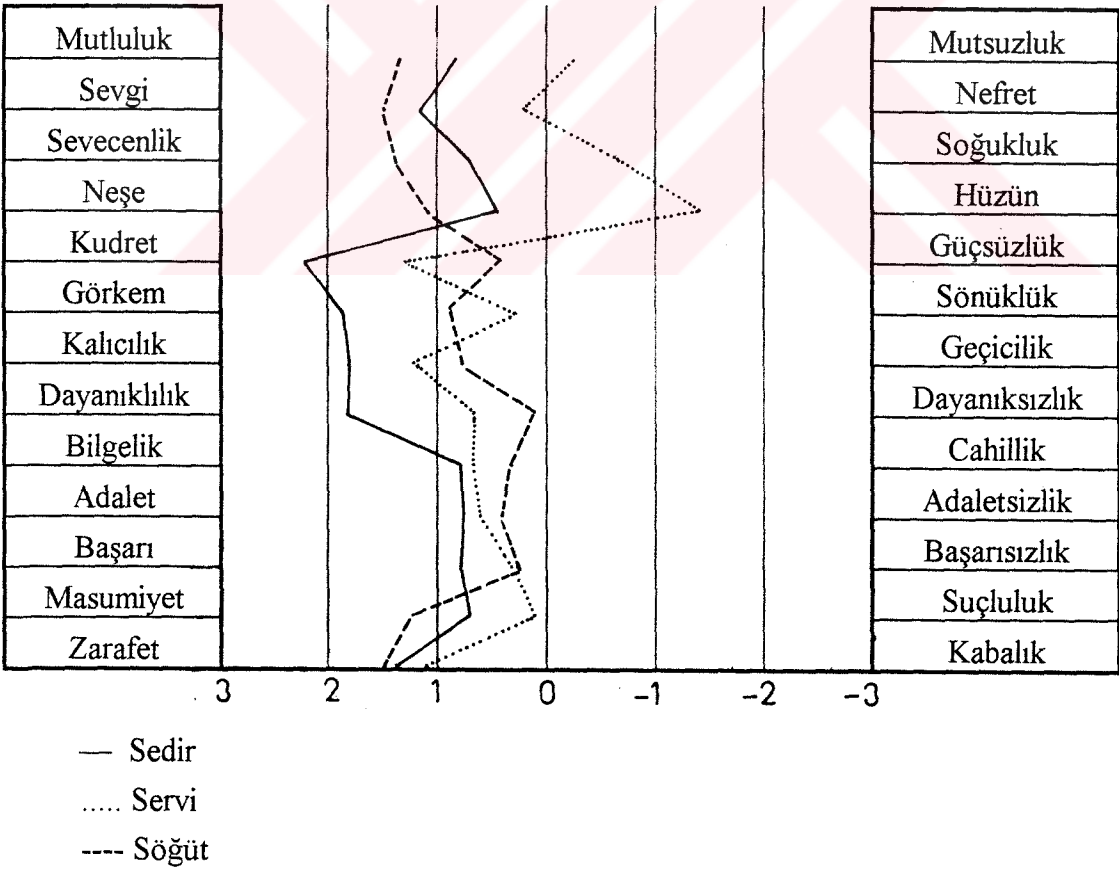
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 47'de verilmektedir.

Tablo 47. Boylu Ağaç Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

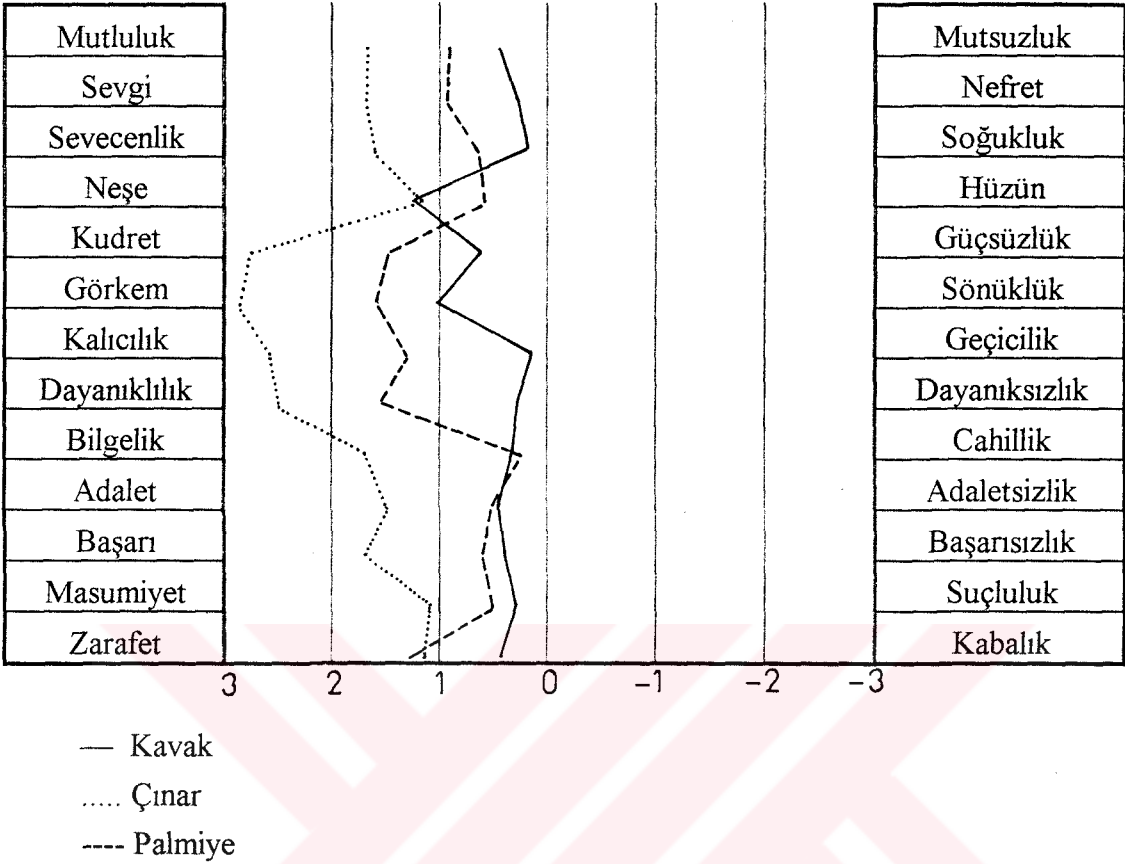
F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Mutluluk Mutsuzluk	Kudret Güçsüzlük	Bilgelik Cahillik	Masumiyet Suçluluk	Zarafet Kabalık
Sevgi Nefret	Görkem Sönüklük	Adalet Adaletsizlik		
Sevecenlik Soğukluk	Kalıcılık Geçicilik	Başarı Başarısızlık		
Neşe Hüzün	Dayanıklılık Dayanıksızlık			

Boylu ağaç grubunda bulunan sedir, servi, söğüt, kavak, çınar ve palmye için ayrı ayrı alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 48 ve 49'da verilmektedir.

Tablo 48. Servi, Sedir ve Söğüt İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

Tablo 49. Kavak, Çınar ve Palmiye İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

2. Dekoratif Ağaç Grubu (akçaağaç, akasya, gülibrişim, erguvan, kiraz, limon) için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 50'deki gibidir.

Tablo 50. Dekoratif Ağaç Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.41775	F ₁	9.59442	40.0	40.0
Kal-Geç	0.34120	F ₂	2.84211	11.8	51.8
Kud-Güç	0.57574	F ₃	1.74307	7.3	59.1
Gör-Sön	0.48770	F ₄	1.14735	4.8	63.9
Dayan-Day	0.55522	F ₅	.97577	4.1	67.9

Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan 5. faktörün de değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren

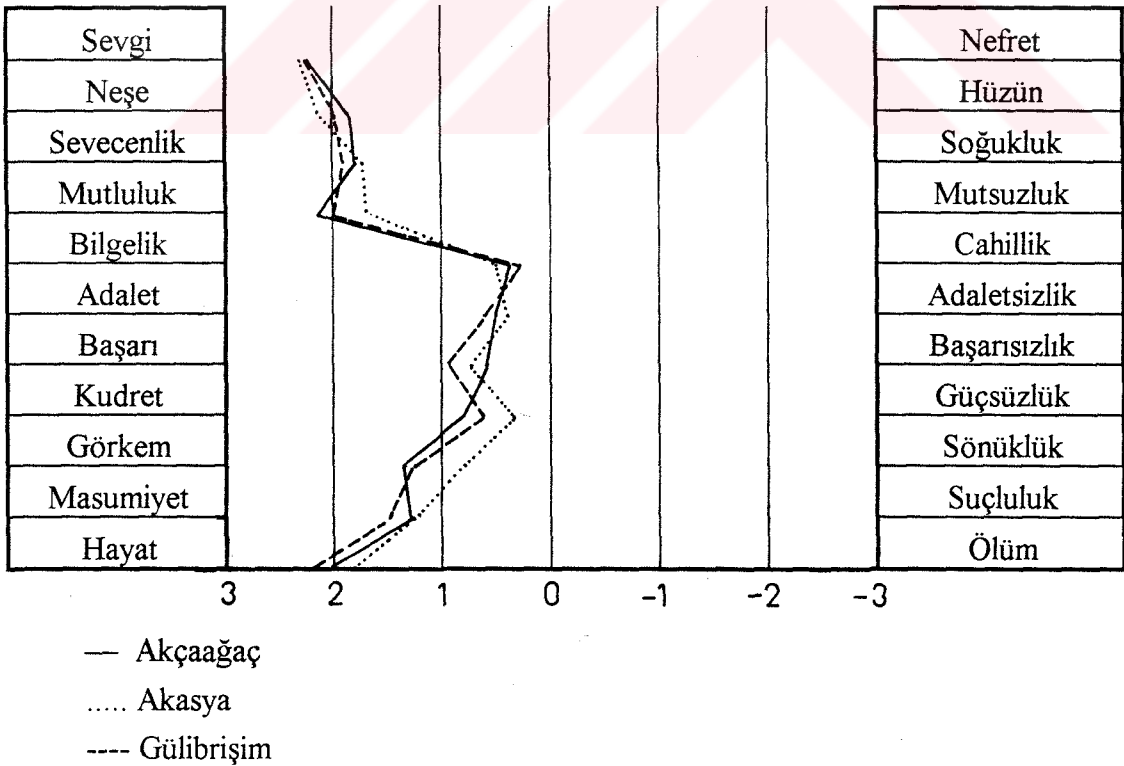
değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 51'de verilmektedir.

Tablo 51. Dekoratif Ağaç Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

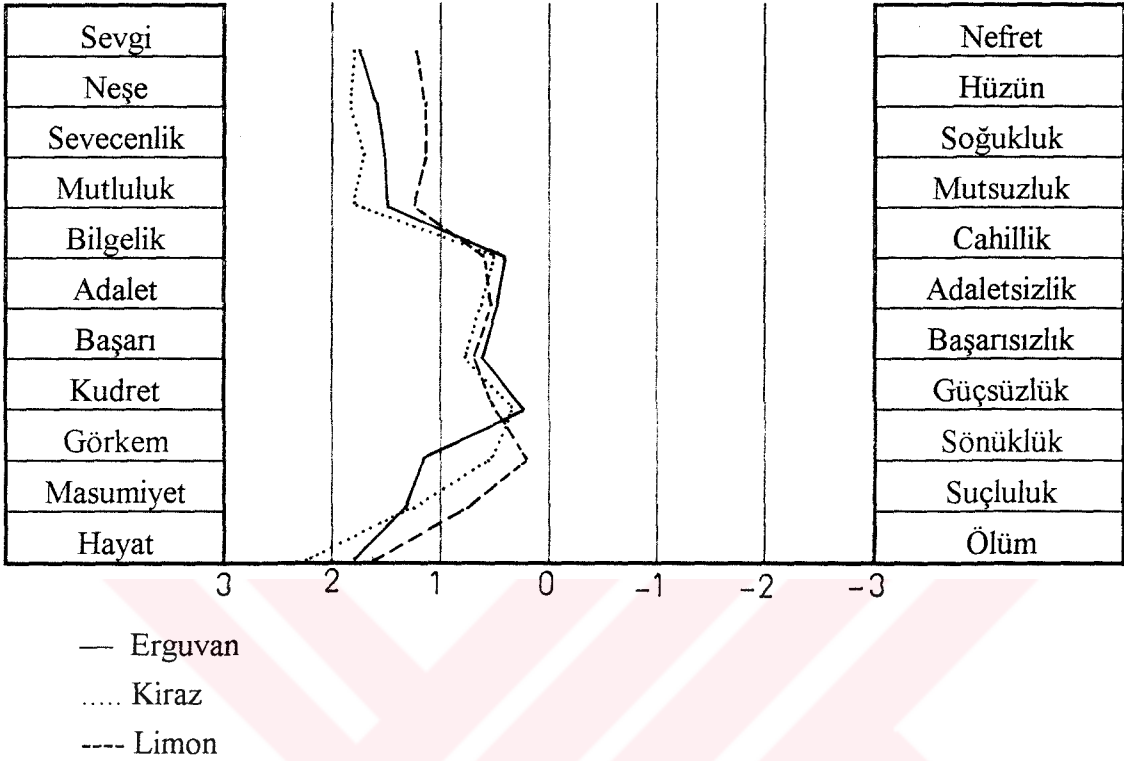
F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Sevgi Nefret	Bilgelik Cahillik	Kudret Güçsüzlük	Masumiyet Suçluluk	Hayat Ölüm
Neşe Hüzün	Adalet Adaletsizlik	Görkem Sönüklük		
Sevecenlik Soğukluk	Başarı Başarısızlık			
Mutluluk Mutsuzluk				

Dekoratif ağaç grubunda bulunan akçaağaç, akasya, gülibrişim, erguvan, kiraz ve limon için ayrı ayrı alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 52 ve 53'de verilmektedir.

Tablo 52. Akçaağaç, Akasya ve Gülibrişim İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

Tablo 53. Erguvan, Kiraz ve Limon İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

3. Çalı Grubu (orman gülü, sarı salkım, leylak, mor salkım, ispirya, ortanca) için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 54'deki gibidir.

Tablo 54. Çalı Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.50029	F ₁	9.94463	41.4	41.4
Kal-Geç	0.59948	F ₂	2.48261	10.3	51.8
Kud-Güç	0.62521	F ₃	1.77138	7.4	64.6
Gör-Sön	0.43748	F ₄	1.31692	5.5	68.5
Dayan-Day	0.61023	F ₅	.91339	3.8	71.9

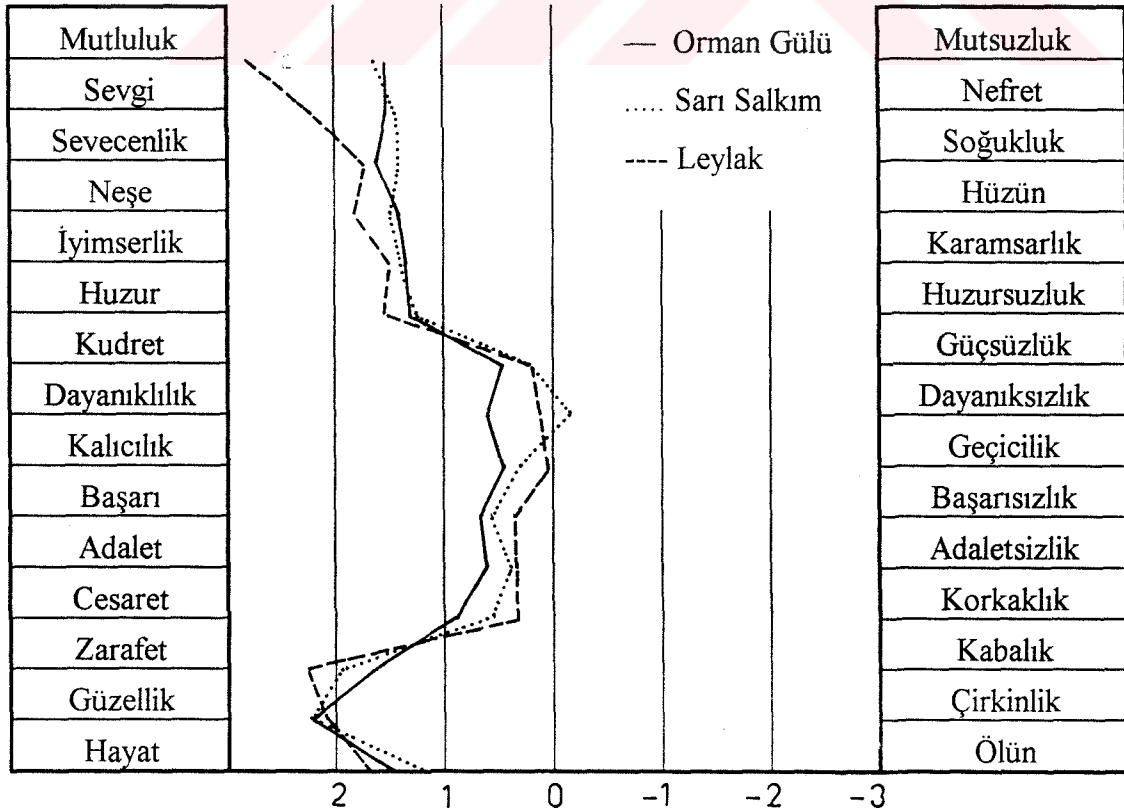
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan 5. faktörün de değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan 5 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 55'de verilmektedir.

Tablo 55. Çalı Grubu İçin Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

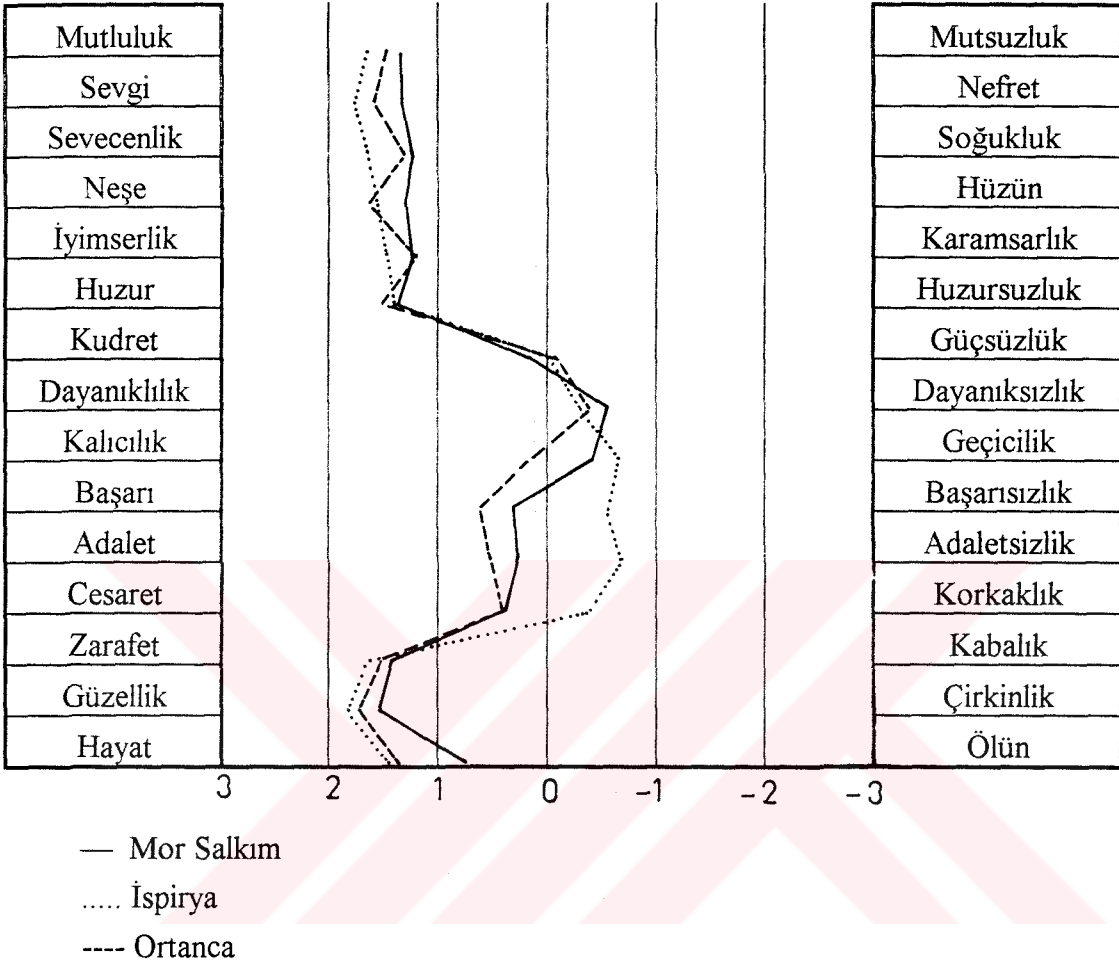
F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Mutluluk Mutsuzluk	Kudret Güçsüzlük	Başarı Başarısızlık	Zarafet Kabalık	Hayat Ölüm
Sevgi Nefret	Dayanıklılık Dayanıksızlık	Adalet Adaletsizlik	Güzellik Çirkinlik	
Sevecenlik Soğukluk	Kalıcılık Geçicilik	Cesaret Korkaklık		
Neşe Hüzün				
İyimserlik Karamsarlık				
Huzur Huzursuzluk				

Çalı grubunda bulunan orman gülü, sarı salkım, leylak, mor salkım, ispirya ve ortanca için ayrı ayrı alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 56 ve 57'de verilmektedir.

Tablo 56. Orman Gülü, Sarı Salkım ve Leylak İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

Tablo 57. Mor Salkım, İspirya ve Ortanca İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

4. Çiçek Grubu (gül, karanfil, süsen (Deneklere, bilinen adıyla zambak olarak sorulmuştur.), lale, sardunya ve begonvil) için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Tablo 58'deki gibidir.

Tablo 58. Çiçek Grubu Faktör Analizi Değerleri.

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Ha-Öl	0.59151	F ₁	12.02673	50.1	50.1
Kal-Geç	0.62954	F ₂	2.13119	8.9	59.0
Kud-Güç	0.69346	F ₃	1.87102	7.9	66.9
Gör-Sön	0.60997	F ₄	1.08856	4.5	71.4

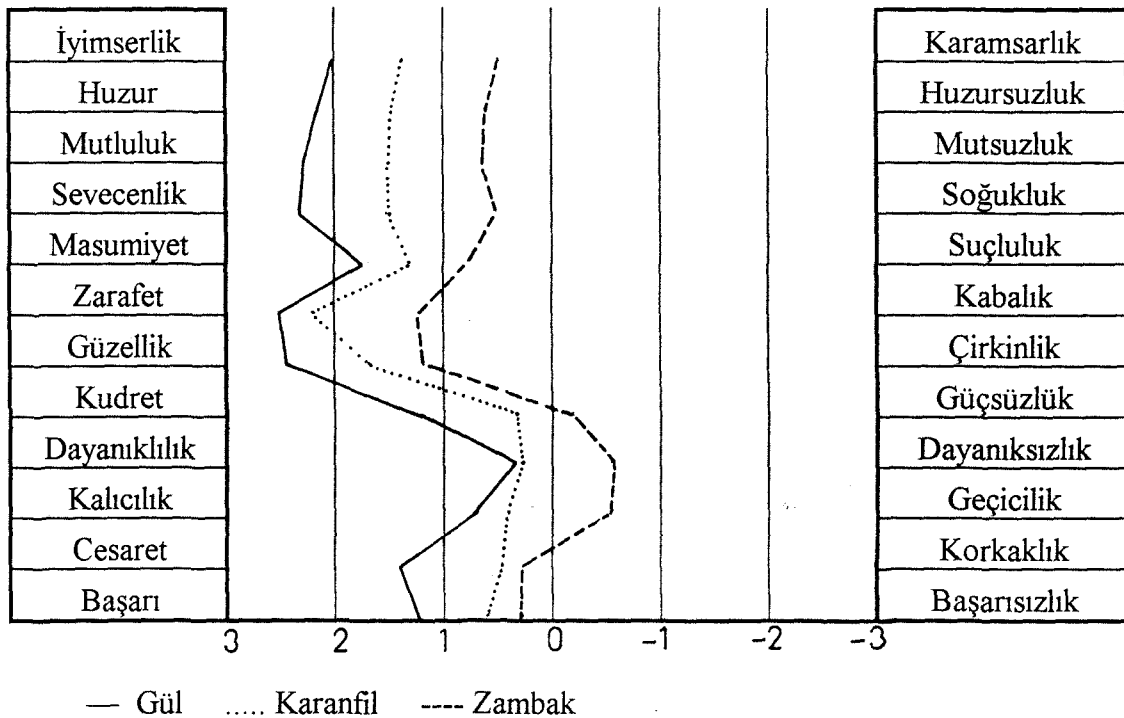
Özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Böylece rotasyona tabi tutulan 4 faktör üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Tablo 59'da verilmektedir.

Tablo 59. Faktörler Üzerinde Tanımlanan Değişkenler.

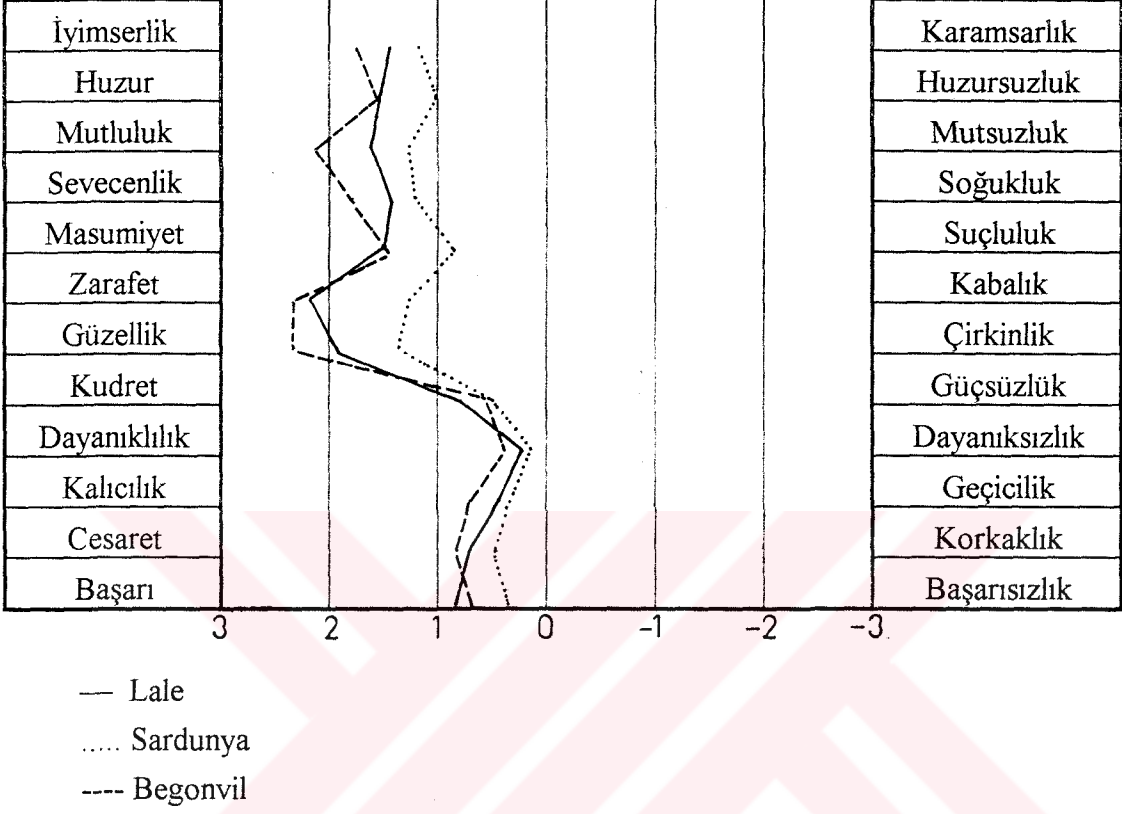
F ₁	F ₂	F ₃	F ₄
İyimserlik Karamsarlık	Zarafet Kabalık	Kudret Güçsüzlük	Cesaret Korkaklık
Huzur Huzursuzluk	Güzellik Çirkinlik	Dayanıklılık Dayanıksızlık	Başarı Başarısızlık
Mutluluk Mutsuzluk		Kalıcılık Geçicilik	
Sevecenlik Soğukluk			
Masumiyet Suçluluk			

Çiçek grubunda bulunan gül, karanfil, süsen, lale, sardunya ve begonvil için ayrı ayrı alınan aritmetik ortalama diagramında, belirlenen kavram çiftleri üzerindeki dağılım Tablo 60 ve 61'de verilmektedir.

Tablo 60. Gül, Karanfil ve Zambak İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

Tablo 61. Lale, Sardunya ve Begonvil İçin Belirlenen Aritmetik Ortalama Dağılımları.

3.3. Bitki-Mekan Özdeşleşmesine İlişkin Bulgular

Bitki-mekan özdeşleşmesi ile ilgili soruya verilen yanıtların yüzde değerleri hesaplanarak, elde edilen bulgular frekans dağılımı Tablo 62'de verilmiştir.

Tablo 62. Bitki-Mekan Özdeşleşmesi Ait Yanıtların Frekans Dağılımı.

	Konut	Topluluk	Geleneksel Konut	Hastane	Üniversite	Kütüphane	Hükümet Konağı	İş Merkezi	Alışveriş Merkezi	Kültür Merkezi	Tatil Köyü	Saray/Köşk	Mezarlık	Cami/Türbe	Cadde	Meydan	Park	Oturma Alanı
Sedir																		
Servi																		
Söğüt																		
Kavak																		
Çınar																		
Palmye																		
Akçağaç																		
Mimosa																		
Gülbrişim																		
Erguvan																		
Kiraz																		
Limon																		
Orman Güllü																		
Sarı Salkım																		
Leylak																		
Mor Salkım																		
İspirya																		
Ortanca																		
Gül																		
Karanfil																		
Zambak																		
Lale																		
Sardunya																		
Begonvil																		

0 - %20

%41 - %60

% 81 - %100

%21 - %40

%61 - %80

4. İRDELEME VE DEĞERLENDİRME

Kullanılan istatistik test gereği, denekler tarafından en çok tercih edilen kavramlar, faktörler üzerinde gruplanmalar göstermiştir. Veriler, bu değerlendirmeler ışığında incelendiğinde bu kavramlara ilişkin iki ana grubun oluştuğu görülmektedir. Birinci grup, R. Küller'in (1975) "Hoşluk", G. Hershberger'in (1972) "Dostluk" olarak adlandırdığı kavram çiftlerinden oluşmaktadır. İkinci grupta ise her iki araştırmacı tarafından "Güç" olarak adlandırılan kavramlar bulunmaktadır. Bu iki ana grubun yanı sıra, bilgelik/cahillik, adalet/adaletsizlik ile cesaret/korkaklık, başarı/başarısızlık kavram çiftlerinin zaman zaman tek, zaman zaman ise ikiyeşerli olarak aynı gruplar altında ortaya çıktığı görülmüştür. Bu iki ana grubun yanı sıra, G. Hershberger (1972) tarafından "Estetik" olarak değerlendirilen güzellik/çirkinlik, zarafet/kabalık ve yine aynı araştırmacı tarafından "Organizasyon" (60) olarak isimlendirilen düzen/karışıklık, R. Küller (1975) tarafından "Orjinallik" (59) ile ifade edilen sıradışı/sıradan kavram çiftleri denekler tarafından en çok tercih edilen kavramlar arasında yer almaktadır. Ayrıca sağlık/hastalık, hayat/ölüm, masumiyet/suçluluk kavram çiftlerinin her biri ise ayrı ayrı gruplar olarak faktör analizi sonuçlarında yer almıştır.

Ayrıca her öge için belirlenen aritmetik ortalama grafiklerinde, kavram çiftlerinden hangisine yakın değerlendirmeler yapıldığı basit bir varsayımla sınımlanmıştır. Buna göre, öğelerin aldığı sayısal değerlerin ortalamasının varsayılan bir ortalama değerden istatistiksel olarak farklı olup olmadıkları aşağıdaki test yardımı ile belirlenmiştir (4).

$$t = \frac{\bar{X} - \mu}{S/\sqrt{n}} \quad S = \sqrt{\frac{\sum \bar{X}_i^2 - \frac{(\sum \bar{X}_i)^2}{n}}{n-1}} \quad (1)$$

\bar{X} = Değerlerin aritmetik ortalamaları

= 4 varsayılan ortalama

S: Standart sapma

$n > 2.204$ ise, %1 yanılma olasılığı ile

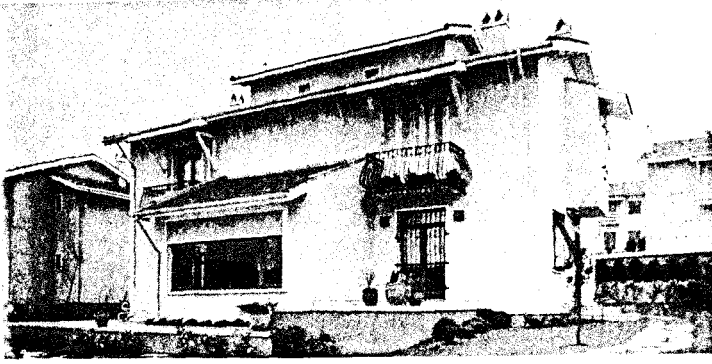
$\mu < 4$ olduğu varsayımı reddedilir.

Bu teste, t istatistiğinin t tablo değerinden ($n-1$ ve α önem düzeyi ile Student'in t tablosundan alınmaktadır.) büyük olması durumunda \bar{X} 'nin μ 'den farklı olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu çalışmada önem düzeyi %1 olarak seçilmiştir. $\alpha = \%1$ ve serbestlik derecesi 53 için ($n-1$) t tablo değeri 2.204'tür. Kavram çiftleri için değerlendirmelerin hangi uçlara gittiği ise aritmetik ortalamalarla belirlenmiştir.

4.1. Bina ve Mekanlara İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler

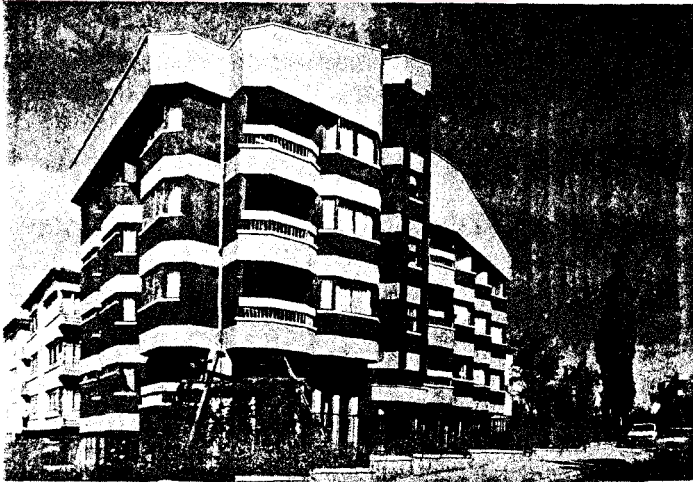
Bina ve mekanlardan oluşan 10 grup t testi sonuçlarına göre irdelenmiş ve % 1 yanılma olasılığı ile , bina ve mekanlara ilişkin aşağıdaki değerlendirmeler saptanmıştır.

- Konut/Toplulukonut Grubu

Şekil 31. Konut Örneği (64).

Konut en fazla mutluluk, düzen ve sağlık kavramlarını çağrıştırdığı belirlenmiştir. Neşe, sevecenlik ve iyimserlik kavramlarının diğer bir tanımlayıcı grubu oluşturduğu konut değerlendirmelere göre, denekler tarafından pozitif bir mekan olarak algılanmaktadır.

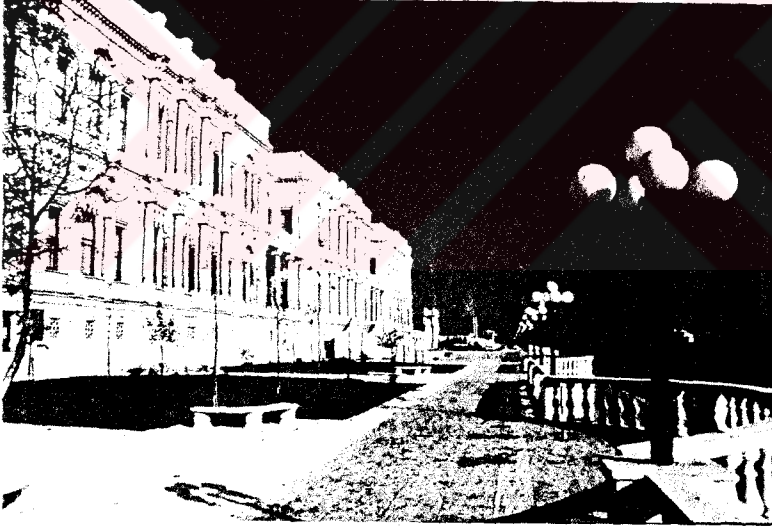
Şekil 32. Toplulukonut Örneği (65).

Toplulukonutun kudret kavramını çağrıştırdığı belirlenmiştir.

Şekil 33. Geleneksel Konut Örneği (66).

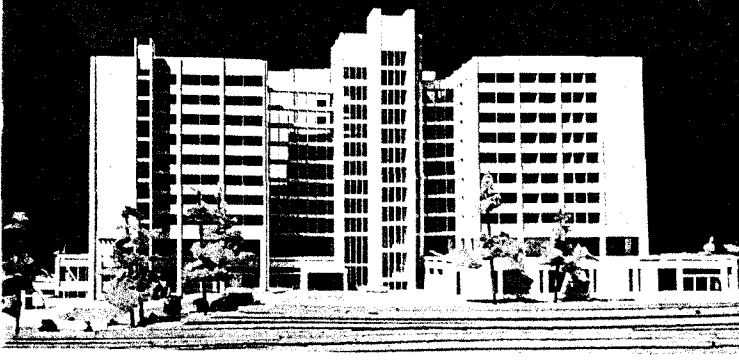
Geleneksel konut için en önemli tanımlayıcı kavramlar, *güzellik* ve *zarafet* olarak belirlenmiştir. Ayrıca kalıcılık, dostluk, görkem, huzur, kudret ve mutluluk kavramlarının, ikinci derecede önemli tanımlayıcı grubu oluşturduğu saptanmıştır.

Şekil 34. Saray Örneği

Saray/Köşk için en belirleyici olarak görülen kavramlar *kudret*, *dayamlılık* ve *görkem*dir. Kalıcılık, güzellik ve zarafet kavramları da saray/köşkü tanımlayıcı kavramlar olarak belirlemektedir.

- Hastane

Şekil 35. Hastane Örneği (67).

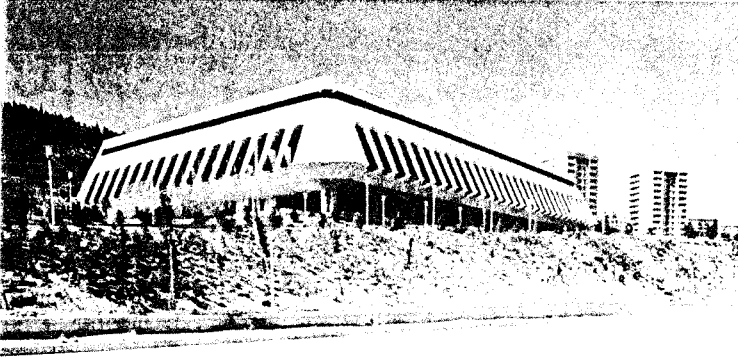
Hastane binasının, hüzün ve mutsuzluk kavramlarını çağrıştırdığını belirlenmiştir.

- Üniversite/Kütüphane Grubu

Şekil 36. Üniversite Örneği (68).

Üniversitenin deneklerde en fazla bilgelik, dayanıklılık ve başarı kavramlarını çağrıştırdığı saptanmıştır. Ayrıca sevgi ve mutluluk kavramlarının da üniversite mekanını tanımlayıcı kavramlar olarak tercih edildiği belirlenmiştir.

Şekil 37. Kütüphane Örneği (69).

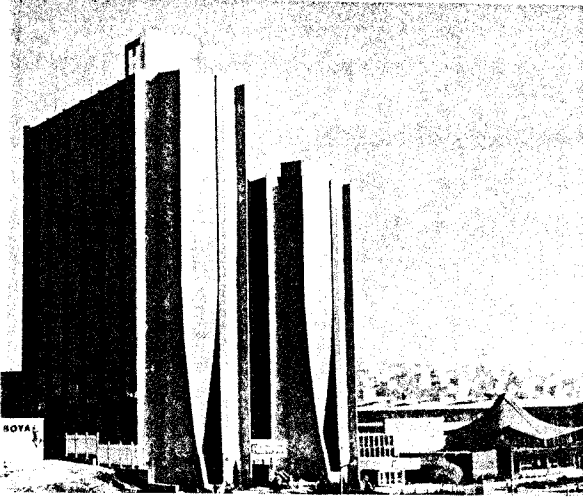
Kütüphane, en fazla *bilgelik*, *başarı* ve *dayanıklılık* kavramlarıyla tanımlanmıştır. Üniversitenin çağrıştırdığı kavramlara ek olarak kütüphanenin, bilgelikten sonra yüksek aritmetik ortalama değeriyle düzeni çağrıştırdığı belirlenmiştir.

- **Hükümet Konağı/İş Merkezi Grubu**

Şekil 38. Hükümet Konağı Örneği.

Hükümet konağı denekler tarafından, birinci derecede *kudret*, *görkem* ve *dayanıklılık* kavramlarıyla tanımlanmıştır.

Şekil 39. İş Merkezi Örneği (70).

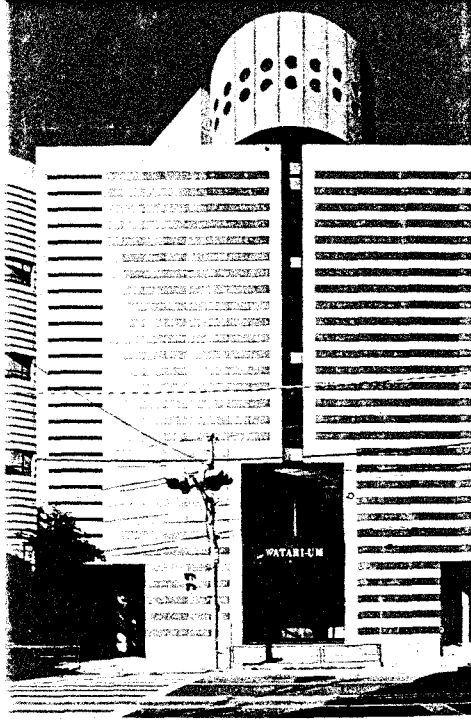
İş merkezinin en fazla çağrıştırdığı kavramlar *kudret* ve *görmek* olarak belirlenmiştir. Başarı ve dayanıklılık, iş merkezini tanımlamak için seçilen diğer bir grubu oluşturmaktadır.

- **Alışveriş Merkezi/Kültür Merkezi Grubu**

Şekil 40. Alışveriş Merkezi Örneği (71).

Alışveriş merkezi denekler tarafından pozitif bir mekan olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde ön plana çıkan kavramlar, *hayat* ve *canlılık* kavramlarıdır. Ayrıca dayanıklılık, kalıcılık ve sıradışı, alışveriş merkezini tanımlamak için kullanılan diğer kavramlardır.

Şekil 41. Kültür Merkezi Örneği (72).

Kültür Merkezi için en belirgin kavramlar *kalıcılık* ve *başarı* olarak belirlenmiştir. Dayanıklılık, canlılık ve hayat, kültür merkezini tanımlayan ikinci kavram grubudur.

- **Tatil Köyü**

Şekil 42. Tatil Köyü Örneği (73).

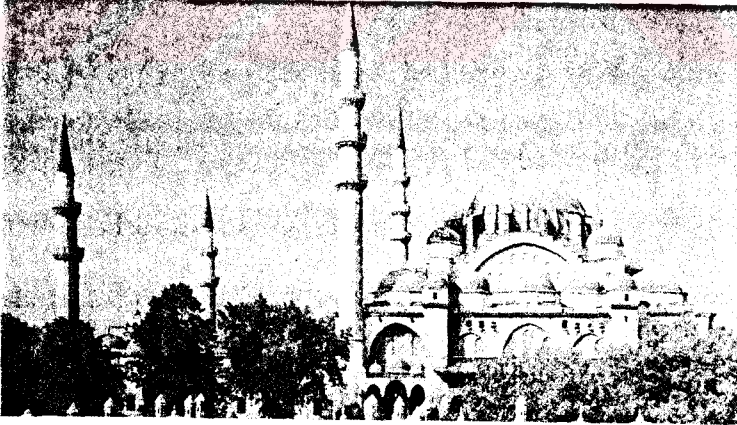
Tatil köyü için en yüksek aritmetik ortalama değerleriyle, *canlılık* ve *hayat* kavramları tercih edilmiştir. Huzur, mutluluk, sevgi, sevecenlik ve dostluk kavramları, tatil köyünün çağrıştırdığı diğer önemli kavram grubunu oluşturmaktadır.

• Mezarlık/Cami ve Türbe Grubu

Şekil 43. Mezarlık Örneği.

Denekler tarafından mezarlık, kavram çiftlerinin negatif kavram yönünde algılanan bir mekan olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeler sonucunda *hüzün*, *ölüm* ve *durgunluk*, bu mekanı tanımlayan en önemli kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Güçsüzlük, sönüklük ve mutsuzluk, negatif etkiyi attıran diğer kavramlar olarak saptanmıştır.

Şekil 44. Cami/Türbe Örneği (74).

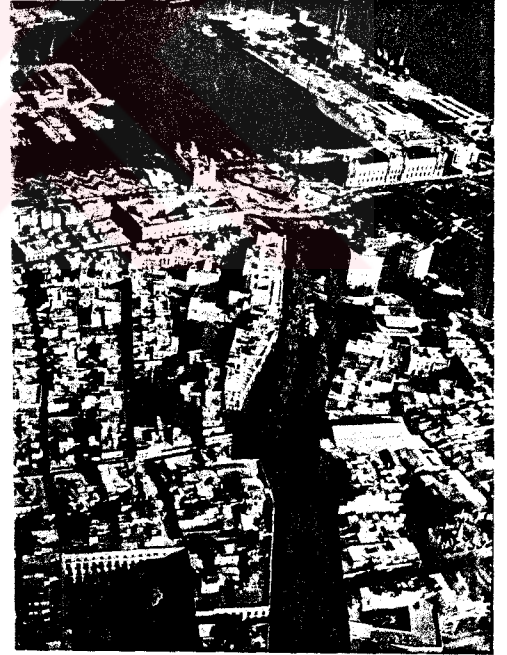
Cami ve türbe grubunda, mezarlıkta için belirlenen kavramların aynısının ön plana çıktığı saptanmıştır. Fakat bu kavram çiftlerinden mezarlık için negatif uçta bulunan kavramlar tercih edilirken, cami ve türbe için pozitif kavramlar seçilmiştir. Buna göre cami ve türbenin en fazla çağrıştırdığı kavramlar *kudret*, *görmek* ve *dayanıklılık* olarak belirlenmiştir.

• Cadde/Meydan Grubu

Şekil 45. Cadde Örneği (69).

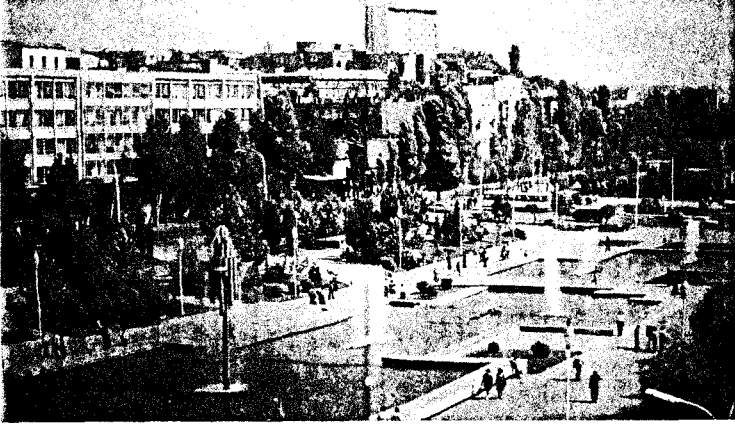
Caddeyi en iyi tanımlayan kavram, *huzursuzluk* olarak belirlenmiştir.

Şekil 46. Meydan Örneği (69, 72).

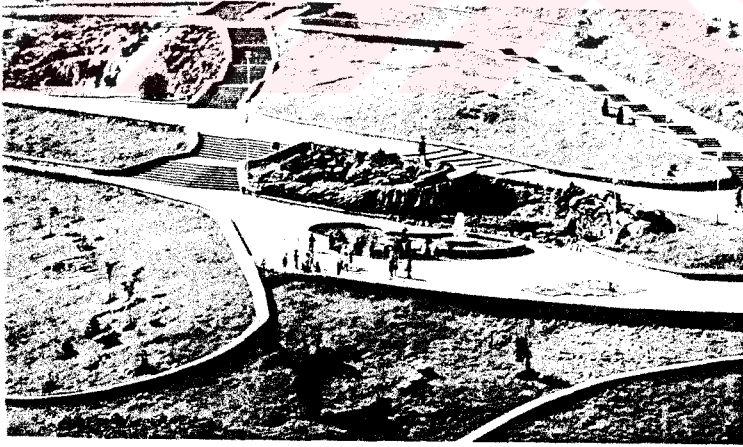
Görkem, *kalicılık* ve *kudret* kavramları, bu mekanı tanımlayan en önemli kavramlar olarak saptanmıştır. Ayrıca dayanıklılık ve dostluk kavramları, meydanı tanımlayan ikinci önemli kavram grubunu oluşturmaktadır.

- Park/Oturma Alanı Grubu

Şekil 47. Park Örneği (69).

Denekler tarafından parkı tanımlayan en belirgin kavramlar olarak *canlılık*, *neşe* ve *mutluluk* tercih edilmiştir. Sevgi, sevecenlik, sağlık ve kalıcılık, parkın çağrıştırdığı diğer bir kavram grubu olarak ortaya çıkmaktadır.

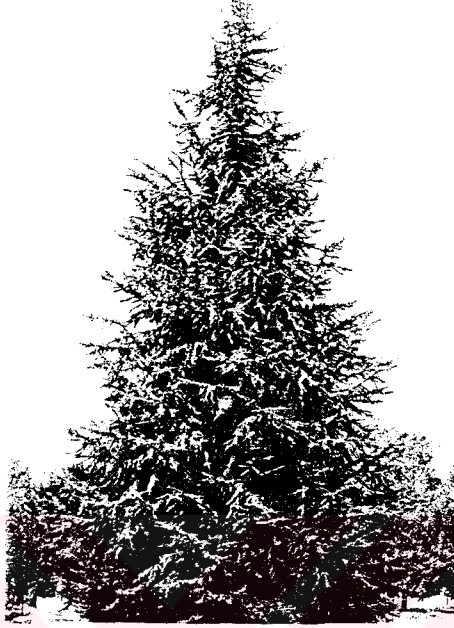

Şekil 48. Oturma Alanı Örneği (69).

Oturma alanını en iyi tanımlayan kavram *canlılık* olarak belirlenmiştir. Neşe, mutluluk ve sağlık, oturma alanı için en fazla tercih edilen ikinci kavram grubudur.

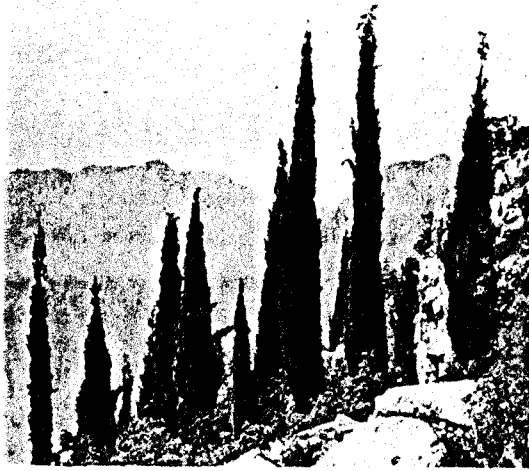
4.2. Bitkilere İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler

- Boylu Ağaç Grubu (Sedir, Servi, Söğüt, Kavak, Çınar, Palmiye)

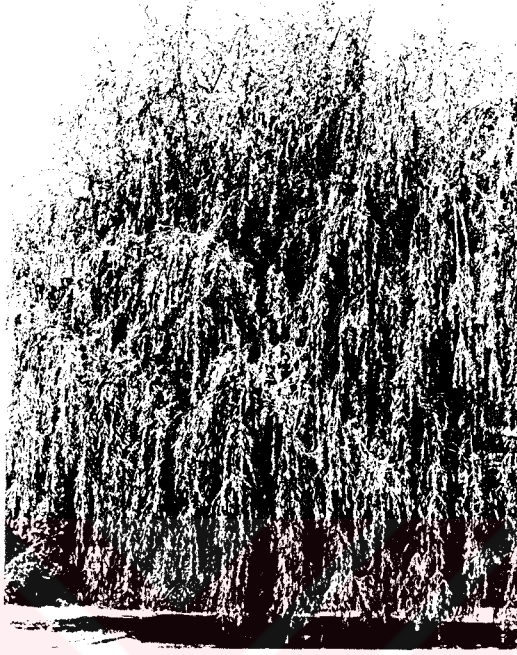
Şekil 49. Sedir Örneği (76).

Sedirin en fazla çağrıştırdığı kavram *kudret*dir. Bunun yanı sıra görkem, kalıcılık, dayanıklılık kavramları, sedirin fiziksel özelliklerinden dolayı, bir güç simgesi olarak algılandığını belirlemiştir. Ayrıca denekler tarafından sedirin, zarafet ve sevgi kavramlarını da çağrıştırdığı saptanmıştır.

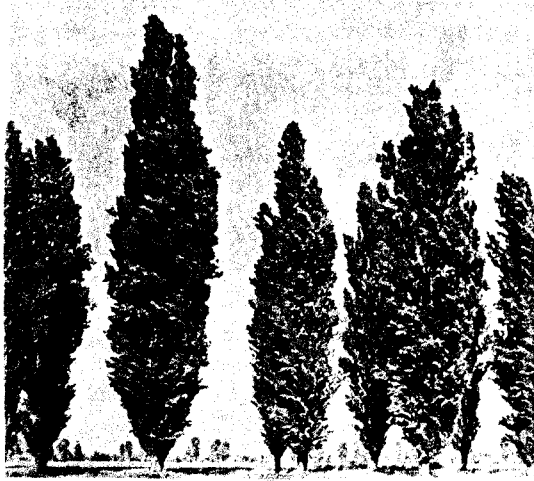
Şekil 50. Servi Örneği (77).

Servinin birinci derecede çağrıştırdığı kavram olarak hiizün kavramı belirlenmiştir. Kudret, görkem ve dayanıklılık kavramları ise serviyi tanımlayan ikinci önemli kavram grubu olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 51. Sögüt Örneği (76).

Sögüt ağacı için sevgi ve zarafet, en belirgin kavramlar olarak tercih edilmiştir. Mutluluk, sevecenlik ve masumiyet ise ikinci derecede tanımlayıcı grubu oluşturmaktadır.

Şekil 52. Kavak Örneği (77).

Kavak ağacının görmek kavramını çağrıştırdığı belirlenmiştir.

Şekil 53. Çınar Örneği (78).

Çınar ağacı en yoğun olarak *görmek*, *kudret*, *kalicilik* ve *dayanıklılık* kavramlarıyla ifade edilmiştir. Bu bağlamda, çınar için seçilen kavramların, ağacın fiziksel özellikleriyle doğru orantılı olarak "Güç" faktörünü ön plana çıkardığı belirlenmiştir. Ayrıca sevgi, başarı bilgelik ve mutluluk çınarın çağrıştırdığı diğer önemli kavramlardır.

Şekil 54. Palmiye Örneği (77).

Palmiyenin, çınardan daha düşük aritmetik ortalama değerleriyle *görmek*, *kudret*, *dayanıklılık* ve *kalicilik* kavramlarını çağrıştırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca zarafet, mutluluk ve sevgi ikinci tanımlayıcı grup olarak belirlenmiştir.

- Dekoratif Ağaç Grubu (Akçaağaç, Akasya, Gülibrişim, Erguvan, Kiraz, Limon)

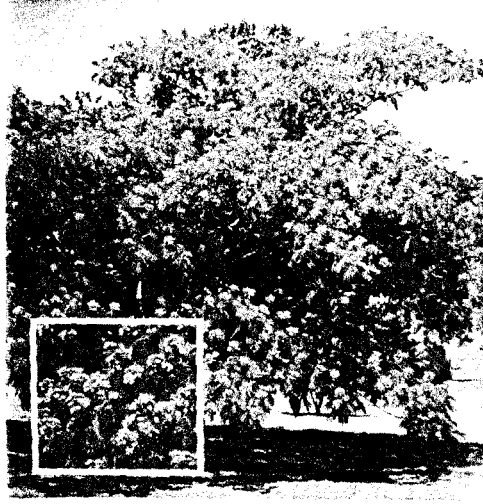
Şekil 55. Akçaağaç Örneği (76).

Akçaağacın deneklerde, en yüksek değerlerle *sevgi* ve *mutluluk* kavramlarını çağrıştırdığı belirlenmiştir. Hayat, sevecenlik ve neşe kavramları deneklerin akçaağacı tanımlamak için tercih ettiği ikinci önemli kavram grubu olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 56. Akasya Örneği (76).

Akasya, halk arasında bilinen adıyla mimozanın, en fazla, "Hoşluk" faktörü içerisinde bulunan *sevgi* ve *neşe* kavramlarıyla tanımlandığı belirlenmiştir. Hayat, sevecenlik ve mutluluk kavramları ikinci derecede önemli tanımlayıcı kavram grubudur.

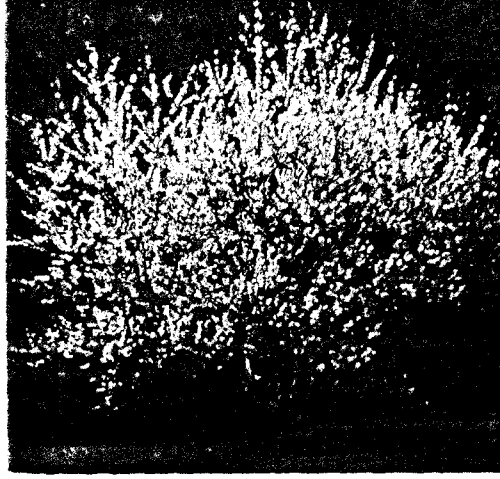
Şekil 57. Gülibrişim Örneği (76).

Gülibrişim, birinci derecede, *sevgi* ve *hayat* kavramlarıyla tanımlanmıştır. Neşe, mutluluk ve sevecenlik kavramları gülibrişimin çağrıştırdığı ikinci kavram grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca masumiyet kavramı da, gülibrişim için tanımlayıcı bir kavram olarak belirlenmiştir.

Şekil 58. Erguvan Örneği (76).

Erguvanın en fazla çağrıştırdığı kavram, *hayat* olarak belirlenmiştir. Neşe, mutluluk ve sevecenlik kavramları, erguvanı tanımlayan ikinci kavram grubunu oluşturmaktadır. Gülibrişimde olduğu gibi erguvan için de masumiyet kavramı tanımlayıcı bir kavram olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 59. Kiraz Örneği (76).

Hayat kavramı, denekler tarafından kirazın en çok çağrıştırdığı kavram olarak tanımlanmıştır. "Hoşluk" faktörü içerisinde bulunan sevgi, mutluluk, sevecenlik ve neşe kavramları ise, kirazın çağrıştırdığı ikinci kavram grubu olarak ön plana çıkmıştır.

Şekil 60. Limon Örneği (79).

Kiraz ağacı için olduğu gibi, denekler tarafından limonun en çok çağrıştırdığı kavram olarak da *hayat* kavramı tanımlanmıştır. "Hoşluk" faktörü içerisinde bulunan sevgi, mutluluk, sevecenlik ve neşe kavramları ise, limonun çağrıştırdığı ikinci kavram grubu olarak belirlenmiştir.

- Calı Grubu (Orman Gülü, Mor Salkım, Leylak, Sarı Salkım, İspirya, Ortanca)

Şekil 61. Orman Gülü Örneği (76).

Orman gülünün en çok çağrıştırdığı kavramlar *güzellik* ve *zarafettir*. Sevecenlik, mutluluk, sevgi, hayat, neşe, iyimserlik ve huzur kavramları ikinci derecede önemli tanımlayıcı kavram grubunu oluşturmaktadır.

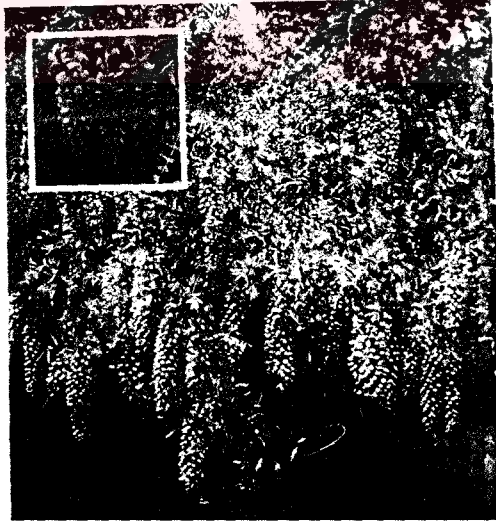
Şekil 62. Sarı Salkım Örneği (76).

Sarı salkımın en çok çağrıştırdığı kavram *güzellik* olarak belirlenmiştir. Birbirlerine yakın aritmetik ortalama değerleri alan sevgi, neşe, huzur, mutluluk, zarafet, sevecenlik ve iyimserlik, sarı salkımın çağrıştırdığı diğer kavram grubu olarak belirlenmiştir.

Şekil 63. Leylak Örneği (76).

Leylağın en çok çağrıştırdığı kavramlar, zarafet, sevgi ve güzellik olarak belirlenmiştir. Neşe, sevecenlik, huzur ve iyimserlik, leylağın çağrıştırdığı diğer kavramlardır.

Şekil 64. Mor Salkım Örneği (76).

Çalı grubu elemanlarının çoğunda olduğu gibi, mor salkımın da en çok çağrıştırdığı kavramlar güzellik ve zarafettir. Mutluluk, sevgi, neşe, sevecenlik, iyimserlik ve huzur kavramları, mor salkımın çağrıştırdığı ikinci önemli kavram grubu olarak belirlenmiştir.

Şekil 65. İspirya Örneği (76).

Sevgi ve güzellik kavramları, ispiryanın en çok çağrıştırdığı kavramlar olarak belirlenmiştir. Zarafet, sevecenlik, mutluluk, neşe, iyimserlik, hayat ve huzur ispiryanın çağrıştırdığı diğer kavram grubudur.

Şekil 66. Ortanca Örneği (76).

Çalı grubu elemanlarının çoğunda olduğu gibi ortancanın en çok çağrıştırdığı kavram olarak güzellik kavramı belirlenmiştir. Neşe, sevgi, mutluluk, huzur, sevecenlik, hayat ve iyimserlik kavramları, ortancanın deneklerde çağrıştırdığı ikinci kavram grubunu belirlemiştir.

• Cicek Grubu (Gül, Karanfil, Süsen, Lale, Sardunya, Begonvil)

Şekil 67. Gül Örneği (76).

Gül en yoğun olarak *zarafet* ve *güzellik* kavramlarıyla tanımlanmaktadır. Sevecenlik, mutluluk, huzur, iyimserlik ve masumiyet gülü tanımlamak için kullanılan diğer kavramlar olarak belirlenmiştir.

Şekil 68. Karanfil Örneği (80).

Gül için olduğu gibi karanfil için de en çok tercih edilen kavramlar, *zarafet* ve *güzellik* olarak belirlenmiştir. Bu kavramları yakın aritmetik ortalama değerleriyle mutluluk, sevecenlik, iyimserlik, huzur ve masumiyetin izlediği saptanmıştır.

Şekil 69. Zambak Örneği.

Zambak için en fazla tercih edilen kavramlar, zarafet ve güzellik olarak belirlenmiştir.

Şekil 70. Lale Örneği.

Diğer tüm çiçek grubu elemanlarında olduğu gibi lale de, birinci derecede, zarafet ve güzellik kavramlarıyla tanımlanmıştır. Bu kavramları yakın aritmetik ortalama değerleriyle mutluluk, masumiyet, sevecenlik, huzur ve iyimserliğin izlediği belirlenmiştir.

Şekil 71. Sardunya Örneği (79).

Sardunyanın çağrıştırdığı en önemli kavram *güzellik* olarak belirlenmiştir. Bu kavramı azalan aritmetik ortalama değerleriyle mutluluk, sevecenlik, zarafet, iyimserlik, huzur ve masumiyet izlemektedir.

Şekil 72. Begonvil Örneği.

Begonvilin en fazla çağrıştırdığı kavramlar *güzellik*, *zarafet* ve *mutluluktur*. Çiçek grubunun tümü için ikinci derecede önemli kavram grubu olarak belirlenen kavramların, begonvil için de geçerli olduğu saptanmıştır. Bu kavramlar sırasıyla iyimserlik, sevecenlik, huzur ve masumiyettir.

4. 3. Bitki-Mekan Özdeşleşmelerine İlişkin İrdeleme ve Değerlendirmeler

Bitki-mekan özdeşleşmeleri ile ilgili sorunun verileri χ^2 testine tabi tutularak hangi bitkilerin hangi mekanlarla özdeşleştirildikleri saptanmıştır. Tüm verileri işleme koymak amacıyla her mekan için, 24 bitkinin frekansları arasında χ^2 testi uygulanmıştır. Uygulamada 54 denekten 27'sinin bir bitkiyi bir mekana uygun görmesi durumu, beklenen durum olarak alınmıştır. Buna göre, χ^2 testi sonucunda bir mekan için 24 bitki arasından beklenen durumu sağlayan bitkiler, o mekanı temsil edebilen bitkiler olarak belirlenmiştir. Tablo 63'de χ^2 testi sonucu % 5 önem düzeyi ile belirlenen bitki-mekan özdeşleşmeleri verilmektedir. Bu test sonucu χ^2 'ye tabi tutulan bitkiler sonuçta üç grubu oluşturmuştur. * işareti, yüzde değerleri bakımından mekanlarla en fazla özdeşleşen bitkilerin bulunduğu üst grubu; Tablo 63'de verilen değerler, mekanlarla orta derecede eşleşen grubu ve "İlerisi için özdeşleşme kapasitesi olan bitkiler" başlığı altında verilen grup ise yüzde değerleri bakımından en düşük grubu ifade etmektedir.

Tablo 63. χ^2 Testi Sonucu Belirlenen Bitki ve Mekan Özdeşleşmelerine İlişkin Yüzde Değerleri

• Konut için;	%
* Gül	80
Akçaağaç, Erguvan, Kiraz	63
Begonvil	60
Palmiye	58
İspirya	55
Leylak	54
Sardunya	53
Akasya, Karanfil, Zambak	50
Mor Salkım	47
Söğüt	46
Limon	43
• Toplukonut için;	%
Gül	50
Servi, Akçaağaç, Leylak	48
Söğüt	45
Palmiye	43
Mor Salkım	41
Erguvan	40
Akasya	37
Ortanca, Sardunya	36
Karanfil	35

Tablo 63'ün devamı

• Geleneksel Konut için;	%
Kiraz	45
Gül	40
Erguvan	38
Leylak	36
Akçaağaç, Lale	35
• Hastane için;	%
İspirya	33
• Üniversite için;	%
Sedir	60
Söğüt	43
Akasya	42
Çınar	41
Palmiye	36
Ortanca, Gül	35
• Kütüphane için;	%
χ^2 sonucu anlamlı bitki yok. <u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Akasya	31
• Hükümet Konağı için;	%
Sedir	40
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitkiler</u>	%
Çınar	34
Gülibrişim	30
• İş Merkezi için;	%
χ^2 sonucu anlamlı bitki yok. <u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Palmiye	27
• Alışveriş Merkezi için;	%
χ^2 sonucu anlamlı bitki yok. <u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitkiler</u>	
Gülibrişim, Gül	26
• Kültür Merkezi için;	%
χ^2 sonucu anlamlı bitki yok. <u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Karanfil	27
• Tatil Köyü için;	%
Akasya	50
Gülibrişim	47
Palmiye	46
Söğüt	43
Begonvil	36

Tablo 63'ün devamı

Akçağaç	35
Gül	33
Mor Salkım	31
• Saray/Köşk için;	%
Çınar	43
Sedir	39
Akasya	32
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitkiler</u>	
Söğüt, Palmiye, Lale	30
Gül	31
• Mezarlık için;	%
* Servi	78
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Sedir	28
• Cami/Türbe için;	%
* Servi	75
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Çınar	30
• Cadde için;	%
χ^2 sonucu anlamlı bitki yok.	
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitki</u>	
Kavak	29
• Meydan için;	%
Çınar	51
Ortanca	41
Zambak	35
Akçağaç	33
<u>İlerisi için özdeşleşme potansiyeli olan bitkiler</u>	
Gülibrişim	32
Sedir, Sardunya	30
• Park için;	%
Akçağaç	59
Sedir	56
Söğüt	54
Akasya	53
Erguvan	50
Gül	46
Sarı Salkım, İspirya, Begonvil	45
Palmiye, Mor Salkım	43
Ortanca	41

Tablo 63'ün devamı

Gülibrişim	38
Lale	36
Çınar, Orman Gülü, Zambak	33
Kiraz, Sardunya	30
• Oturma Alanı için;	%
Söğüt	56
Gül, Begonvil	46
Akçağaç	41
Çınar	35
Palmiye, Akasya, Ortanca	33

Elde edilen bitki-mekan özdeşleşmelerinin, aynı ya da benzer kavramlardan dolayı birbirleri ile eşleştirilip eşleştirilmedikleri incelendiğinde bu tür ortak kavramların varlığı saptanmıştır. Bu saptamalara göre mekanların, en yüksek oranlar verilerek eşleştirildikleri bitkilerle ortaklaştıkları kavramlar Tablo 64'de verilmektedir. Bitki gruplarına göre mekanlarla ortaklaşılacak kavramlar aynı olacağı için, her grubu temsil edecek en yüksek yüzde değerine sahip bitkiler tabloda verilmiştir.

Tablo 64. Mekanlar ve Eşleştirildikleri Bitkilerle Ortaklaştıkları Kavramlar.

MEKANLAR	EŞLEŞTİRİLEN BİTKİLER	ORTAKLAŞILAN KAVRAMLAR
• Konut	Gül	Mutluluk, Sevecenlik
	Akçaağaç	Neşe, Sevecenlik, Mutluluk
	Begonvil	Mutluluk, İyimserlik, Sevecenlik
	Palmiye	Kudret
• Topluluk (*)	Gül	Kudret
	Servi	Kudret
	Akçaağaç	Kudret
	Leylak	Kudret
• Geleneksel Konut	Kiraz	Mutluluk, Sevecenlik, Masumiyet
	Gül	Güzellik, Masumiyet, Sevecenlik, Mutluluk, Huzur
	Leylak	Güzellik, Zarafet, Mutluluk
• Hastane	İspirya	Sevecenlik (-), Neşe (-)
• Üniversite	Sedir	Dayanıklılık, Bilgelik, Başarı, Sevgi, Mutluluk
	Akasya	Başarı, Sevgi, Mutluluk
	Ortanca	Başarı, Sevgi, Mutluluk
	Gül	Mutluluk, Başarı
• Hükümet Konağı	Sedir	Görkem, Kudret, Kalıcılık, Dayanıklılık
• Tatil Köyü	Akasya	Hayat, Mutluluk, Sevecenlik, Sevgi
	Palmiye	Kudret, Zarafet
	Begonvil	Zarafet, Mutluluk, İyimserlik, Huzur, Sevecenlik
	Mor Salkım	Sevgi, Neşe, Huzur, Sevecenlik, Mutluluk
• Saray/Köşk	Çınar	Kudret, Görkem, Kalıcılık, Dayanıklılık
	Akasya	Sevecenlik, Mutluluk
• Mezarlık	Servi	Neşe (-), Görkem (-), Kudret (-), Mutluluk (-)
• Cami/Türbe	Servi	Görkem (+), Kudret (+), Mutluluk (+), Neşe(+)
• Meydan	Çınar	Görkem, Kudret, Kalıcılık, Dayanıklılık
	Ortanca	Huzur, Mutluluk, Sevecenlik, Neşe
	Zambak	Mutluluk, Huzur, İyimserlik, Sevecenlik
	Akçaağaç	Mutluluk, Neşe, Sevecenlik
• Park	Akçaağaç	Neşe, Mutluluk, Sevecenlik, Sevgi
	Sedir	Kalıcılık, Kudret, Sevgi
	Gül	Mutluluk, Sevecenlik, Kudret
	Sarı Salkım	Mutluluk, Sevgi, Sevecenlik, Neşe
• Oturma Alanı	Söğüt	Sevgi, Mutluluk, Sevecenlik, Neşe, Kalıcılık
	Gül	Mutluluk, Sevecenlik, Masumiyet, Kudret
	Akçaağaç	Neşe, Mutluluk, Sevecenlik, Sevgi
	Ortanca	Neşe, Sevgi, Mutluluk, Sevecenlik

5. SONUÇLAR

Mekan bileşen ve öğelerinin sahip oldukları en önemli özelliklerden birisi, mekanın anlamını kullanıcıya iletme, "iletişim" özelliğidir. Mekanın taşıdığı anlam ile paralellik göstermesi sebebiyle mekanın kavranmasına katkıda bulunabileceği düşünülen bitkilerin varlığını belirlemeyi amaçlayan tez çalışmasının sonucunda, bu tür bitkilerin kimi mekanlar için mevcut, kimileri için ise yeni yeni oluşmakta olduğu belirlenmiştir. Değerlendirmeler sonucunda mekanları tanımlamak için seçilen kavramlar, farklılaşmalar gösterirken bitkilerin, aynı grup elemanları için benzer kavramlarla tanımlandığı saptanmıştır. Buna göre;

- Boylu ağaç grubu içerisinde bulunan sedir, servi, kavak, çınar, palmiye, ağırlıklı olarak "Güç" faktörünü tanımlayan kudret, görkem, kalıcılık, dayanıklılık gibi kavramları çağrıştırmaktadır. Söğüt ise grubun elemanlarının aksine, "Hoşluk" faktörünün etkisi altındaki sevgi, sevecenlik, mutluluk kavramlarıyla tanımlanmaktadır.

- Dekoratif ağaç grubu elemanları olan akçaağaç, akasya, gülibrişim, erguvan, kiraz ve limon, ağırlıklı olarak "Hoşluk" faktörünün etkisi altındadır. Bu grubu en fazla tanımlayan kavramlar olarak sevgi, neşe, sevecenlik ve mutluluk seçilmiştir.

- Çalı grubu için, "Hoşluk" faktörünü oluşturan mutluluk, sevgi, sevecenlik, neşe, iyimserlik ve huzur kavramlarının yanı sıra, "Estetik" faktörü de ön plana çıkmaktadır. Bu faktörün tercih edilen kavramları zarafet ve güzellik olarak belirlenmiştir.

- Çiçek grubunu oluşturan gül, karanfil, zambak, lale, sardunya ve begonvili en fazla tanımlayan kavramlar, "Estetik" faktörünün güzellik ve zarafet kavramlarıdır. Bu kavramların yanı sıra çalı grubu için birinci derecede önem taşıyan "Hoşluk" faktörü kavramları (iyimserlik, huzur, sevecenlik, mutluluk), çiçekler için ikinci derece öneme sahip kavram grubunu oluşturmaktadır.

Bitki-mekan özdeşleşmelerinde ise, yine bitki gruplarının belirli kavramlardan dolayı belirli mekanlarla özdeşleştiği görülmektedir. Buna göre;

- Konut neşe, mutluluk, sevecenlik, iyimserlik gibi pozitif kavramlarla tez çalışması kapsamında tanımlanan bir mekan olarak belirlenmiştir. Bu sebeple konut için dekoratif ağaç grubundan akçaağaç, erguvan, kiraz, akasya ve limon; çalı grubundan ispirya, leylak, sardunya, mor salkım ve ortanca ve çiçek grubunun tüm elemanları uygun görülmüştür. Söğüt ve palmiye, boylu ağaç grubu elemanları arasından konut için uygun olarak seçilen bitkilerdir. Çiçek grubu elemanlarından *Gül*, konutu ve onun kişiler için ifade ettiği olguyu en iyi temsil edebilecek bitki olarak belirlenmiştir.

- Toplukonutun soğukluk kavramı ile negatif etkiye sahip bir mekan olarak tanımlanması, bu etkiyi azaltacak bitki gruplarıyla özdeşleşmesine neden olmuştur. Bu sebeple toplukonut neşe, sevecenlik, mutluluk kavramlarından dolayı gül, akçaağaç, leylak, begonvil, mor salkım, erguvan, akasya, ortanca, sardunya ve begonvil gibi bitkilerle

eşleştirilmiştir. Boylu ağaç grubu elemanlarından servi, toplukonut için en fazla tercih edilen bitki olarak belirlenmiştir.

- Geleneksel konut mutluluk, sevecenlik, masumiyet, güzellik, zarafet ve huzur kavramlarını ifade eden bitkilerden özellikle dekoratif ağaç ve çiçek grubu ile elemanları ile eşleştirilmiştir. Bu mekan için seçilen bitkiler kiraz, gül, erguvan, leylak, akçaağaç ve lale olarak belirlenmiştir.

- Hastane, soğuk ve hüzün veren bir mekan olarak tanımlanmıştır. Mekanın negatif etkisinin azaltılması amacıyla mutluluk, sevecenlik, masumiyet gibi kavramları ifade eden ispirya, akçaağaç ve mor salkım, mekana uygun bitkiler olarak tercih edilmiştir.

- Üniversite dayanıklılık, bilgelik ve başarı kavramlarıyla tanımlanan bir mekan olarak belirlenmesi nedeniyle, bu etkiyi güçlendirecek boylu ağaç grubu elemanlarından sedir, söğüt, çınar ve palmye ile ifade edilmiştir. Ayrıca sevgi ve mutluluk kavramları ile de tanımlanan üniversite akasya, ortanca ve gül ile bu kavramlar üzerinden eşleştirilmiştir.

- Kütüphane, alışveriş merkezi, iş merkezi ve kültür merkezi gibi binaların herhangi bir bitkiyle eşleştirilememesi, bu binaların henüz toplum tarafından tanımlanmalarını sağlayacak bir kültürel birikime sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. İstatistik test sonucu anlamlı bir bitki çıkmamasına rağmen akasyanın başarı, sevgi ve mutluluk kavramlarından dolayı kütüphane ile, palmiyenin ise kudret kavramından dolayı iş merkeziyle eşleştirilme kapasitesine sahip olduğu belirlenmiştir.

- Hükümet konağı "Güç" faktörünü simgeleyen görkem, kudret, kalıcılık, dayanıklılık kavramları ön plana çıkmıştır. Mekanın otorite simgesini artırıcı bir etki sağlaması bakımından "Güç" faktörünü yansıtan sedir ve çınar bu mekan için seçilen bitkilerdir.

- Tatil köyü fonksiyon gereği özellikle hayat, mutluluk, sevgi ve sevecenlik kavramlarıyla tanımlanmıştır. Bu etkiyi en iyi ifade eden dekoratif ağaç, çalı ve çiçek grubu bitkileri olan akasya, gülibrişim, begonvil, akçaağaç, gül, mor salkım bu mekan için tercih edilmiştir. Boylu ağaç grubunda palmye kudret ve zarafet kavramlarıyla tatil köyü için uygun görülmüştür. Söğüt ise sevecenlik, huzur kavramlarından dolayı bu mekan için seçilmiştir.

- Saray/Köşk mekanları birinci derecede kudret, görkem, kalıcılık ve dayanıklılık kavramlarıyla ifade edilen mekanlar olarak ortaya çıkmıştır. Gerek bu mekanların tarihi yapısı gerekse bu tarihi oluşumun günümüzde otoriter ve saygın bir konuma sahip olması, "Güç" faktörünü temsil eden kavramlarla tanımlanan bitkilerden çınar ve sedirin bu mekan için tercih edilmesini sağlamıştır. Ayrıca Saray/Köşk sevecenlik, mutluluk ve zarafet kavramları nedeniyle dekoratif ağaç ve çiçek grubundan akasya, lale ve gül ile özdeşleştirilmiştir.

- Mezarlık yoğun olarak hüzün, güçsüzlük, mutsuzluk gibi kavramlarla tanımlanırken bu etkinin tam tersini temsil eden kavramların ağır bastığı boylu ağaç grubu elemanlarından

servi ve sedir ile özdeşleştirilmiştir. *Servi*, mezarlığı en iyi ifade eden bitki olarak belirlenmiştir.

- Cami/Türbe grubu ise kudret, görkem, kalıcılık ve dayanıklılık kavramlarıyla temsil edilen "Güç" faktörünü belirtmesi bakımından boylu ağaç grubu elemanlarından servi ile özdeşleştirmiştir. Mezarlıkta olduğu gibi cami/türbe grubu için de *Servi*, simgesel bir anlama sahip olarak belirlenmiştir. Ayrıca aynı kavramları ifade eden çınar ağacı, cami/türbe grubu için özdeşleşme potansiyeli olan bir ağaç olarak belirlenmiştir.

- Meydanı birinci derecede tanımlayan mekan olarak çınar ağacı belirlenmiştir. Mekan ve bitkinin ortaklaştıkları kavramlar, "Güç" faktörünü temsil eden görkem, kudret, kalıcılık ve dayanıklılık kavramlarıdır. Meydan, toplumsal pozitif bir mekan olmanın gerektirdiği mutluluk, huzur, sevecenlik ve neşe kavramları doğrultusunda ortanca, zambak ve akçaağaç ile eşleştirilmiştir.

- Park en fazla bitkinin uygun görüldüğü mekan olarak belirlenmiştir. Hemen hemen soruşturma formunda bulunan tüm bitkilerin uygun görüldüğü park mutluluk, sevgi, sevecenlik ve neşe kavramlarıyla tanımlanmıştır. Değerlendirmeler sonucunda parkı en fazla ifade ettiği düşünülen bitkiler akçaağaç, sedir, söğüt, akasya ve erguvan olarak ön plana çıkmıştır.

- Oturma alanı, park için olduğu gibi sevgi, mutluluk, sevecenlik ve neşe kavramlarının ön plana çıktığı bir mekan olarak belirlenmiştir. Bu nedenle park için uygun görülen bitkiler dekoratif ağaç grubundan akçaağaç ve akasya; çalı grubundan ortanca ve çiçek grubundan gül ve begonvil olarak belirlenmiştir. Oturma alanının en fazla boylu ağaç grubu elemanlarından söğüt ile temsil edildiği saptanmıştır. Ayrıca palmye, aynı mekan için uygun bulunan diğer boylu ağaç grubu elemanıdır.

6. ÖNERİLER

Tez çalışmasının sonucunda bazı bitkilerin bazı mekanlarda kullanılmasına ilişkin örneklerin mevcut olduğu saptanmıştır. Bu saptamalarda mekanlara ilişkin kavramların, mekanın anlamının kullanıcıya iletilmesini sağlamak amacıyla bir mekan bileşeni olan bitkiye aktarıldığı gözlenmiştir. Bitkiler tek başlarına insanlara, geniş bir kavram çeşitliliğini çağrıştırırken, mekan ile ortak düşünüldüğünde bu kavram çeşitliliğinin, mekanın anlamını belirten kavramlarla sınırlandırıldığı belirlenmiştir. Çalışmanın ana amacı, farklı fonksiyonlardaki bina ve mekanların ifade ettikleri anlamı yansıtacak, kimlik sahibi mekanların oluşmasına yardımcı olacak bitkisel tasarımlar için önerilebilecek bitkileri belirlemektir. Bu bağlamda, yapılan değerlendirmeler sonucunda bina ve mekanların anlamını destekleyip ön plana çıkaracak bitkisel tasarımlar için aşağıdaki öneriler değerlendirilebilir:

- İnsanlarda olumlu etki gösteren binaların sahip olduğu bu olumlu etkinin, benzer kavramları ifade edebilen bitkilerle desteklenmesi, pozitif mekanların oluşumunu sağlamaktadır. Benzer biçimde insanlar üzerinde olumsuz etkilere sahip bina ve mekanlarda bitkisel materyal seçiminin, bu olumsuzluğu giderebilecek ve mekanın daha güvenilir, sevecen algılanmasını sağlayacak olumlu kavramlarla tanımlanan bitkilerden seçilmesinde yarar vardır.

- "Güç" etkisinin ön planda olduğu üniversite, cami/türbe, mezarlık, geleneksel konut, hükümet konağı, saray/köşk, cadde ve meydan gibi mekanlarda boylu ağaçların birinci derecede kullanılması önemlidir. Ayrıca konut gibi özel mekanların yanı sıra park, oturma alanı, tatil köyü gibi toplu kullanıma açık mekanlarda da boylu ağaçların kullanılması tercih edilebilir.

- Özellikle konut, toplukonut, park ve tatil köyü mekanlarında ağırlıklı olarak dekoratif ağaç grubunda bulunan bitkiler kullanılabilir. Ayrıca akçaağaç, akasya, gülibrişim gibi ağaçlar üniversite, kütüphane, saray/köşk, meydan ve geleneksel konut mekanları için önerilebilir.

- Park, konut, toplukonut ve oturma alanı için çalı grubu bitkileri önerilebilir. Bu bitkiler geleneksel konut ve tatil köyü bitkilendirmelerinde de kullanılabilirler. Hastane ve üniversite için mor salkım tercih edilebilir.

- Konut, toplukonut, park ve oturma alanında çalı grubu gibi çiçek grubu da kullanılabilir. Gül, karanfil, lale ve begonvil geleneksel konutların bitkilendirilmesi için önerilebilir. Gül ve lale geleneksel konutun yanı sıra saray/köşk için de yapılan çalışma sonucu olarak uygun görünmektedir. Ayrıca begonvil, tatil köyü bitkilendirmesi için özellikli bir bitki olarak, karanfil ise kültür merkezi bitkilendirmesi için önerilebilir.

- Değerlendirmeler sonucunda alışveriş merkezi ve iş merkezi mekanları için hiçbir bitkinin uygun görülmemesi, bu mekanların belirlenen denek grubu tarafından ortak

değerlerle algılanabilecek bir kültürel birikime henüz sahip olmadığını, bunun zamanla oluşacağını göstermektedir.

- Ayrıca değerlendirmeler sonucunda, varsayımlar doğrultusunda belirlenen birtakım anlamların kuramsal kısımda belirtilenlere uymadığı görülmüştür. Örneğin kuramsal kısımda söğüt ağacının hüznü çağrıştırdığı belirlenirken, uygulama sonucunda aynı ağacın seçilen denek grubunda mutluluk, sevgi, sevecenlik, neşe kavramlarıyla park, oturma alanı gibi toplumsal mekanları çağrıştırdığı saptanmıştır. Araştırma doğrultusunda bu durumun, gerek söğüt ağacının mekandan bağımsız olarak düşünülmemesi, gerekse kültürel birikim sonucu bitkinin toplumsal mekanlar için tercih edilmesi nedeniyle bitkinin pozitif anlamının ön plana çıkarılmasından kaynaklandığı belirlenmektedir.

- Estetik tercihlerin göreceliliği sebebiyle uygulama çalışması sonucu mekanlarla özdeşleştirilen bitkilerin yüzde yüz o mekanlarda kullanılması gerektiğini belirtmek yanlış olacaktır. Bu sebeple belirlenen bitki-mekan özdeşleşmelerinin tasarımlarda kullanılmasının, ancak bina ve mekanların anlamını destekleyici uygun çözümler oluşturabilmesi bakımından yararlı olacağı belirtilebilir. Bu bağlamda konut ile özdeşleşen gül; mezarlık ve cami/türbe grubuyla özdeşleşen servi; meydan ve üniversiteyle özdeşleşen çınar; tatil köyü için tanımlayıcı gözüken palmye ve begonviline sözkonusu mekanlarda kullanılması, yapılan çalışma doğrultusunda tanımlanan tanıdık mekanların oluşturulabilmesi bakımından yararlı olacaktır.

Kültürel birikim sonucu oluşan bitki-mekan özdeşleşmelerini belirlemeyi amaçlayan tez çalışmasının uygulama aşaması, belirli bir bitki/mekan kültürüne sahip olduğuna inanılan bir denek grubu ile gerçekleştirilmiştir. Bitki-mekan özdeşleşmelerine dair genel veriler elde edebilmek amacıyla farklı denek gruplarının (peyzaj mimarlığı öğrencileri, mimarlık öğrencileri, uzman grup) arasındaki ilişkileri belirleyecek değerlendirmelere gidilmemiştir. Aynı bir çalışma kapsamında, bu değerlendirmeler yapılabilir ve üç farklı denek grubu arasındaki mekan, bitki kavramları ve mekan/bitki özdeşleşmelerine ilişkin benzerlik ve farklılıklar irdelenebilir. Ayrıca aynı çalışma kentsel veya bölgesel olarak daha büyük ölçekte ve daha geniş bir denek grubuyla uygulanabilir.

Bitkilerin mekanların anlamlarını kuvvetlendirici bitkisel tasarımlar kapsamında seçilmesi, algılanabilir ve anlaşılabilir mekanların oluşumu bakımından önemlidir. Bu nedenle tez çalışmasında aynı kavramlar doğrultusunda değerlendirilebilirlikleri sebebiyle, mekanlarla özdeşleştirilen bitkiler, özdeşleştirildikleri mekanın anlamını destekleyici elemanlar olarak tasarımlarda kullanılabilir ve kullanılmalıdır. Çünkü böyle bir kullanım sonucu seçilen bitkisel materyaller çalışma kapsamında belirlenen yaşanılabilir, kimlik sahibi mekanların oluşumuna katkıda bulunacaktır. Bu sebeple uygun mekan için uygun bitkisel tasarımların belirlenmesi aşamasında bu tür saptamalar, tasarımcılara referans olması bakımından değerlendirilmelidir.

7. KAYNAKLAR

1. Adler, A., Yaşamın Anlam ve Amacı, Birinci Basım, Say Yayınları, İstanbul, 1993.
2. Erkman, F., Göstergebilime Giriş, 18/79, Birinci Basım, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1987.
3. Downing, F., Image Banks: Dialogues Between The Past and The Future, Environment and Behavior, 24, 4 (1992) 441-470.
4. Özbilen, A., Meryemana (Sümela) Kırsal Yöresinde, (Çevre Tasarımı İçin Kullanıcıya Referans Olan) Yapay-Doğal İmgelem Ögelerinin Araştırılması, Doktora Tezi, K.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Ens. Yay. No:1, K.Ü. Basımevi, Trabzon, 1983.
5. Göldeli, İ., Mimarlık ve Bir Üst Dil: Eleştiri, K.T.Ü. Mimarlık Bülteni, 6, 2 (1981) 51-65
6. Aksoy, E., Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim, K.T.Ü. Yayınları, Trabzon, 1975.
7. Cherulnik, D.P., ve Vilderman, K. S., Symbol of Status in Urban Neighborhoods: Contemporary Perceptions of Nineteenth Century, Environment and Behavior, 18, 5 (1986) 604-622.
8. Aydınli, S., Mimarlıkta Estetik Değerler, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1993.
9. Sheets, L. V., ve Manzer D. C., Effect, Cognition and Urban Vegetation: Some Effects of Adding Trees Along City Streets, Environment and Behavior, 23, 3 (1991) 285-304.
10. Dostoğlu, H., Leon Krier: Avrupa Kentinin Yeniden İnşası, Mimarlık Dergisi, 6 (1984) 28-29
11. Adam, M., Modern Mimarlığın Ötesi: Aldo Rossi ve Mimarlık Düşüncesi, Mimarlık Dergisi, 7-8 (1984) 20-28
12. Önal, Ş., Mimarlık ve Kentsel Tasarımda Halk Katılımı, Yapı, 149, 4 (1994) 28-32.
13. Nasar, L.J., Symbolic Meanings of House Styles, Environment and Behavior, 21, 3 (1989) 235-257.
14. Hurmitz-Leeds, W., Semiotics and Communication: Signs, Codes and Cultures, Lawrence Erlbaum Associates, Hillside New Jersey, 1993.
15. Rasmussen, E. S., Yaşanan Mimari, Birinci Basım , Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994

16. Barthes, R., Göstergebilimsel Serüven, çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, İkinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.
17. Sandalla, K. E., Vershure, B. ve Burroughs, J., Identity Symbolism in Housing, Environment and Behavior 19,5 (1987) 569-587.
18. Yenişehirlioğlu, F., Yenişehirlioğlu, Ş., Batur, E. ve Varlık, U., İmge, Kimlik, Sınırsallık ve Mekan: Ekim' 92 Sempozyumu Hazırlık Konferansları ve Panel Toplantıları, Mayıs 1991- Haziran 1992, Ankara, 24-79.
19. Keskin, A., Popüler Kültürün Çoğulcu Estetiğine Elitist Bir Bakış, Mimarlık Dergisi, 10 (1984) 10-15.
20. Blau, J., A Framework of Meaning in Architecture, Signs Symbols and Architecture, ed. G. Broadbent, R. Bunt and C. Jenks, John Wiley and Sons, Chichester, New York, 1980.
21. Fiske, J., İletişim Çalışmalarına Giriş, çev. S. İrvanlı, Bilim Sanat Yayınları/Ark, Ankara, 1996.
22. Ventos, X. R., The Sociology of Semiology, Signs, Symbols and Architecture, ed. G. Broadbent, R. Bunt and C. Jenks, John Wiley and Sons, Chichester, New York, 1980.
23. Guiraud, P., Göstergebilim, çev. Prof. Dr. M. Yalçın, İkinci Baskı, İmge Kitabevi, 1994.
24. Özek, V., Mimarlıkta Gösterge ve Simge Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Doktora Tezi., K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını , Trabzon, 1983.
25. Broadbent, G., Building Design as an Iconing Sign System, Signs, Symbols and Architecture, ed. G. Broadbent, R. Bunt and C. Jenks, John Wiley and Sons, Chichester, New York, 1980.
26. Aksoy, E., Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1987.
27. Jenks, C., The Architectural Sign, Signs, Symbols and Architecture, ed. G. Broadbent, R. Bunt and C. Jenks, John Wiley and Sons, Chichester, New York, 1980.
28. Tanyeli, U., Tarih, Tasarım ve Mimarlıktan Yararlanma Üzerine Gözlemler, Mimarlık Dergisi, 228, 6 (1988) 61-64.
29. Barthes, R., Mythologies, Palladin, London, 1973.

30. Pringle, T.R., The Privation of History: Landseer, Victoria and the Highland Myth, The Iconography of Landscape: Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments, ed. by D. Cosgrove and S. Daniels, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, 142-161.
31. Göldeli, İ., Mimarlık Göstergesi, Mimarlık Göstergesinde Düzanlam (Denotation) ve Yananlam (Cannotation), Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayın No: 5, K.Ü. Basımevi, Trabzon, 1984.
32. Gandelonas, M. ve Morton, D., On Reading Architecture, Signs Symbols and Architecture ed. G. Broadbend, R. Bunt and C. Jenks, John Willey and Sons, Chichester, New York, 1980.
33. Arnheim, R., A Plea for Visual Thinking, The Language of Images, ed. W. J. T. Mitchell, The University of Chicago Press, London 1980.
34. Grillo, S. P. Form and Function, Second Edition, Dave Publications, Inc., New York, 1960.
35. Davies, D., The Evocative Symbolism of Trees, The Iconography of Landscape: Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments, ed. by D. Cosgrove and S. Daniels, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, 32-42.
36. Cooper, C. J., An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols, First Edition, Thomas and Hudson L. Td, London, 1979.
37. Daniels, S., The Political Iconography of Woodland in Later Georgian England, The Iconography of Landscape: Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments, ed. by D. Cosgrove and S. Daniels, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, 43-82.
38. Ergüven, M., Yoruma Doğru, Yapı Kredi Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1992.
39. Batur, E., Başkalaşım, Yapı Kredi Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1992.
40. Evyapan, Asnaloğlu, G., Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yayın No:20, Başnur Matbaası, Ankara, 1972.
41. Barışta, Ö. H., İstanbul Çesmeleri Kabataş Hekimoğlu Ali Paşa Meydan Çeşmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları 1472, Tanıtma Eserleri Dizisi/54, Arar Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1993.
42. Kaya, R., Türk Yazmacılık Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 140, Çeltüt Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1989.

43. Gönül, M., Türk Elishleri Sanatı (XVI. XIX. yy) , Türkiye İş Bankası Yayınları, 129, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1973.
44. Yetkin, Ş., Türk Halı Sanatı, Birinci Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları: 150, Çeltüt Matbaacılık Koll. Sti., İstanbul, 1974.
45. Akın, G., Venturi Postmodernizmi, Mimarlık, 3 (1990) 55-59.
46. Broadbent, G., Semiotic: A Plain Man's Guide to the Theory of Signs in Architecture, Architectural Design, 7-8 (1977) 474-482.
47. Broadbent, G., The Deep Structures of Architecture, Sign, Symbols and Architecture, ed. G. Broadbent, R. Bunt and C. Jenks, John Wiley and Sons, Chichester, New York, 1980.
48. Gürsoy, Y., Tasarım Üretim ve Kullanım Süreçleri Üzerine Eleştiri Denemesi: Mamarlıkta Kuram ve Kılğı, Mimarlık, 3 (1990) 46-50.
49. Arrien, A., Signs of Life: Five Universal Shapers and How to Use Them, Arcus Publishing Company, Hong Kong, 1992.
50. Odabaş, A., Mezarlıklarda Peyzaj Planlaması, Peyzaj Mimarlığı, 32, 2(1992) 57-60.
51. Harbison, R., The Built, The Unbuilt and The Unbuildable in Pursuit of Architectural Meaning, Thomas and Hudson, Singapore, 1991.
52. Balanlı, A., Ayberk, M. ve Akdemir, Z., Biçim-Biçem ve Pencere, Yapı, 152,7 (1994) 60.
53. Henschen, T. ve Creaser, I., Inanimate Physical Forms as a Means of Communication Between Architects and Laymen, Man-Environment System, 6, 3 (1976) 120-122.
54. Sperber, D., Is Symbolic Thought Prerational ?, Symbol As Sense New Approaches To the Analysis of Meaning ed. by. M. L. Foster and S. H. Brandes, Academic Press, New York, 1980.
55. Aközer, E., Kuram Nedir?, Mimarlık, (1990) 50-51.
56. Öztürk, K., Mimarlıkta-Tasarım Sürecinde, Cephelerin Estetik Ağırlıklı Sayısal/Nesnel Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Karadeniz Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., Trabzon, 1978.
57. Cosby, C. P., Methods in Behavioral Research, Fourth Edition, Mayfield Publishing Company, California, 1989.

58. Çevik, S. ve Kalın, A., Bitkilerin Simgesel Değerleri, Konut Yakın Çevresine Mekansal Yaklaşımlar Dersi Ödev Notları (yayımlanmamıştır).
59. Küller, R., Semantic Evaluation of Perceived Environment: A Cross-Cultural Replication, Man-Environment Systems, 9, 6-7 (1979).
60. Küller, R., A Semantic Test For Use in Cross-Cultural Studies, Man-Environment Systems, 9, 6-7 (1979) 253-256.
61. Hershberger, G. R., Toward A Set of Semantic Scales To Measure The Meaning of Architecture Environments Proceedings of The EDRA 3/ar and Conference, EDRA , 3, ed. by W. J. Mitchell, 6, 4 (1972) 1-6.
62. Kalıpsız, A., İstatistik Yöntemler, Doyuran Matbaası, İstanbul 1988.
63. Ertürk, S., Mimari Mekanın Ağılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, K.Ü. Basımevi, Trabzon, 1984.
64. Aygaz Reklam Broşürü, Tasarım , 65, 9 (1996) 65.
65. Karaslan, M., Anadolu'nun Çağdaş Yorumu, Tasarım, 19, 12 (1991) 61.
66. Gerçek, B., Akçaabat'ın Orta Yeri Mahalle, Trabzon, 3, 11 (1989) 24.
67. Arolat, M., Mimarlar Yapılarını Anlatıyor, Yapı, 123, 2 (1992) 53.
68. Gülersoy, Ç., Bir İstanbul Tutkunu, Boyacı Küpü, 9,1 (1991) 16.
69. Ağayev, E., Bakü Fotoalbümü, Işık, Bakü, 1986.
70. Boysan, A., Hürriyet Güneşli Tesisleri, Yapı, 148, 3 (1994) 63.
71. Uran, F., Akmerkez, Yapı, 158, 1(1995) 71.
72. Gökhan, E. A., Sınırsallığın Açılmasında Bir Merkez: BARCELONA, Tasarım, 31, 1 2 (1993) 48.
73. Gürpınar, N., Mario Botta, Yapı, 116, 7 (1990) 69.
74. Yücel, E., Ayosofya' nın Düşündürdüğü, Yapı 101, 4 (1990) 49.
75. Tanyeli, U., Çavdar'ın Dramatik İkilemesi, Arredamento Dekorasyon, 72, 7-8 (1995) 72.
76. Woods, F.R., Pictorial Library of Landscape Plants, First Edition, Merchants PUBLISHING Co., Michigan, 1989.

77. Lanzara, L. ve Pizetti M., Guide To Trees, ed. by S. Schuler, A Fireside Book, Simon and Schuster Inc., New York, 1978.
78. Pamay, B., Bitki Materyali I Ağaç ve Ağaççıklar, Uycan, İstanbul, 1992.
79. Çevre Bakanlığı Broşürü, DALYAN, Kaunos, Köyceğiz, Dalaman, The Blue Voyage, Engin Yayınevi, Ankara, 1991.
80. Phillips, R. ve Rix, M., Perenials, Volume 2 Late Prenials, First Edition, Pan Books Ltd. 1993.

9. ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Trabzon'da doğdu. İlkokulu Adapazarı Sabiha Hanım İlkokulu'nda, orta okul ve liseyi Trabzon Anadolu Lisesi'nde tamamladı.

1990 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ndeki öğrenimini 1994 yılında bölüm birincisi ve fakülte üçüncüsü olarak tamamladı. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ne kadrolu Araştırma Görevlisi olarak atandı ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Yüksek Lisans programına başladı. Halen aynı bölümde çalışmalarını sürdürmekte olup İngilizce ve az düzeyde Almanca bilmektedir.

